

50000

ДОБРИЙ ПАСТИР

РІК I

1931

ЧИСЛО 3

СТАНИСЛАВІВ ПЕРЕМИШЛЬ

„ДОБРИЙ ПАСТИР“

ПРИСВЯЧЕНИЙ ДУШПАСТИРСЬКИМ І ЦЕРКОВНИМ СПРАВАМ

Річна передплата . . 10.— зл.

Поодинокое число . . 2·50 зл.

За кордоном враз з пересил-

кою 2 ам. дол. на рік

АДРЕСА: Редакція і Адміністрація „Доброго Пастиря“ Станисла-
вів (Stanisławów, ul. Lipowa 11). / Тел. 5-55. / Конто П. Щ. 411.580.

З М І С Т:

Стор.

о. Т. Галущинський ЧСВВ. Апостольські покликання в Євангеліях. I. Перші ученики (Йо. I, 35-51).	161
о. О. Орський. Суспільне апостольство душпастиря (з при- воду 40-літньої появи енцикліки „ <i>Regum novarum</i> “).	
II. Провідні ідеї енцикліки „ <i>Regum novarum</i> “	172
о. Др. В. Василик. Основа й істота релігії. (Докінчення) .	186
о. С. Лукач. Приготування позашкільних дітей до першого св. Причастя	193
о. М. Каровець. Столітні роковини знесення василіянських монастирів на Україні	199
Церковний огляд	205
З нашого церковного і релігійного життя	212
Вісти з католицького світу	215
На вибрані теми: Чи в церковних Службах налажить по- клонятися на спомин таїнства Воплощення? о. І. Луцик — Церква і пролетаріят. о. В. Я. — Смерть Горация Марукого, професора християнської археології. о. Й. Ст.	223
Петро Гебей, єпископ Мукачевський. (Посмертна згадка)	230
Нові книжки й видання: Борці за Церкву. Життєписні оповідання. (П.) — Осип Назарук. Галицька Делегація в Ризі 1920 р. Спомини учас- ника. (М. П.) — Християнське виховання молоді. Провідні думки Енцикл. Св. Отця Пія XI. (П.) — О. Н. Ідеологічні основи Української Като- лицької Церкви. — о. Др. Ярослав Левицький. Перші українські про- повідники і їх твори. (О. Л. Б.) — <i>Njaradi Dionizij Dr. Vladika Križe- wacko</i> , Presv. Bogorodica. — <i>Ks. Dr. Teodor Kubina</i> , biskup często- chowski. Akcja katolicka a Akcja społeczna. (О. О.) — <i>Kowalski K. Dr.</i> <i>ks.</i> , O trzech czynnikach Królestwa Bożego. (Д. Ш.) — <i>Dr. Ludwika Je- lińska</i> , Sztuka Wychowania. (О. Голинський). — <i>Leon Halban</i> . Eucha- rystja źródłem pełni życia jednostki. — <i>Leon Halban</i> , Pakta laterańskie. (М. К.). — <i>Mgr. Michel d'Herbigny et A. Deubner</i> , Eveques Russe en exil. (В. Б.). — <i>Schmidt Wilhelm p. Dr.</i> Handbuch der vergleichenden Religionsgeschichte, Ursprung und Werden der Religionsgeschichte (The- orien und Tatsachen). (о. Др. Василик). — <i>Goebel Bernardin P. Dr.</i> <i>O. M. Cap.</i> Katholische Apologetik. (о. Др. Василик). — Homiletischer Kommentar zum Evangelium des hl. Matthäus. (о. Др. Баран). — <i>Dr. Jozef</i> <i>Krones</i> : Die neuzeitlichen Anschauungsmittel und ihr didaktischer Wert für den Religionsunterricht. (о. Л. Б.). — <i>Schneider Dr. Elizabeth</i> , Hand- buch der weiblichen Jugendpflege. (К. П.). — <i>Tage mit Gott</i> , Von Beda Naeyele o. Carm. D. (О. К.). — <i>Anton Huonder S. J.</i> Die Mission auf der Kanzel und im Verein III. B. (В. Я.). — <i>Fink Stephan</i> , Dekan und	

о. Т. Галущинський ЧСВВ.

Апостольські покликання в Євангеліях

Апостольське покликання

На основі загального обов'язку праці, кождий чоловік має вибрати собі становиско, яке відповідає його успосібленням, є корисне для суспільности, дає йому засоби до життя і уможливає осягнення вічного спасіння. Само собою розуміється, що недозволені є всякі призначення безхосенні й неетичні, або до котрих не мається конечних даних чи то фізичних чи моральних. Одержання та вибір призначення лежить у замірах Божого провидіння.

Під особливим Божим провидінням (*providentia specialis*) стоїть покликання до апостольського уряду чи то в світськiм священичiм стані чи в законнiм-монашiм.

Таке апостольське покликання се особний акт Божого провидіння. Ним Бог вибирає деякі душі, наділяє їх відповідними дарами, щоб могли піднятися св. служби й виповняти її достойно (*vocatio specialis*). На се маємо повно свідоцтв у св. Письмі. Вже в Старім Завіті вибрав Бог зі всіх ізраїльських поколінь одинокі покоління Леві на службу в скинії завіта (Чисел I, 48-54). А з покоління Леві лиш родина Аарона мала право до священства. Тільки сини Аарона були „помазані священики, висвячені, щоби служили священу службу“. (Чисел III, 3). Те саме бачимо в Новім Завіті. Ісус Христос сам покликавав учеників і апостолів. „А як настав день, покликав своїх учеників і вибрав з них дванадцятьох, котрих і назвав апостолами“ (Лк. VI, 13). Тому пізніше сказав до апостолів отсі слова: „Не ви мене вибрали, а я вибрав вас і настановив вас“ (Йо. XV, 16). Коли по Христовім Вознесенню апостоли порішили на місце відпавшого Юди покликати нового апостола, та відповідних найшли лиш двох: Йосифа Варсаву і Матвія; тоді в горячій молитві звернулися до Бога, кажучи: „Ти, Господи, що знаєш серця всіх, покажи, котрого з сих двох вибрав Ти одного, щоби прийняв місце сього служення й апостольства. (Діян. I, 23-25). Що більше, навіть Божествений Спаситель Ісус Христос „не сам себе прославив, щоби стати первосвящеником, але той, що сказав до нього: Ти мій Син, я сьогодні зродив тебе. Як і на иншiм місци каже: Ти священик во віки по чину Мелхісе-

„Добрий Пастир“

дека". (Євр. V, 5-6). Тому цілком слушно заключає св. апостол Павло: „Ніхто не бере собі тої чести, але хто покликаний Богом, як Арон" (Євр. V, 4).

Таке особливе покликання до апостольського уряду не лиш потрібне але й конечне. Великі вимоги, які ставить апостольське служення, перевищує природні сили чоловіка і його не всілі довершити ніхто, хто не має особлившої Божої помочи й ласки. Небезпеки священичої служби так великі й численні, що вратувати від них може лиш особливша опіка Божого провидіння. А на таку особлившу ласку надіятися можуть тільки ті, котрих Бог призвав до апостольського уряду. Такі не потребують боятися, щоб упали під тягаром великих обов'язків; вони можуть уповати, що Той, котрий призвав їх, зробить їх також достойними слугами євангелія. „А маємо довіря до Бога через Христа. Не для того, щоб ми були спосібні подумати що від себе, а наша спосібність від Бога, котрий також зробив нас спосібними слугами нового завіту, не букви а Духа"... (II Кор. III, 4-6).

Непокликаний священик звичайно ані спосібний ані склінний до виповнювання обов'язків свого великого призвання, бо Господь призначив його до иншого стану й відповідно упосажив. Він одначе залишив призначену йому дорогу й став у містичнім тілі св. Церкви тим, чим звихнений член у фізичнім тілі: він вправді може сповняти деякі прислуги, але з трудом і болем. Душпастирські праці приходять йому тяжко. Те що для покликаного священика радість духа й спокій серця, се для непокликаного смуток, пригноблення і внутрений неспокій. Працю непокликаного Бог не благословить, не має в ній свого уподобання, тому й спасіння такого самозваньчого священика і спасіння поручених йому вірних знаходиться у великій небезпеці.¹⁾

Справа покликання важна не лиш для кандидатів духовного й монашого стану, але й для священиків. Спомин перших хвиль освячених великими ознаками Божої любови, ті внутренні просвічення на перших реколекціях чито в духовнім семінарі чи на новіціяті, ті перші літа священства такі гарні, святі, повні небесних потіх — вони в силі роздмухати й розпалити огонь ревности духа, котрий так часто потахає, а нераз і гасне під подувом холодного вітру всякого рода противностей, знеохоти,

¹⁾ Schüch-Polz, Handbuch der Pastoraltheologie ¹⁷ (Innsbruck 1914) ст. 9-10; Catech. Rom. II. 7. q. 3. 4. — Joh. Krier, Der Beruf, Freib. in Breisgau (1919); O. Jacek Woroniecki O. P. Królewskie Kapłaństwo Poznań-Warszawa (1919); Adolf Kardinal Bertram. Priester und Volk, München.

буденности й пригноблення. Тому св. Павло радить і поручає своєму ученикові Тимотейові, кажучи: „Не занедбуй тої благодати в собі, що дана тобі пророцтвами з положенням рук священства“ (І. Тим. IV, 14).

Для розбудження власне тої священничої ревности не буде без значіння розважити, як сам Божественний Спаситель збирав і покликавав своїх учеників і апостолів. Нігде може не проявляється така великодушна любов Спасителя, ласкавість і доброта Його Серця, як при покликанню учеників. Надто се дуже поучаюче для кожного, хто любить великим історичним подіям приглядатися в їх маленьких скромних починах¹⁾. Тут бо стоїмо перед першим почином св. Церкви, сеї так незвичайної а так великанської появи у всесвітній історії.

I.

Перші ученики

Йо. I, 35—51.

1. Близіші обставини. (Йо. I, 19-28)

Покликання перших учеників припадає на початок публичного месіянського виступу Ісуса Христа. Було се по хрещенню в Йордані, про що вправді Йоан виразно не каже, але супонує (I, 32-34). Зі синоптичних євангелій відомо, що Христос безпосередно по хрещенню в Йордані удався на юдейську пустиню, там перебував в пості й молитві 40 днів і дозволив, щоб сатана приступив до Нього й кусив (Порівнай: Мт. VI, 1-11; Мк. I, 11-12; Лк. IV, 1-13). Ходить тепер о се, чи Христос сейчас по сорокдневнім побуті в пустині знова появився над Йорданом і то в тій околиці, де Предтеча дальше уділяв хрещення, а що дало Хрестителеві нагоду висказати торжественні свідощтва про Христа (Йо I, 29—35); чи між одною а другою подією треба прийняти довший протяг часу.

L. Fonck завважує зовсім слушно, що між побутом Ісуса на пустині, а покликанням перших учеників минуло лиш кілька місяців. Коли прийняти, що хрещення Ісуса в Йордані було 779 р. а. У с. = 26 р. по Хр.²⁾, то події записані в I. гл. Йоана припадають на 780 р. а. У с. = 27 по Хр. і то десь на кінець січня або початок лютого³⁾.

¹⁾ Dr. Joseph Grimm, Das Leben Jesu⁸ II. ст. 248.

²⁾ Dr J. Schuster u. Dr J. Holzammer, Handbuch zur bibl. Geschichte⁸⁰. II. ст. 105-106.

³⁾ L. Fonck так перепроводжує свій доказ: Євангелист Йоан оповідає в I. гл., як Предтеча перед висланниками Сангедрину нужно висказав свідощтво про Месію

Місцевість, де наступила перша стріча Спасителя з покликаними учениками, виразно подана в євангелію св. Йоана словами: „Се сталося у Витанії за Йорданом, де Йоан хрестив“ (I, 28). Витанія, про яку тут згадка, се зовсім інша від Витанії близько Єрусалиму, де замешкував Лазар і його дві сестри Марія і Марта. Тому й додає євангелист „за Йорданом“. Після найновіших дослідів Р. Féderlin-a Витанія находилась около 8 км. на північ від Єрихону при головнім Йорданським броді, котрий нині називають El-Ghoranje. Там сходилися головні торговельні шляхи, котрі лучили Юдею і Єрусалим з зайорданськими країнами. Нині на місци давньої Витанії находиться оселя якоїсь старинної військової кольонії і називається Tell-el-Medesh ¹⁾.

Оповідання про покликання перших учеників попереджує потрійне торжественне свідoctво Предтечи про Ісуса Христа. В 19 ст. I-ї глави говорить євангелист про післанників Сангедрину до Предтечі Йоана. Вони то з припоручення тої найвищої тоді жидівської релігійної та горожанської установи мали розслідувати, хто се той Йоан та що означає його хрещення. Щоб не дати причини до якого непорозуміння, Йоан зазначив виразно, що він не Месія. У глибокій покорі не дав собі назви пророка, хотяй така назва належалася йому зовсім слушно. Навів лиш слова пророка Ісаїї (XL, 3), котрий на століття передсказував Його уряд і післанництво.

На се післанники Сангедрину з певного рода нетерпелістю і негодуванням запитали: „Чого ж ти хрестиш, коли ти ні Христос, ні Ілія, ні пророк?“ (ст. 25), бо по думці висланих левитів лиш такі мали право хрестити. В Старім Завіті досить часто зображувано месіянські добра під

(I, 19-28). Слідуючого дня (як о́трій же ст. 29) являється Христос над Йорданом і Предтеча вказуючи тоді на Спасителя заявив торжественно: „Се Ягня Боже, що бере гріхи світа“.. (ст. 29-34). Слідуючого знову дня (як о́трій же... ст. 35) повторив се свідoctво. Знову слідуючого дня (як о́трій же... стр. 43) вибирається Христос до Галилеї (ст. 43-51); а „третього дня було весілля в Кані Галилейській (II, 1). Безпосередно потім каже євангелист: „(Ісус) пішов в Капернаум, сам і його мати і його брати і його ученики; і там перебули не много днів. А була близько пасха у Юдеїв і пішов Ісус в Єрусалим“ (Йо II, 12-15). А що пасха з правила припадала на кінець марта або початок квітня, так кінець січня або початок лютого треба прийняти як час покликання перших учеників. (Порів. L. Fonck S. J. Die Wunder des Herrn im Evangelium ² I. ст. 130-131).

¹⁾ Revue biblique 1910, ст. 542; Katholik 1909. Hft. 10, ст. 307-311. — В церковно-словянським тексті замість Витанія стоїть Витавара „Гіа як Кндарѣкь бѣша...“ Зміна Витанії на Витавару наступила під впливом Оригена. Він 215 р. обіздив Палестину й вже не найшов над Йорданом Витанії, зате найшов місцевість Витавару в околиці, де після передання мав Йоан хрестити. Одначе всі найстарші грецькі рукописи мають Витанія. Порівнай: Mommert, Aennon und Bethania, Leipzig 1903; L. Fonck „Testimonium Praecursoris de Christo“ (Verbum Dom. Vol. I. 1921 ст. 361; Gustav Dalman, Orte und Wege Jesu ², Gütersloh 1924. ст. 96 і пр...

образом водних струй, а хрещення мало унагляднювати участь в тих добрах. Ось як звіщає Господь устами пророка Єзекиїля: „і вилію на вас чисту воду й станете чисті від усіх ваших нечистот...” (XXXVI, 26). Подібно читаємо також у пророка Захарії: „Того часу відкриється Давидовому домові й мешканцям Єрусалиму криниця на змиття гріха і пороків” (XIII, 1). На основі тих і подібних пророчих висказів Старого Завіту очікувано, що Месія буде хрестити на знак відродження і очищення людськості. По думці жидівських законоучителів право хрестити міг мати лиш Месія, або Ілія, або якийсь визначний пророк. Звідси то питання післанників Сангедрину, на якій основі Йоан відважується хрестити, коли він ані Месія, ані Ілія, ані пророк. Відклик Предтечі на пророцтво Ісаїї, котрий так ясно предсказав його уряд, вони не зрозуміли або й не хотіли зрозуміти. Надто спосіб життя Хрестителя та його незвичайна святість могли дати повну запоруку, що він ділає за особливим Божим післанництвом. Тому одначе, що Йоан не звертався до Сангедрину й не стояв у порозумінню з впливовими фарисеями, вони відносилися до нього з недовірям й шукали якогонебудь позору, щоб могли явно виступити проти нього. Подразнена гордість все сліпа й шукає нагоди, щоб знищити мнимого противника. Вона все оцінює з упередженням і тому не всіли видати об'єктивний осуд.

Йоан пояснює дальше, що він як предтеча має право хрестити, одначе його хрещення се лише приготування до другого хрещення св. Духом і огнем, котре має уділити сам Месія. Його хрещення має через щире покаяння розположити серце і так приготувати на прихід Месії, а той прихід дуже блиско, бо Месія вже стоїть посеред них. Сам Йоан вже знав Месію, бо хрестив Його і так впровадив Його в месіянський уряд. На все те сліпі були провідники вибраного народу, тому з великим болем душі мусів додати слова: „котрого ви не знаєте” (ст. 26). Ви фарисеї і левіти, ви, члени Сангедрину, очікуєте, щоб Месія перший прийшов до вас і виказав перед вами своє месіянське післанництво й доперва за вашим дозволом розпочав свою публичну діяльність. Сего домагається ваша гордість. Якраз та гордість була перепорою, що Христос не прийшов до них, а до покірного свого Предтечі. Також не виступив він з зовнішньою величию, силою і славою, як надіялися жиди, але в покорі, униженню і немочі. Власне задля тої його покірної постати жиди не узнали його за Месію. Йоан одначе пізнав в покірній і униженій постаті Ісуса

невисказану велич Месії, що ясно виходить з його слів: „котрому я недостойний розв'язати ремінь Його обуви“ (ст. 27). Видно, що Йоанові обявлене було Божество Христа, бо лиш в такому розумінню наведені слова не є пересадою. Бо й найвисшому земському достойникові може кождий не-вільник сповнити таку низьку прислугу як розв'язати обуви; але безконечному Богові недостойний і найвищий святий¹⁾).

2. Боже Ягня. (Йо. I, 29-37).

Безпосередна причина, котра спонукала двох учеників Йоанових піти за Ісусом, се свідоцтво Предтечі про Месію, виказане перед ними. Ціла та подія має в собі щось приятельського й сердечного. Сталося се слідуєчого дня по відході післанників Сангедрину.²⁾ Предтеча не обмежується на короткі відповіді, але отирає перед учениками своє серце й виказує з правдивим одушевленням те все, що може сказати про Месію. Зовнішню нагоду до висказання того так великого свідоцтва дала несподівана поява Ісуса над берегами Йордану. Звідки й в якій цілі прийшов там Христос, євангелист не подає. Після всякої правдоподібності Ісус надійшов з юдейської пустині і наближився до Йоана, щоб неначе спонукати його до висказання про Месію і тим чином з гуртка його учеників потягнути своїх перших учеників. Однак ніде не читаємо, щоб Ісус частійше стрічався зі своїм Предтечою. Йоан до хрещення в Йордані не бачив ані не знав особисто Ісуса (Йо. I, 31) і по хрещенні бачив Його всего два рази (Йо. I, 29 і 36). Притім все держався з далека з великою для Месії пошаною, хотяй певно його серце рвалося до Ісуса. Се знак його глибокої покорности й серйозности, з якою Йоан сповняв свій уряд з поминенням всяких особистих бажань і зглядів.³⁾

Ось тепер глядить на наближаючогося Месію. Серце вда-рило сильніше. З радісним почуванням і торжественно зворуше-ним голосом вказуючи рукою на Ісуса, висказав вічно знаменні слова: „Се Ягня Боже, що бере гріх світа...“ (Йо I, 29). Що за глибокоумний висказ! Предтеча вказує на величність Ісуса й на Його діло відкуплення всіх людей. Се „Боже Ягня“ предо-бражували пасхальне ягня і ті два жертвні ягнята, котрі кож-

¹⁾ K. Haggenej S. J., Der Gottessohn I. ст 62-63; Dr. Fr. X. Pölzl, Kurzgefasster Kom. zum Evang. S. E. Johannes⁸ ст. 30-31.

²⁾ Вправді K. Haggenej S. J. Op. c. I. ст. 66 каже, що висланники Сангедрину ще не відійшли... Однак та думка неправдоподібна й не має основи ані в тексті ані в наукових коментарях.

³⁾ Dr. Theod. Innitzer, Johannes der Täufer ст. 268

дого дня рано й вечер жертвувано в єрусалимській святині за ізраїльський нарід. Се „Боже Ягня“, про котре так зворушаючо предсказував найбільший пророк, старозавітний євангелист, Ісаїя, кажучи: „Всі ми блукали як вівці, кождий ходив своєю дорогою — та провини всіх нас вложив Господь на Нього одного. Його брано на допит, та він терпів добровільно й не отвирав своїх уст, не наче вівцю на зарізь Його ведено, як ягня безгласне перед тим, що стриже, так і Він не отворив уст своїх...“ (ЛІІІ, 6-7). — Предтеча називає Ісуса „Боже Ягня“, бо Він вийшов від Бога й Його ціле життя, терпіння і смерть належали до Бога як посвячена жертва. Як „Боже Ягня“ міг Христос принести жертву повного задоситьучинення, чого не могли довершити всі старозавітні жертви. Тому й додає Йоан, се то „Ягня Боже, котре бере гріх світа“. Всі безчисленні гріхи, поповнені через тисячоліття від Адама і всі гріхи дальших віків являються Предтечі як одна велика провина (гляди в грецькій тексті *ἁμαρτία* число одиничне), як оден великий, подавляючий тягар, котрий Христос бере на себе й смертію усуває з людства. Тоді коли, по людським розумінням і поглядам Ісус був лиш сином теслі з Назарету, Йоан проголошує Його Спасителем світа. Історія людскости потвердила се свідоцтво Предтечі і в особі Ісуса узнала відкупителя світа. Яка глибина великих ідей, потішаючих правд і апольоґетичної перспективи замикається у словах Предтечі: „Се Ягня Боже, що бере гріх світа“.)

Наведеними словами засвідчив Предтеча, що Ісус се правдивий Месія. Дальше вказує на віродостойність свого свідоцтва й zarazом на недосяглу велич і божество Месії: „Се той, про котрого я сказав: По мені йде муж, що передімною був, бо перш був як я“ (ст. 30). Хотяй Ісус з огляду на свою людську природу пізніше побачив денне світло як Йоан Хреститель, то з огляду на Божу природу, був скорше ніж Йоан, скорше ніж сотворений світ. З поконвіку перебував в лоні Божества як Єдинородний Божий Син. Як міг одначе Йоан дійти до так глибокого й таїнственного пізнання Христа Ісуса? — Таке могло бути німе питання окружающих його учеників. Се пояснює Предтеча слідующими словами: „Я не знав Його, та щоби явився в Ізраїли, для того я прийшов хрестити водою... Я бачив духа, котрий сходив як голуб з неба і перебував на нім.

¹⁾ I. Schuster u. J. Holzammer, Handb. d. Bibl. Geschichte ¹. II, ст. 151 ст. 2.

Я не знав Його, та Той, котрий післав мене хрестити водою, сказав мені: Над ким побачиш духа, що сходить і перебуває на ній, се той, що хрестить Духом святим. І я бачив і свідчив, що се Син Божий" (ст. 31-34). Зі старинного християнського передання відомо, що Йоан від наймолодших літ удався на пустиню, так що ніколи не бачив ані не знав Ісуса ¹⁾). Сам Бог об'явив передтечі два великі таїнства відносно особи Месії: Месія буде хрестити Духом святим і Він є Божим Сином. Тут Йоан відхиляє заслону тих дивних переживань, якими наділив його Бог покликаючи до уряду хрестителя-предтечі. А робить се з великою обережністю та скромністю і говорить лиш остільки, оскільки вимагала віродостойність його свідoctва про Месію ²⁾). Тим чином свідoctво Йоана набирає великої і незрушимої певности, бо ґрунтується на безпосереднім Божім об'явленню. Той сам Бог, котрий покликав Йоана ще з материнського лона, котрий попровадив на пустиню і назначив окличником месіянської доби, щоб покликом до покаяння і хрещенням покаяння „приготовити Господеві звершений нарід" (Лк. I, 17), той сам великий Бог удостоїв його надзвичайного об'явлення. Покликаючися отже на се об'явлення Йоан зложив про Ісуса потрібне свідoctво: Ісус се Боже Ягня, що бере гріх світа; Він хрестить Духом святим, Він є Божим Сином. Як невисказано високо стоїть се свідoctво Йоанна понад вузкі, земські й національні очікування жидів, котрі хотіли бачити Месію в блеску земського могутого царя, а його завдання лиш у висвободженню з римської неволі тай у відновленню земського Давидового царства! Предтеча бачить в Месії Спасителя і відкупителя людського роду, котрий свою ласку уділяє не лиш упривілейованим дітям Авраама, але кожному, хто в покаянню і наверненню прийде до Нього ³⁾). В тій хвилі стояв Йоан на висоті свого ділання. Його проповідь осягнула найвисшу точку. Тепер він звістив ізраїльському народові його Месію, а Месії передав нарід. Він заявив виразно: Ісус з Назарету є Месією тому, що Він як Божий Син висвободить нарід з неволі гріха. Його велич не в тім, що він син Давида, але в тім, що Ісус, Син Всевишнього, правдивий Бог.

Предтечі належало тепер довершити своє діло. Він не надходячого має проповідати, але до приявного Месії привести

¹⁾ Dr. Theodor Innitzer, Johannes der Täufer... ст. 127-137.

²⁾ Haggenev S. J. der Gottessohn I. ст. 70-71.

³⁾ Dr. Fritz Tillman, Das Johannesevangelium ст. 54. — Idem, Selbstbewusstsein des Gottessohnes, Münster 1911.

нарід. Ось слідуєного дня знова наблизився Христос до Йоана. А були тоді при нім два ученики. Знова заблисло радістю його око й піднесеним голосом закликав: „Се Боже Ягня!“ Наміром Предтечі було, щоб його ученики зрозуміли, що піти за Месією, се не прислуга з їх сторони, але що се велика ласка й особливша ознака Божої любови, могли служити й послідувати Ісусови. Тому наразі промовляє тільки Йоан. Ісус не обзивається ні одним словечком. Він обручник, котрому друг жениха має привести обручницю. Длятого до Предтечі належало виказанням краси, величі й достоїнства жениха потягнути до нього обручницю. Власне прийшла така хвиля. Слова Предтечі розпалили в серцях двох учеників бажання наблизитися до Месії. Предтеча зрадив. Він бо тільки для Месії зібрав коло себе найшляхотніших синів Ізраїля. Се був висший спосіб готувати дорогу для Месії. Заразом се одна з найгарніших рис в образі найбільшого пророка — се та можна вірність, з якою він виповняє своє завдання предтечі. Ось сонце месіянського дня кидає перші лучі на його поле праці, а лучі того сонця проріджують ряди найблизших йому учеників. Так мусіло бути: Йому бо подобало маліти, а Христови рости!

3. Андрей і Йоан (Йо I, 38-40)

З малого гуртка учеників Йоанових та під впливом його свідoctва два рішилися піти за Ісусом. Були се незаможні галілейські рибалки, Андрей і Йоан¹⁾. Євангеліє по імені називає лиш одного Андрея, а Витсаїду називає його батьківщиною (ст. 40. 44). Другий, як завважимо пізніше, не міг бути хто інший, лиш автор четвертого євангелія.

В яким успособленню і розположенню серця найшлися оба ті ученики в хвилі покликання? Нема сумніву, що виступ Хрестителя і його пориваюча проповідь над Йорданом викликала в них сильне вражіння. На се вказує обставина, що оба рішилися покинути на якийсь час свої заняття і родинний дім і стати учениками того нового пророка. Видно дуже тужили за Месією, а проповідь Йоанна, що вже наближається месіянське царство, ще більше мусіла розпалити їх душі. До найвисшого напруження то їх очікування дійшло, коли Предтеча рукою вказав на Ісуса, називаючи Його „Божим Ягнятем“, Месією і Божим Сином.

¹⁾ J. Grimm, *Leben Jesu* ³ II. 246. каже, що попередного дня, коли Предтеча висказав велике й торжественне свідoctво про Месію, Андрей і Йоан не були присутні, лиш нарід котрий свідoctво Предтечі приняв рівнодушно. Доперва слідуєного дня деякі ученики пішли за Ісусом. Думка одначе та не має певної основи в тексті.

Перший погляд на особу Ісуса, на котрого з таким одушевленням вказав Предтеча, не дуже відповідав їх мріям і очікуванням. Той убогий, звичайний муж, котрий так покірно й скромно заховується, мавби бути обіцяний Месія, цар Ізраїля! Та слова їх учителя, на котрого гляділи з великим почитанням, спонукали їх піти за тим Месією. І не пожалували ніколи того, що пішли за першим порушенням ласки.

Коли вони так в мовчанню і заняті власними думками послидували за Ісусом, Ісус перший звернувся до них. Христос завважив, що вони йдуть за ним, також і те, що задля певного рода ляку й неспілости не мають відваги відразу приступити до Нього. Тому сам приязно запитує їх: „Чого шукаєте?“ Питання звучало так приязно й сердечно; погляд, в котрім пробивалася любов, був так потягаючий, що Андрей і Йоан набрали повного довіря. Св. Іван Золотоустий таку від себе додає увагу: „Чейже Ісус своїм запитом не бажав довідатися те, про що не знав, лиш наміряв тим питанням потягнути їх до себе, додати їм більшого довіря і показати, що вважає їх достойними розмови; він питав, щоб усунути від них боязнь і неспілость“. Короткі слова Спасителя осмілили їх, а не кажучи нічо про властивий замір, спитали чемно: „Раві, де живеш?“ (ст. 38). Вже титул, який надали вони Ісусові, вказував недвозначно на їх намір. Кождий „Равві“ — учитель мав своїх учеників. Вони отже питають, де мешкає, щоб могли з ним щиро й свобідно розговоритися. З сердечною любовю запросив їх Христос, кажучи: „Прийдіть і подивіться. Прийшли й побачили, де жив. І перебули у нього той день; а було коло десятої години“ (ст. 39).

Так докладно зі всіма подробицями описувати, навіть подати точно годину, міг лише наочний свідок і той, що сам переживав згадані події. Де перебував Спаситель, євангелист не каже. Fouard приймає, що над Йорданом находилися малі хатки, збудовані переважно з галузок теребінт і пальм, які ще нині служать подорожним за місце відпочинку¹⁾. Десята година по жидівському численню відповідала нашій 4 год. по полудни²⁾.

Так Спаситель одержав перших учеників. Вони віддали йому ціле своє серце, але й найшли в Ісуса повну любов. Ще в пізній старости возлюблений ученик Ісуса живо памятав ту першу стрічу з Спасителем, котра рішила про його долю і щастя

¹⁾ La vie de N. S. Jésus-Christ²⁰ I. ст. 156.

²⁾ I. Knabenbauer, Marcus ст. 414.

в дочасности й вічності. В тій простій і короткій замітці: „а було коло десятої години“, замикається цілий світ найдорожших і незабутих споминів. „Який щасливий день пережили вони й яку щасливу ніч! Хто в силі сказати нам, що вони тоді почувли від Господа?“ (св. Августин).

Та перша стріча зі Спасителем принесла Андрейови і Йоанови не якусь коротку, проминаючу радість, але блаженну зміну на ціле життя. Перші покликані ученики вийшли зі школи Предтечі і були підготовані на прихід Месії. Їх бажання і туга по останнім свідочстві Хрестителя осягнули найвисший степень. Коли отже Христос наблизився до них та завізвав до себе, вони не були глухі на той поклик ласки, а пішли за ним і найшли в Нім свого Спасителя, Месію і Царя.

Буде дальше

Коли Божественний Спаситель покликував перших учеників до апостольства і завзивав їх словами: „Ходи в слід за мною“ — то нащо і до чого призивав їх? — Не до земської величі. Не до богатства, до земської слави й повного уживання життя. Богацтво, вживання й вигідне життя, се овочі, котрі не ростуть на дереві апостольства. — Вони мали стати проповідниками вічних правд, вони мали привести народи до науки Розп'ятого; піднести людскість до височини християнського морального закону. Таке було їх завдання: душі ратувати й за спасення душ все принести в жертві навіть себе самих. Такий то зміст їх покликання. (Adolf Kardinal Bertram, Piester und Volk, ст. 23).

Суспільне апостольство душпастиря

(З приводу 40-літної появи енцикліки „*Regum novarum*“)

II. Провідні ідеї енцикліки »*Regum novarum*«

При кінці XIX. ст. сильно розвинувся католицький суспільний рух по обох боках океану¹⁾. Ціллю його було з одної сторони паралізувати небезпечний вплив і розвій соціалізму, а з другої сторони подати позитивну програму розв'язки суспільного питання. Та самі катол. суспільні діячі не були певні, чи їх наука й суспільна праця згідна з духом та наукою Церкви. В катол. праці на суспільному полі бракувало найважливішої річі, а се авторитативного одобрення Апостольської Столиці. Сему браку зарадив Папа Лев XIII. Дня 15. V. 1891 р. видав бессмертну енцикліку „*Regum novarum*“²⁾, котрої 40 літну появу обходить сего року цілий кат. світ. Та енцикліка дійсно проломова. Вона порушує вельми важні й пекучі справи. Порушує якраз ті питання, які загрожують цілій новочасній цивілізації страшною катастрофою та які в своїх наслідках уємно ділають на релігійний, моральний і економічний стан людства; говорить про річі, які викликали жахливу й завзяту класову боротьбу. Та боротьба, говорячи словами самої енцикліки, держить уми всіх в непевному напруженню і вижиданню. Вона займає уми учених, міжнародні конгреси, наради пануючих, так що днесь нема ні одної справи, котра сильніше займалаб людей. Говорить про робітниче питання, головне жерело суспільної нужди. Епохальна та енцикліка дальше й тому, бо в ній промовив сам Христовий Намісник, великий „Папа робітників“ Лев XIII. Був се чоловік надзвичайно глибокої культури, широкої освіти та був дуже докладно обзнакомлений з цілим новочасним життям. Був се наскрізь позитивний та практичний ум, котрий старався використати для релігії і Церкви все, що доброго приносить новочасний поступ. Своім геніяльним умом вийшов у сутеві питання суспільної проблеми. В енцикліці про-

¹⁾ Пор. „Добрий Пастир“ 1931. ч. 2. стор. 91-99

²⁾ Укр. текст енцикліки знаходиться в „Додатку до Львів. Собора“ 1891 р. стор. 165-200. Відрубно від сего перевів ту енцикліку о. Др. Я. Левицький, ще як питомець, IV р. Дух. Сем. у Львові. Лат. текст в: „Acta S. Sedis Vol. XXIII., Romae 1890-91, стор. 641-670. Влучні пояснення до енцикліки, якими й ми покористувалися, можна найти в таких книжках: Dr. Karl Lugsen: „Leos Lösung der Arbeiterfrage“, II. Aufl. Wien 1927; Ks. Jan Piwowarczyk: „Encyklika Leona XIII o kwestji robotniczej“, Kraków 1931.

мовив якраз той Папа, котрий сам добре знав робітничу справу, бо ще перед вступленням на апостольський престол живо цікавився робітничою справою та пильно її досліджував. Він у цілій повноті поняв значіння робітничого стану для суспільности й для Церкви. В міліоновій масі робітників видів Лев XIII. політичну силу будучности й зрозумів, що так чисельної маси не можна виключати від чинного уділу в публичному життю. Тому вказав, що й ту масу належить втягнути до праці над загальним добром. Своім бистрим оком добачив з високої вартівні Апост. Столиці, що та маса робітників жие в тяжкій неволі. Як правдивий Отець відчув глибоко нужду своїх покривджених дітий. Проте енергічно виступив в обороні робітничого стану. Своім сильним голосом забажав порушити совість людей та положити кінець кривді і визискови робітників. З того приводу енцикл. Льва XIII. „*Rerum novarum*“ має надзвичайно велике значіння не тільки для Церкви але також і для цілої сьогочасної суспільности, її культури й розвою, її мира й щастя. В ній вказав світови ясну та певну дорогу, котра змоглаб вирвати людство з тої небезпеки, в якій воно тепер находиться, а запровадити до пристані суспільного спокою, опертого на сильних основах справедливости й любови.¹⁾ Подав конкретні й позитивні норми, котрі мали, коли не цілком усунути то принайменше злагіднити клясову боротьбу, конфлікт між капіталом а працею. Енциклікою „*Rerum novarum*“ вказав й катол. суспільним діячам ясну програму суспільної праці й тим започаткував в історії суспільного руху нову добу. Тому в тій статі подаємо найважливіші й провідні ідеї тої безсмертної енцикліки.

Енцикліка „*Rerum novarum*“ крім короткого вступу має дві головні частини, котрі можнаб назвати: негативну й позитивну. З огляду на се, що енцикліка „*Rerum novarum*“ посвячена тільки частині тз. суспільного питання т. є робітничій квестії, щойно разом з іншими енцикліками тогож Папи²⁾ творить синтезу науки Церкви про устрій суспільности на основах христ. релігії.

I. Вступ. У вступі енцикліки „*Rerum novarum*“ змальовує Лев XIII. тло, серед котрого виросло робітниче питання

¹⁾ Пор. Ks. Wł. Krawczyk; „Encykl. „*Rerum novarum*“ wezwaniem do czynu katolickiego“ i „Ks. Dr. Ed. Kozłowski: „Znaczenie encykl. „*Rer. nov.*“ у збірці викладів і відчитів для Катол. Товариств Робітників в Познані, Ч. 61. і 62.

²⁾ Важливі енцикліки Льва XIII: О соціалізмі „*Quod apostolici muneris*“ 1878 р.; о походженню державної влади „*Diuturnum illud*“ 1881 р.; о христ. устрою держав „*Immortale Dei*“ 1885 р.; о свободі чоловіка „*Libertas*“ 1888 р.; о правах і обов'язках горожан „*Sapientiae christianae*“ 1890 р.; о христ. демократії „*Graves de communi*“ 1901 р.

та подає безпосередні причини, які се питання викликали. Тло, на якому зродилося робітниче питання, становлять найважливіші суспільно-господарські зміни, котрі повстали під кінець XVIII. ст. До них зачисляє Лев XIII. найперше примінення технічних винаходів у промисловій продукції¹⁾. В наслідок тих винаходів тогочасну рукодільну продукцію перемінено у фабричну. Коло фабрик стала збиратися чимраз більша маса людей і винаймати її й свою працю. Фабрика створила робітничий, пролетарський стан. Рівночасно наступила й зміна умовин між працедавцями а робітниками. В добі малих рукодільних варстатів між працедавцями а робітниками панували патріархальні відносини. Повстання фабрик само собою змінило це сердечне відношення. Ізза неограниченої конкуренції капітал став скупчуватися в руках немногих одиниць, що рівночасно спричинювало зубожіння великих мас. З чисельним зростом робітничих мас стало зростати почуття довіря мас у власні сили та свідомість спільноти своїх інтересів. До того всего наступило вкінці ще загальне зіпсуття обичаїв: у богатих життєвий матеріалізм, у бідних алькоголізм. На такій то почві виросло робітниче питання. Найнижша кляса попала в стан „незаслуженої і жахливої неолі“. А сю „несправедливу й страшну недолю“ викликали безпосередно: знесення давних робітничих організацій, ляїцизація держави й лихва. Знесено давні стоваришення робітників, котрі боронили їх перед визиском, а нових робітничих організацій не закладано.²⁾ Також держава не дала робітникови ні опіки, ні оборони. XVIII-те століття висунуло клич незалежності держави від релігії. Жерелом державних законів замість Бога і Євангелія стала „воля народу“. Місце справедливости заняла — сила; місце любови — егоїзм. До безпосередних причин, які по думці Льва XIII. викликали робітниче питання, належить вкінці лихва з усіма своїми формами, як продовжування часу праці, надужиття сил і здоровля робітників, обниження платні, штучне підношення або обнижування цін і тп.³⁾ Ті то причини по думці Льва XIII. безпосередно викликали робітниче питання.

2. Фалшива розв'язка робітничого питання через соціалізм. — Змалювавши тло, серед якого повстало робіт-

¹⁾ Парову машину винайшов Ватт 1790 р.; електричність Франклін 1760.; ткацьку машину Жаккард (Jacquard) 1765 р. ітд.

²⁾ Лев XIII. має на думці середовічні цехи, до яких належали майстри і челядники. Мали вони завдання моральні (чування над моральністю членів, опіка над вдовами й сиротами, богослуження) і станові (вишколення учеників, контролю станових кваліфікацій, полагоджування конфліктів майстра з челядниками і тп.) Під впливом свободлюбних кличів цехи розв'язано.

³⁾ Систематичну науку Церкви, яка все лихву осуджувала, подав Папа Венедикт XIV. в листі до італ. єпископів „Vix pervenit“ 1745 р.

ниче питання та представивши найголовніші причини, котрі безпосередно викликали ту грізну появу, більше місця в першій частині своєї робітн. енцикліки присвятив Папа Лев XIII. на обговорення негативної, фалшивої розв'язки робітн. питання, яку намагався подати соціалізм.¹⁾ В історії соціалізму можна розрізнити дві доби: перша більше утопійна, романтична, котра сягає до половини XIX ст.²⁾; друга се доба наукового й активного соціалізму. Вправді і соціалісти романтичної доби, подібно як теперішні, домагалися спільного заряджування приватною власністю, та серед них не було єдності й згідності в навчанню соціалістичних ідей. Вони себе взаємно поборювали, намагаючися тільки змалювати в своїх творах можливо найідеальніше найкращу та найщасливішу державу, яку належало би створити зараз по зруйнуванню теперішніх держав. Про дальші і конкретні засоби вони не думали. Їх змагання остали партикулярними. Нову добу в історії соціалізму започаткував Карло Маркс (1818-1883). Він став основником модерного соціалізму й надав соціалізму „научну“ основу. Започаткування соціалізму в нинішнім значінню дав Маркс проголошенням т. зв. „Комуністичного Маніфесту“ в Брукселі 1847 р. Він то кинув між робітників знане гасло: „Пролетарі не мають ніщо до страчення, хіба свої кайдани, а здобути можуть цілий світ. Пролетарі всіх країв єднайтеся!“ Основи научного соціалізму представив Маркс в знаному творі „Капітал.“³⁾ В цьому при допомозі двох „позитивних доказів“, себто тз. „матеріалістичного розуміння історії“ („Materialistische Geschichtsauffassung“) та славної „теорії вартости і надвартости“ („Wert-u. Mehrwerttheorie“)⁴⁾ вказував Маркс конечність упадку сьогогоднішнього капіталістичного устрою з його приватною власністю, а конечний прихід в недалекій майбутности соціалістичного, колективного устрою. Але скоро серед самих соціалістів настав розлом будь ізза особистої та національної заисти, будь ізза ріжниць поглядів щодо внутрішньої тактики.

¹⁾ Найважливіша література про соціалізм: V. Cathrein: Der Sozialismus XVI Aufl., Freiburg in Br. 1923; idem Sozialismus, Katholizismus, Paderborn 1929; de Schepper: „Generalis conspectus oeconomiae socialis, Romae 1927, стор.: 34-49; Ks. J. Piwowarczyk: Współczesne kierunki społeczne, Kraków стор. 28-56; Dr. A. Retzbach: Leitfaden für die soziale Praxis, VII. Aufl. Freiburg in Br. 1922 стор. 37-44.

²⁾ Предтечами романтичного соціалізму були Тома Морус († 1516), автор комуністичного роману „De nova insula Utopia“ та каляр. домініканин Тома Кампанелля († 1639), автор твору „Civitas Solis“. Властиві творці того соціалізму належать до XVIII ст. На увагу заслуговують: Gr. Babeuf († 1797), S. Simon († 1825), R. Owen († 1858), Ch. Fourier († 1837), P. Proudhon († 1882).

³⁾ Твір Маркса „Das Kapital“ мав вийти по плянам самого автора в IV-ох томах. I. т. видав Маркс 1867; II. і III. т. видав Енгельс, IV. т. не вийшов.

⁴⁾ Пор. Cathrein I. c. стор. 33-45; 94-187.

Одні змагали до усунення¹⁾ приватної власности дорогою революції, другі дорогою еволюції. В наслідок тих різниць соціялісти поділилися на дві групи. Одні звали себе максималістами-більшовиками й домагалися „maximum“ з теорій соціалізму Маркса і то дорогою революції. Називають себе також комуністами, анархістами, синдикалістами, спартаківцями¹⁾, більшовиками.²⁾ Другі зовуться мінімалістами-меншовиками. Ті знова бажають заховати меншу, важнішу часть марксівської науки і то дорогою еволюції та суспільних реформ. Так одні як і другі лишають ненарушений головний постулат соціалістичної доктрини: спільнота матеріальних дібр через знесення приватної власности. В тім якраз лежить суть соціалізму і відносно тої точки годяться зі собою всі соціалістичні партії. Папа Лев XIII, не входячи в оцінку тої чи іншої партії, виступає прямо проти самої сути соціалізму, себто проти колективного устрою як такого, а стає в обороні приватної власности. Наводить три сильні докази й виказує, що соціалізм не спосібний до розвязки робітничого питання.³⁾

а.) Колективний устрій шкодить самим робітникам. Працюючий чоловік має природне право до заплати й до свобідного розпоряджування нею. Се ціль праці робітника. Ту ціль відбирає робітникови колективний устрій, а затим відбирає йому охоту й енергію до праці. Робітник має право за свої ощадности купити кусник землі; до неї має право власности і право свобідного розпоряджування. Колективний устрій забирає робітникови овочі його ощадности, бо унеможливорює посідання приватної власности. Соціалізм позбавляє також робітника одинокого способу поправи своєї незавидної долі, а створює такі умовини, в яких робітник стає невільником, одним малим колісцем у великій машині, відданий на ласку правлячих чинників. Наглядним доказом цього, се понура дійсність в більшовицькій державі.

б.) Колективний устрій несправедливий. Він нарушує природне право посідання приватної власности чоловіка як одиниці і як члена родини.⁴⁾ Чоловік як індивідуум вже з природи

¹⁾ Іменем Спартак підписувався нім. соціаліст Лібкнехт, убитий з Розею Люксембург 1919 р.

²⁾ Назва „більшовизм“ повстала случайно на конгресі в Лондоні 1903 р. де між соціалістами повстав розлом, а Ленін зі своїми прихильниками мав за собою більшість голосів.

³⁾ Пор. X. Dr. Szymański, о. с. стор. 75-98; P. Gr. de Schepper, о. с. стор. 313-335; P. A. Lehmkuhl: „Das Eigentumsrecht und dessen sittliche Begrenzung“ в „Quar-falschrift,“ Linz 1892. III. стор. 513-523.

⁴⁾ Початок приватної власности виснажують три найважливіші теорії: а) Легалістична теорія: (Hobbes, Montesquieu, Rousseau, Fichte) виводить прив. власність з державно-

ріжняться від звірят. Звірята потребують матеріальних дібр, щоб захоронити своє життя та заховати свій рід. До досягнення тої цілі кермуються вони змисловим інстинктом, котрий знаходить цілковите заспокоєння вже в самім уживанні матеріальних дібр. Посідання дібр вони не потребують. Цілком інакше мається річ з чоловіком. Вправді чоловік має також в цілій повноті змислову природу звірят і потребує як і вони змислових, тілесних дібр. Але ество чоловіка не обмежується на самій змисловій природі. Ество чоловіка становить розум, яким чоловік суцно ріжниться від звірят. Розум мусить опанувати низшу змислову природу, а з тим мусить й опанувати також змислові, матеріальні добра. А це ніщо інше, як право посідання приватної власности. Чоловікови само уживання матеріальних дібр не вистарчає, йому конечно посідання. Посідання тих дібр домагається ділання розуму та завдання чоловіка як розумного ества. Чоловік є паном своїх актив, він свобідно кермує сам собою. І хоч чоловік зависимий від Божого провидіння, мусить однак сам про себе дбати, глядіти не тільки на теперішність але і на будучність. Ізза того мусить забезпечити собі постійне посідання матеріальних дібр. Чоловік мусить здобути собі жерело матеріальних цінностей, з якого постійно мігби користати. Іншими словами, чоловік мусить посідати недвижимі добра в якійнебудь формі. Колективний устрій противиться також природному праву чоловіка, як члена родини¹⁾. Як голова родини потребує чоловік сталого, певного посідання приватної власности. Цего домагається від чоловіка обовязок запевнити членам своєї рідні удержання. Без постійного посідання приватної власности не може чоловік сповнити свого завдання як член родини. Тому й родина з огляду на свою особлившу ціль має незаперечене право посідання приватної власности.

го права, себто прив. власність посідається виключно з ласки держави. б) Теорія угоди: (Grotius, Puffendorff) твердить, що з самого початку все було спільне. Щойно з часом самі люди на основі угоди поділили між себе матеріальні добра. в) Еволюційна теорія: (Paulsen, Schmoller) уважає інституцію прив. власности за одно звено в розвою господарського життя, по яким наступить інша форма посідання. Католицька церква ті теорії відкидає. Наука кат. Церкви виходить з заложення, що інституція приват. власности се тревале й загальне явище, чого названі теорії не вияснюють. Тревалість і загальність інституції приват. власности вияснює теорія т. з. правноприродна. Чоловік вже зі своєю природою приносить на цей світ право посідання приват. власности. Цей традиційний погляд приймає Папа Лев XIII і узасаднює його в своїй енцикл. „*Regum pociatum*“.

¹⁾ Лев XIII. осуджує тут новочасні напрями, які намагаються позбавити христ. подружжя його святого характеру Тайни, а звести до чисто світського контракту. Справі подружжя посвятив Лев XIII. окрему енцикл. „*Arcanum divinae sapientiae*“ з 1880 р. Св. Отець Пій XI. ту енцикліку Льва XIII. потвердив і відповідно до зміни обставин поширив у енцикл. з 1930 р. „*Casti connubii*“.

в.) Послідний доказ проти заведення спільної власности бере Лев XIII. зі суспільного ладу. Переведення колективного устрою мусить викликати переворот цілого суспільного порядку та викликати загальну нужду. Правдивість того твердження виказує досвід соціалістичного устрою в більшовицькій Росії й на Україні. Загальна матеріальна нужда не тільки серед робітників але й серед селян; цілком розбита родина; до дна зіпсута молодь — се найкращий доказ проти соціалізму.

3. Позитивна розвязка робітн. питання. Папа Лев XIII. не вдоволився самим осудженням соціалізму. В другій частині енцикл. „*Regum poavum*“ подав позитивну, конкретну та єдино правдиву дорогу до розвязки робітничого питання. Міродайними чинниками, покликаними до розвязки сего пекучого питання, є по думці Льва XIII.: а) Церква, б) держава, в) станіві робітничі організації.

а) Лев XIII. боронить передовсім право й обов'язок Церкви в справі розвязки суспільного питання. Акатолицькі круги є того погляду, що суспільна квестія, се чисто матеріальна й економічна справа. Тому вони відмовляють голосу Церкві у вирішуванню суспільного питання. Лев XIII. виразно стверджує, що в робітничій квестії повинна співділати Церква і без неї сеї квестії не розвяжеться. Сучасне невдоволення та клясова боротьба походять з того, що в сусп. життю нехтується обов'язок справедливости. Жерело клясової боротьби се егоїзм. А знищити егоїзм і то не в одній душі але в цілій суспільности не всилі ні революція ні державні суспільні реформи. Сего може доконати тільки така могуча сила, якою є Церква. Вона одинока має у своїй розпорядимости засоби, якими може співділати в розвязці сусп. питання. Оден такий засіб се наука Церкви. Церква вчить такі правди, які мусять мати додатний вплив на розвязку сусп. питання. До таких правд належить найперше наука Церкви о природній нерівности людей та коначнім існуванню терпінь. Основа сьогоднішних суспільних напрямів (соціалізму, комунізму, більшовизму) се містична віра, що приміненням абсолютної рівности всіх людей вдасться усунути всі болячки суспільного організму і запровадити загальний добробут і загальне вдоволення, („рай на землі“). Лев XIII. з натиском підчеркує, що „рай на землі“ неможливий, бо немислиме абсолютне зрівнання всіх людей. Між людьми вже з природи річи заходять дуже великі ріжниць, яких ніколи не можна буде усунути. Вони на завсіди будуть жерелом незадоволення. Тому треба заперестати голосити погляди о безглядній рівности всіх людей. Рівнож належить мати на увазі ще й ту обставину,

що терпіння ніколи не згинуть з лиця землі, бо се конечний наслідок первородного гріха. Церква голосить далше правду, що на основі природного права всі верстви обов'язані до мирної співпраці. Зовсім противно подає соціалізм. По засадам „научного соціалізму“ суспільність ділиться на два з природи ворожі табори: багатих (буржуїв) і бідних (пролетарів). „Історія людскости, це історія класової боротьби¹⁾“. Прямо противний погляд на суспільне життя висказує Лев XIII. Ріжницьі, про котрі говорять соціалісти, се часове явище і воно не впливає з природи річи. Якраз господарське життя та його поступ вимагає мирної співпраці всіх верств, в першій мірі працедавців і робітників. Всі люди мають спільноту інтересів подібно, як по словам св. Павла, поодинокі члени одного людського організму²⁾. Це основна гадка т. зв. християнського солідаризму³⁾. Ту засаду примінює Лев XIII. до робітничого питання і вчить „що ні капітал не може існувати без праці, ані праця без капіталу.

Церква також підчеркує і пояснює взаємні обов'язки працедавців і робітників⁴⁾. Вкінці звертає увагу всіх людей на вічне життя. Без тої науки о вічності не можна зрозуміти суті і призначення дочасного життя. Думка про вічність має особливий вплив на людей в ділянці уживання багатств. І під тим оглядом подає Лев XIII. традиційну науку Церкви відносно приватної власности, беручи за вихідну точку науку св. Томи з Аквіну. Ідучи за думкою ангельського учителя, Лев XIII. розріжнює поняття посідання, від уживання приватної власности. Чоловік має природне право до посідання приватної власности. Під оглядом знова уживання має чоловік право до спільноти. А право спільного уживання матеріяльних дібр ґрунтується на тім, що власник по заспокоїнню власних потреб життя, з надміру свого маєтку (*bona superflua*) має уділяти убогим милостиню. Думка про вічність усталює також погляд і про убожество, котре Церква бере в свою оборону та підносить його вартість. Переведення в діло й життя тих превеликих наук Церкви без сумніву злагіднить класову боротьбу. Другий могучий засіб, яким Церква співділає в розв'язці суспільного питання може тільки тоді наступити, коли суспільні

¹⁾ Пор. Кому. маніфест у Cathrein-a „Der Sozialismus“ стор. 127.

²⁾ I. Кор. XII. 12-26.

³⁾ Пор. X. Dr. Szymański о. с. стор. 16-19.

⁴⁾ Підчеркуючи права й обов'язки обох сторін, рішає Лев XIII питання, що робітничі квестія се не питання милосердя, а справедливости. Пор. „Добрий Пастир“, 1931. Ч. 2. стор. 95. Найважливіші обов'язки працедавців і робітників: гл. Енцикл. в „Додатку до Львівського Собора“ стор. 174-175.

реформи будуть зв'язані з реформою душі суспільності себто, коли місце егоїзму займе любов і справедливість. Такої переміни не всилі доклати ні один суспільний напрям. Не може сего доклати соціалізм, бо механічним пересуненням богацтв з одної сторони в другу не дасться запровадити „рай на землі“. Не всилі також доклати сего напрям т. з. „державної інтервенції“, бо при допоміг самих законів не дасться усунути визиск і несправедливість.

Правдива розв'язка суспільного питання мусить наступити з реформою душі цілої суспільності. Належить передусім глянути в глибину душі суспільності, належить, як каже Лев XIII в своїй робітн. енцикліці „наклонити чоловіка до того, щоби він був послухним обов'язкови, повздержував пристрасти, та відважно поконував все, що стоїть на перешкоді чеснот“. Таку реформу може перевести тільки релігія і Церква. Як виказує історія, Церква вже раз відновила поганську суспільність. Світлом Євангелія вона обновила не лиш одиниці але й цілу суспільність та держави. В наслідок того й державне законодавство і виховання молоді й подружа та ціле суспільне життя були наскрізь переняті сильним і здоровим духом Христового Євангелія. А головна причина сьогоднішньої суспільної нужди се те, що одиниці, суспільність й держави з часом покинули одиноке жерело свого правдивого добробуту й щастя т. є погордили засадами св. Євангелія. Тому початок уздоровлення незавидних відносин се знова поворот людства до засад св. Євангелія. Церква звертає увагу не лиш на образування духа але й усильно піддержує матеріальний добробут. Передусім Церква дбає про убогих основуванням харитативних заведень, як шпиталів, захистів для немічних, старців, упавших дівчат і тп. Під тим оглядом християнської любови не заступлять державні добротинні інституції, бо „се чеснота самої Церкви, яка походить з Найсв. Серця Ісуса Христа, поза котрим ніде її нема“.

б.) Діяльність держави. Наука Льва XIII. відносно співпраці держави в ділянці суспільного питання може видаватися комусь злишнього. Живемо в добі „суспільної держави“, в добі існування міністерств праці та суспільної опіки. Та не ті були часи, коли Лев XIII писав свою робітн. енцикліку. Під кінець XVIII. ст. панував в науці і політиці погляд, що держава не повинна мішати до суспільно-економічного життя. Наукову основу тому поглядові дав англ. економіст А. Снотх († 1790 р.), витворюючи тз. економічний лібералізм. Той погляд перевело в життя XIX. ст. І дійсно під впливом сих наук держава зовсім

лишала на боці економ.-суспільні справи.¹⁾ Тому Лев XIII висунув в своїй енцикліці домагання, щоб і держава співпрацювала в розв'язці суспільного питання. Сам Лев XIII. не був ні ентузіястом т. зв. „інгеренції держави“ ні прихильником цілковитої безчинності держави. Добре здавав собі справу, які небезпеки і лиха можуть повстати з пересадної інтервенції в господарських справах держави. Необмежена інтервенція держави може довести до цілковитого закріпощення суспільності та допровадити до стану, в якому знаходиться сьогодні більшовицька Росія й Україна („дім неволі“).²⁾ По думці Льва XIII. інтервенція держави повинна обмежитися тільки до випадків, де того вимагає або добро загалу (публична моральність, спокій) або добро поодиноких суспільних тягарів (урядників, рільників, промисловців, робітників). Не вимагають інтервенції держави дрібні справи, котрі повинні ліквідувати суди чи адміністраційні влади.

На державу накладає Лев XIII. подвійний обов'язок. Перший се журба о добробут і щастя загалу. Творчими чинниками загального добробуту се дбайливість держави про мораль обичаїв, про родинне життя оперте на основах права й ладу, уміркованість в накладанню і розділюванні публичних тягарів, розквіт промислу, торгівлі, рільництва і т. п. Чим більший загальний добробут, тим менше невдоволення, тим менше потрібна буде сама інгеренція держави. Другий обов'язок се особлива опіка над робітниками. Вони становлять складову частку державного організму та своєю працею, яка є жерелом багатств, достарчають прочим членам суспільності конечних середників до життя. Подавши загальні обов'язки держави в ділянці суспільного питання, обширніше обговорює Лев XIII. деякі подрібні випадки інтервенції держави. Домагається передовсім титулом справедливості енергійної охорони приватної власності перед революційними елементами й охорони праці. Тут порушує Лев XIII. також ряд питань зв'язаних з охороною праці, в першій мірі страйк. По науці католицьких економістів страйк дозволений тільки під тими умовами, що він не порушує справедливості, має добру ціль і повстав тоді, коли вичерпалося всі інші можливі засоби.³⁾ Лев XIII. квестію страйку

¹⁾ Вершком мудрости уважано слова, які висказав франц. фізіократ Гомпгн до Людовика XV. На питання короля, що має робити зі скаргами людей на господарські труднощі, відповів: „Laisser faire, laissez passer“ („Дозвольте їм робити, що їм подобається“).

²⁾ Про шкідливість необмеженої інгеренції т. зв. державного етатизму, пор. Х. Dr. Szymański о. с. стор. 114-120.

³⁾ Пор. Х. Dr. Szymański о. с. стор. 251-268. Ніщо отже дивного, що високо по-

полишає на боці, а підносить тільки шкоди, які спричинює. Звичайно страти як приносить страйк для робітників (утрата зарібку), промисловців (утрата доходів), народної господарки (застій продукції) та суспільности (нарушення публ. спокою й ладу) більші ніж користи страйку. Тому Лев XIII. ні осуджує ні апробує страйків, лиш апелює до держав, щоби заздальгідь запобігали страйкам. Дальше кладе Лев III. на серце державі охорону праці, жадаючи від держави забезпечення духових і матеріяльних умовин праці. Держава має передусім забезпечити душевні добра робітників, бо „тілесне життя не є остаточною ціллю, але тільки дорогою й середником до досконалости душевного життя через пізнання правди й любов добра“. Тому жадає відпочинку від праці в святочних днях „в цілі віддання слушного й належного почитання вічному Богови“. Відносно забезпечення матеріяльних умовин вимагає Лев XIII. від держави законом означеного часу праці¹⁾ „відповідно до ріжжного рода праці, обставин часу й місця і здоровля робітників“. Особлившу увагу звертає Лев XIII. державі на охорону женщин і дітей при праці.²⁾ Жінки й діти по засадах християнської науки не повинні працювати поза домом, бо вже сама природа призначила їх до родинного життя. Сьогоднішні умовини життя не дозволяють тої християнської засади впроваджувати в діло, бо замужні жінки й навіть діти примушені нині працювати поза домом. Се вправді конечно зло (*malum necessarium*), але держави повинні відповідними законами тому злу протиділати.³⁾ Дальше остро виступає Лев XIII. проти основної засади економічного лібералізму, неначе господарське життя повинно бути вільне від інгеренції держави. На примірі питання платні виказує Лев XIII. лож і небезпеку економічного лібералізму, котрий намагався витиснути від робітника можливо найбільшу суму праці, а давати йому можливо найнижшу платню. Натомість сам Папа ставить засаду справедливої платні льогічно та ясно.⁴⁾ Він кладе дві умовини справедливої платні.

ставлені цековні достойники, як кардинали Manning, Dubois, Mercier одобрювали страйки. Чоловік має право і свободу працювати за справедливу заплату і не працювати, коли не дістає її. Люди мають право і свободу лучитися з іншими і домогтися справедливої платні, а на випадок відмови, мають право і свободу страйкувати. Се аргумент Карл. Манінга. Пор. Lugmauer. I. с. стор. 61.

¹⁾ В Польщі заведено законом. з 18. XII. 1919 і 14. II. 1922 8-годинний час праці По науці Католич. економістів 8-годинний час праці належить уважати за справедливий. Варто додати, що 8-год. часу праці жадали Католики (Кард. Меннінг, Ез. Лібераторе) скорше від соціалістів.

²⁾ Пор. X. Dr. Szymański о. с. стор. 227-234.

³⁾ Польща впровадила обмеження праці жінок та дітей закон. з 2. VII. 1924 і 5. VIII. 1926 р.

⁴⁾ Пор. Schepper : о. с. стор. 338-383; Ks. Dr. Myłkiewicz: Płaca zarobkowa a

Справедлива платня має найперше запевнити не лиш потреби життя робітника і його цілої родини але також уможливити йому часть зарібку заощадити на час старости чи хвороби. Та при тім вимагає Лев XIII, щоби й сам робітник був ощадний і обичайний. Науку о завданнях держави на полі суспільного питання кінчить Лев XIII. уступом, який можна назвати найважливішою частю енцикліки. Св. Отець поучує, що Г. Бог дав землю цілому людському родови. Сьоднішній стан річий сего рода, що богатства знайшлися в руках не многих одиниць, а маси позбавлені власности. Такий стан невідповідає Божим плянам і є жерелом суспільної нужди. Хотячи її усунути, належить сьогоднішній суспільний лад перебудувати дорогою радикальних але повільних і систематичних реформ, себто належить відпролетаризувати працюючі маси. Се одинока дорога до розвязки суспільного питання. Поширенням приватної власности на можливо найбільше число людей через парцеляції великої посілости, уділ робітників в зисках підприємств, акціонаріят праці¹⁾, сподіється Лев XIII. великих користий як: злагіднення класової боротьби, зросту продукції й повздержання еміграції. Однак до таких користий можна дійти тільки під умовиною, що „не винищується приватного маєтку надмірними податками й данинами.“²⁾

в) Станові організації робітників. Третій чинник, котрий по думці Льва XIII. має співділати в розвязці суспільного питання, се суспільна самопоміч. Її становлять: товариства взаємної помочі, приватні заведення для матеріяльної і моральної опіки над робітниками, вдовами і сиротами, хлопцями й дівчатами і т. д. Та на перше місце висуває Лев XIII. станові організації робітників.³⁾ Він виказує найперше, що ста-

państwo в кн. „Pracownik społeczny“ Poznań 1930. ч 1. і 2. X. Dr. Szymański o. c. стор. 313-328.

¹⁾ Такі середники поручає „Kodeks społeczny“ зредагований під проводом Кард. Mercier-a.

²⁾ Творці версайського договору в ділянці міжнародного законодавства (арт. 427. прийняли багато важних засад, котрі немов живцем взяті з робіт. енцикліки Льва XIII. Подаємо їх за проф. Шиманьким (о. с. стор 238): 1) Працю не належить уважати за товар; 2) право організацій так робітників як і працеводців; 3) платня робітників має запевнити їм відповідне удержання життя по поняттям пануючим в данім краю і часі; 4) прийняття 8. годинного дня або 48 годинного тижня праці; 5) прийняття тижневого відпочинку, найменше 24 год., котрий по змозі має припадати на неділю; 6) знесення праці дітий і зобовязання, що до праці молоді обох полів будуть впроваджені такі догідности, котрі дозволяли би на дальше формування та запевнилиб можливість фізичного розвою; 7) засаду однакової платні за працю тої самої вартости без огляду на пол; 8) приписи видані в кождім краю відносно умовин праці повинні запевнити справедливе винагородження всім працівникам в краю замешкалим.

³⁾ Англія се вітчизна станового робітничого руху, а початки того руху є т. н. „trade-union“, — котрі вже в XIX ст. розвинули сильну діяльність. З Англії перенісся той рух до Франції і Німеччини, а звідси на дальші краї Європи. Робітничі організації

нові організації робітників мають право існування на основі самої природи річи й умовин суспільного устрою. Право до існування дає робітничим організаціям вже сама природа, бо люди з природи зміряють до засновування товариств і держава не має права їх забороняти. В противнім випадку Держава „попалаби в повне противенство сама зі собою. Так вона сама як і приватні товариства походять з одного жерела себто, що люди з природи змагають до товариств“. Лиш у поодиноких випадках, коли товариства виступають проти справедливості й загального добра, має держава право їх забороняти. Не тільки природа але й умовини суспільного устрою вимагають засновування робітничих організацій. Є вправді багато робітничих організацій, котрі кермуються засадами незгідними з Божим, природним і церковним законом. Буває, що ворожі католицькій Церкві робітничі організації беруть у свої руки справу робітників і змушують їх вступати в члени. Перед робітниками стоїть до вибору одно з двох: або вступати до протирелігійних товариств або засновувати нові католицькі, де не наражувалиби на небезпеку свого найвисшого добра т. є спасення душі. Тому Лев XIII. відзивається з гарячим зазивом до католицьких діячів, основувати католицькі робітничі організації, а від держав домагається попертя і захорони таких товариств, з тим однак застереженням, щоби держави не мішалися до внутрішнього устрою та діяльності товариств.

Виказавши так право на існування робітничих організацій, начеркнув Лев XIII. також в загальних нарисах устрій таких робітничих товариств. Побіч різних статутів, котрі узгляднювалиб духа народу, рід станових занять, інші обставини місця й часу, робітничі організації повинні мати завсіди за свою першорядну ціль релігійне образування й виховання членів, пізнання й практикування обовязків зглядом Бога, Церкви й ближнього. Також до програми діяльності зачисляє Лев XIII. пошановання прав і обовязків працедавців та робітників, вирішування спорів дорогою мирових судів і захорона перед

діляться на різні групи, з огляду на їх становище до суспільного устрою, народу й релігії. І так ліберальні організації для поправки долі робітників змагають до перебудови нинішнього суспільного устрою лиш о стільки, о скільки узнають таку перебудову своїх політичних цілий. Інакше християнські. Християнські організації робітників змагають до перебудови сьогодинішнього капіталістичного устрою, нарід уважають за найважливіше земське добро й кермуються католицькими засадами. Фашистівські організації, котрі започаткував 1926 р. Муссоліні, змагають до перебудови сусп. устрою дорогою основування корпорацій. Нарід уважають за найвисше добро, а релігію бажають підпорядкувати націоналізмови. Соціалістичні й комуністичні організації мають на меті перебудову сусп. устрою через усунення приватної власности, народности як такої не узнають, релігію поборюють, вважаючи її кріпостою капіталізму (соціалізм) або отруєю — опіумом народу (большевизм.)

безробіттям. Словами повної гарячої любови звертається Лев XIII. і до соціалістичних робітників. Заохочує католицькі організації, щоби вони недовдолялись своїм дотеперішнім станом посідання, але щоби усильно старалися до своїх організацій звербувати робітників із соціалістичного табору. Лев XIII. ані осуджує ані не приписує їм злої волі. Маса робітників належать до соціалістичних організацій проти своїх власних переконань ізза незнання, а часто ізза терору. Незнання належить поборювати позитивним навчанням про суспільні завдання і засади Католицької Церкви, бо вони одинокі подають правдиву розв'язку суспільного життя, а терор поконувати розбудовою католицьких робітничих організацій. При кінці своєї славної енцикліки висказує Лев XIII. переконання, що успішне переведення в діло правд християнської віри і обичаїв певно доконає цілковитої переміни сьгодніших незavidних відносин. Вже раз довершила християнська наука й віра таку перебудову й обнову людства. Се духова перемога перших християн над поганським світом. Розвій католицької суспільної акції спиноє тепер не так соціалізм і капіталізм, як радше брак правдивих християн та апостольського духа. Тому зовсім слушно ставить Лев XIII. жадання до християнсько-суспільного руху, щоби він поставив як перше й найважніше завдання: моральне відродження людства в Христі.

Основа й істота релігії

(Докінчення)

Споріднений з названими релігійними системами субективізму є також модернізм.¹⁾ Крім інших ложних понять модерністична система намагалася протестантське, чисто субективне поняття релігії, вціпити в католицьким богословю. Церква осудила ту систему як еретичну (Пор. Encycl.: „Pascendi Dominici gregis“ з 8. IX. 1907. р.) Модерністичний погляд на релігію се дитина протестантизму; плоть від його плоти. Зразу обмежував модернізм руйнуючу діяльність на повстання християнства й на біблійне об'явлення. Опісля звернув своє вістря проти всякої релігії. Перебираючи від субективізму еволюцію релігії, зачав розрізняти у ній елементи суцні й акцідентальні — учив рівність і природний розвій всіх релігій. — В тій цілі достарчував протестантизмови обильного матеріалу зі всіх закутин землі, щоб представити старі погляди в новій формі та в той спосіб дати нові основи існуванню такого погляду.

Основою модернізму є агностицизм, — принцип, що розум не всилі взнестися понад видимий і під змисли підпадаючий світ. Для того неможливо, щоб чоловік світлом розуму міг пізнати Бога й надприродне об'явлення. Натомість у глибині душі чоловіка — в т. н. підсвідомості, — живе релігійне чуття (змисл), котре допроваджує його до поняття Бога. Се поняття Божества приходить до свідомості або при допомозі незнаних та дивних явищ природи або при допомозі внутрішніх переживань. Ті внутрішні переживання Бога при помочи релігійного чутства, се релігійна віра, котра є корінем всякої релігії й об'явленням самого Бога. Кожда релігія, навіть християнська, се лиш розвинення релігійної чуттєвої віри. Коли відтак чоловік роздумує над сим релігійним чуттем, тоді творить поняття Бога та всяких релігійних правд. Вкінці схоплює ті пізнання в слова та форми і з розвоєм культури щораз більше удосконалює їх.

¹⁾ Модернізм в катол. Церкві давніше означав звичайно напрям примінення церковної дисципліни до духа часу. Він проявлявся в кличах як: релігійний католицизм, проч з ультрамонтанізмом, реформа Індeksu заборонених книг, здемократизування церковної влади, відкинення схолястичної філософії і проче. Від часу проголошення Пієм X. Енцикліки „Pascendi Dominici gregis“ з 8. вересня 1907 р. модернізм означає определену філософічно-богословську систему, котра нібито мала раз на завсідги захоронити Церкву перед закидами зі сторони світських наук, а в дійсности стоїть в повнім противенстві до католицької науки. Порівнай: Jos. Müller, Verurteilung des modernismus durch Pius X (1908); Vermeersch: De Modernismo (Brügge 1908); Beauredon, Le mmodernisme et les bases de la foi (Paris 1908).

Ті релігійні поняття відповідають вповні релігійним почуванням та переживанням і змінюються відповідно до змінчивості людини та її переживань. Релігійна віра, як надбання загалу, повстає у одній або більше релігійно розположених одиницях на підставі їх власного досвіду та переживання. Опісля через сугестію переходить від них на других; ті знова повтарають сей досвід на собі, передають його другим і так перещіплюється віра з роду в рід. Такий був також початок християнства. Христос передав многим приклонникам власні релігійні переживання і через сугестію побудив їх до таких самих релігійних переживань, а вони передали їх далше.

III.

Приймаючи правдиве, реальне й об'єктивне поняття релігії, ясным також стає її початок. Се проблема досить широко дискутована сьогодні у філософії релігії. Початок і повстання релігії тісно лучиться з квестією пізнання Бога. Нема сумніву, що чоловік ведений світлом розуму може пізнати існування одного, вічного, всемогучого Бога, творця неба й землі. З сего пізнання знова послідовно випливає обов'язок почитати Бога, молитися й Йому служити. Історія релігії виказує, що в початках люди були монотеїстами. Правда, з християнської точки погляду остає ще до прослідження питання, як і в який спосіб заникала в людий свідомість одного, правдивого Бога; — всетаки повстання релігії, як явище загально людське для християнина самозрозуміле. До того самого заключення можна дійти, коли візьмемо під розвагу релігійні правди самі в собі. Вони належать до інтелектуального порядку подібно, як і інші розумові правди. Вкінці також учить досвід, що релігійні правди в людий були ріжнородні, а нераз і стояли до себе в противенстві. И та ріжнородність поглядів відносно релігійних правд спонукувала й далше спонукує людий до застанови, котрі з них правдиві, а котрі ложні. А що розріжнення правди від ложі належить до розуму, то тим самим і релігійні правди належать до інтелектуального порядку. Отже релігія повстала на підставі пізнання одного, всемогучого Бога, до якого то пізнання доходить чоловік розважуванням видимого світа. (Порів. Рим. 1, 19-20).

Цілком противно виходить з точки погляду суб'єктивістів. Коли релігійні зображення впливають з особистих почувань та потреб чоловіка, тоді нема загальної, позитивної відповіді на питання про початок релігії. Бо почування і потреби в поодиноких людий відповідно до індивідуального їхнього розпо-

ложення дуже різнородні та релятивні. Тоді квестія про повстання релігії нерозв'язана. А що не дасться заперечити факт існування релігії і то у всіх народів, тому в пояснюванні того факту суб'єктивісти губляться в найрізнородніших, часто собі противорічних гіпотезах.

Вільнодумці XVIII ст. пояснювали повстання релігії обманом, зглядно підступом жерців та жадних влади володарів. Ся гіпотеза сьогодні вже закинена, подібно як матеріялістично-атеїстичний погляд на релігію та світ. Про теорію Канта о повстанню релігії з потреб практичного розуму та модерністів з релігійних почувань вже була згадка, коли розглядали ми питання про поняття й істоту релігії.

З інших гіпотез заслуговують на увагу ще три, а саме: гіпотеза т. зв. проєкції, психогенетична та страху¹⁾. Теорія проєкції каже, що релігія повстає з бажань та потреб нашого серця, як се говорить приповідка: „Чого бажається в то віриться“. Безмежна туга нашого серця спонукує чоловіка творити собі ідеальний світ, який відповідавби бажанням і потребам серця. Сему ідеальному світові люди звикли приписувати дійсність. Ту теорію започаткував Фаєрбах і вона наводить сьогодні багато прихильників, між іншими Вундта, Ціглера.

Від сеї теорії вже близько до другої психогенетичної²⁾. Та друга психогенетична теорія учить, що релігія се овоч психічно-хоробливих внутрішніх переживань. Всеодно, чи чоловік представляє собі таке упередметовлення психічних об'явів цілком довільно, чи приписує їх та долучує до зовнішніх, підпадаючих під змисли явищ у природі. Прихильники її шукають зародків релігії в ненормальних станах чоловіка, коли він цілковито не володіє собою прим. у сні, галюцинації та інших патологічних об'явах. Людина в часі таких переживань відкриває у собі цілком новий світ, а коли відтак приходить вповні до себе, думає, що сей ідеальний світ є чимсь реальним. Давніше історики релігій і релігійна філософія не брали зовсім під увагу таких аномальних станів чоловіка. Та теорія се нібито науковий вислід модерної психології.

Знова т. н. теорія страху, котрої прихильниками були: Hume, Straus, та деякі з новіших, як: Roskoff, Happel і інші, повстання релігії приписує почуванням страху. Се повторення думки Люкреція, котрий так писав: „Primus in orbe deos fecit timor, ardua coelo fulmina, dum caderent (De rerum natura

¹⁾ Dorsch, Institutiones theologiae fundamentalis, Oeniponte 1916, I, 170-204. Vikt. Cathrein, Die katholische Weltanschauung, Freiburg i. B. 1921, 465-470.

²⁾ A. M. Weiss, Die religiöse Gefahr, Freiburg i. B. 1904, 54 і слід.

VI, 50)“. Ляк у чоловіка повстає з двоякої причини: коли йому грозить нещастя, або задля грижі совісти, коли поповнить грішне діло. Як в однім, так і в другім випадку шукає в Бога заступництва.

В першій випадку шукає заступництва в Бога, щоб охоронив його перед загрожуючою небезпекою; в другім випадку знова старається Бога переблагати та перепросити за свої провини. Та релігія, як загально людське явище, не може обособуватися на таких услівних почуваннях. Страх подібно як бажання чи уява се не першорядні релігійні елементи, лиш другорядні. Вкінці сей страх не має у собі ніщо релігійного. Релігія повстає щойно тоді, коли чоловік під впливом страху простягає рамена, просить о милосерде та поміч. Релігійні почування отже суппонують не зло і кару, але доброту й ласкавість божества й тому не можуть походити з того самого жерела, з якого родиться страх.

До теорії страху можна зачислити анімізм або т. зв. теорію почитання духів. Вона каже, що релігія се страх перед духами померших. Називають її також евгемеризм, від імени грецького софіста Евгемера — він бо перший мав пояснити в той спосіб повстання релігії. Досить оригінально розвинув ту теорію Герберт Спенсер. Він каже, що по причині сонних мрій повстала в примітивних людей природи віра в подвійне „я“ (подвійну особовість). Одна особовість полишає наше тіло в часі сну та вертає до нього щойно в часі пробудження. По смерті та особовість вже більше не вертає до тіла але перебуває вже то близько гробу, вже то коло помешкання рідні, неначе якась примара. Такого духа стараються добре успособити та ублагати молитвою і жертвою.

IV.

На кожному полі виступають та змагаються погляди протинні католицькому світоглядові. Таксамо є багато завзятих противників релігії. Кождий майже філософ глядить на релігію зі своєї точки погляду й старається уняти її по своїй власній методі феноменольогічній, релігійно історичній, релігійно психольогічній, раціоналістично-критичній, чи раціоналістично-спекулятивній. Більшість новочасних філософів уважають релігію за річ чувства й тому опрокидують її об'єктивну вартість. Кантисти й новокантисти на основі своїх принципів заперечують можливість теоретично пізнати об'єктивну вартість релігії, а тим менше доказати її річевими аргументами. Так позістає ще теїстично-спекулятивна філософія релігії, котра намагається

боронити її об'єктивну вартість. Тому й поза католицьким табором не числить вона багато прихильників. Але й між католицькими богословами маємо два напрями в пояснюванні істоти й поняття релігії. Один напрям се традиційний, аристотелівсько-томістичний (або схолястичний); другий се плятонсько-августинський зі своїм інтуїтивним пізнанням Бога.

Просліджуючи поодинокі філософічні системи й теорії про повстання і початок релігії, можна запримітити, що й хибні релігійно-філософічні системи містять у собі деякі зерна правди. Вони беруть під увагу звичайно тільки одну і то часто другорядну сторону релігії. Щоб мати повний, суцільний образ, повний зміст поняття релігії — потреба узгляднити кілька системів і різні пояснювання новочасної філософії релігії.

Релігія се передовсім воля, бажання навязати відношення з Богом. І в тім згідні всі філософічні системи враз з Кантом хоч і не годяться на його обмеження релігії лиш до моральної сторони чоловіка. В хотінню супонується завжди знання, і то знання всіх послідовностей та проявів, впливаючих із того відношення. Сего знання достарчає нам віра, а крім віри також природне світло розуму, т. є природна певність зі своєю філософічною рефлексією.

Бо чоловік світлом природного розуму на підставі принципу причиновости доходить з творів зовнішнього світа до пізнання надсвітового єства, від сотворіння до Сотворителя. В той спосіб об'єктивні взаємини чоловіка у відношенню до Бога, побуджені волею релігійної людини, переходять у взаємини сотворіння до Сотворителя, дитини до вітця. На тім власне ґрунтується аристотелівсько-схолястичний напрям філософії релігії. Відтак подає він знані докази на існування Бога, котрі науково потверджують те, що передтим природне світло розуму, виховання й віра впоїли в душу. Також плятонсько-августинський напрям подає багато різних доказів. Він вказує на безпосереднє, інтуїтивне пізнання Бога. Під тим поняттям розуміє та система безпосереднє заключення про існування Бога на основі психологічних фактів. Ті психологічно-суб'єктивні факти відчуваємо та пізнаємо досить сильно й тому можна вважати їх за інтуїцію. Так бачимо в індивідуальнім життю душі її пражерело, нескінченного Бога. Той Бог, котрого з такою певністю пізнаємо, се трансцендентальне Єство, тому що ми не можемо ніколи його нашим розумом обняти та зглибити його єство-вання-буття. Сі основні знова елементи релігії (воля й знання) не можуть — з огляду на властивості людської природи — достаточо розвиватись, коли їм рівночасно не товаришить

внутрішнє, релігійне чутство. Се підчеркує плятонсько-августинський напрям. Успосіблення серця й волі, витворене життям і ласкою, посідають найбільше й нераз просто рішаче значіння для практичного, суб'єктивного примінення об'єктивної правди. Лише в той спосіб можна узгляднювати до певної міри також релігійні почування. Релігія отже се не цвітка без кореня, се не суб'єктивне й релятивне розположення, се не неопределена туга без думання, се не сентиментальне відчування Бога, але бажання Бога, бажання служити Йому після норм, котрі, як Божі закони, відчитуємо в природній книзі сотворення й у надприродній книзі об'явлення та віри. Релігія отже повинна обнимати в вихованню, в культі та в життю цілого чоловіка: розум, волю, серце, чуття, внутрішні та зверхні чинности.

А те чим є релігія в життю індивідуального чоловіка, має також своє примінення в суспільности. Завдання держави се зреалізування права й справедливости у всіх ділянках життя. Тому державне життя може успішно опертися лиш на релігійно-етичних основах. Се розуміли визначні поганські філософи. Плятон каже: „Се повинно бути найглибшим пересвідченням кожного горожанина, що боги панують і кермують всім, що діється тут на землі. Все зависить від їх бажання і волі. І люди мають найбільше їм до завдячення¹⁾“. — „Не знаю — каже Цицеро — чи загалом устоялибся вірність і віра, людська суспільність і ідея справедливости, коли нема релігії та набожности.“²⁾ Аристотель ставить культ божества першим зі шістьох головних установ, без яких немислима держава³⁾. Те розуміли й розуміють також великі державні мужі. А вже найдосадніше говорить Montesquieu, котрого чейже не можна підозрівати о велику релігійність. „Володар — каже він — котрий ненавидить релігію, але боїться її, се привязана бестія, котра не може шкодити. Але володар без релігії се кровожадна потвора, котра не знає інших границь своїх злочинів як власні пристрасти. Дивний се обяв, християнська релігія, котра як здається, має лиш на ціли будуче спасення, а є zarazом основою дочасного щастя“⁴⁾.

Тому й великий Вашингтон у своїй пращальній адресі написав між иншим ті великопамятні слова: Релігія і моральність, се основи загального добра, котрі нічим не дадуться заступити.

¹⁾ Plato, De leg. 10, 903...

²⁾ De republ. 4, 716.

³⁾ Politic. 7, 8.

⁴⁾ Esprit des lois l. 24, 2.

Не є патріотом той, хто підкопує ті могуті підвалини людського щастя. Кождий розумний політик так їх почитає і любить, як правдиво побожний чоловік¹⁾).

Кінчимо сю статтю думками великого католицького апо-
льогета Ф. Геттінгера²⁾): Релігія се діло, дух і життя. Вона
обхоплює чоловіка у трьох напрямх його істоти. Вона є предме-
том його пізнання, ділом його волі, почуванням його серця.
Релігія се наука про Бога, в тім бо „вічне життя, щоб пізнали
Тебе єдиного Бога і того, котрого Ти післав“ (Йо. XVII, 3);
се знання святих. Кожда релігія ґрунтується на догмі, має
свій символ віри. — Релігія се діло волі. Вона показується
в життю, а по овочах можна пізнати правдивість релігії. —
Релігія проявляється також у почуваннях. Чоловік пізнає Бога
як основу й пражерело існування свого і всіх сотворінь, як
ціль і кінець всего сотвореного. Тоді його серце перейма-
ється пошаною і почитанням всюдиприсутного Бога, котрий
живе і ділає у кождім сотворінню, невидимо перебуває в люд-
ській душі і провадить її до вічного спасіння... Так у релігії
чоловік правдиво удосконалює себе самого, вертає до свого
початку, щоб у нім найти своє довершення. Одинока релігія
виховує чоловіка до правдивої і шляхотної людськості. Тільки
релігійний чоловік, се правдивий і цілий чоловік, як каже св.
Августин: „чоловік сотворений пізнати Бога, пізнавши Його
любити, в любови посісти Бога, а в Його посіданню найти
правдиве щастя. (De civ. Dei 19, 15).

¹⁾ v. Raumer, Die Vereinigten Staaten von Nordamerika I Bd. Kap. 3.

²⁾ Dr. Franz Hettinger, Apologie des Christentums¹⁹ I. 482-485.

о С. Лукач

Приготування позашкільних дітей до першого св. Причастя

(Бібліографія: Schwarz, Erstbeicht-Unterricht². Rottenburg 1927; Schwarz, Erst-Kommunion-Unterricht⁶. Rottenburg 1928; Schmitt, Anleitung zur Erteilung des Erstkommunikaten-Unterrichtes¹². Freiburg 1911; Gemperle, Wahrheiten zur Erweckung der Reue und Bussgesinnung. Regensburg 1904; Liguori, Der Beichtvater. Regensburg 1881-1882, два томи; Beringer, Die Ablassse¹⁸. Paderborn 1921, т. I, стор. 314, sub Nr. 655; Епп. Григорій Хомишин, а) Пастирський лист „О діяльності священників“. Станиславів 1905, стор. 40-41, б) „Додаток до пастирського листа о діяльності священників“. Станиславів, 1906, стор. 57-59; о. Коритко, Хліб життя. Жовква 1927; о. Цозель, Яка повинна бути сповідь і як до неї приготуватися. Жовква 1912; Stieglitz-Galant, Katechезу о spowiedzi i Kommuниji św. Mikołów G. Śl. 1909).

Кожний душпастир має великий обов'язок щорічно з особливою старанністю приготувати своїх найменших учеників і учениць до Сповіді і першого св. Причастя. Нині не лише в містах але в многих селах уряджується перше св. Причастя шкільної молоді величаво й торжественно. Та притім нерідко забувається, що крім дітей, котрі побирають шкільну науку і систематичне релігійно-моральне виховання в школі, є чимало в шкільному віці таких, які з різних причин не можуть користати зі школи і правильної катехізації. Буває се ізза недостачі місця в школі, великого віддалення (з окраїн парохії), крайного убожества (брак одіння і обуви), недуги, чи іншої фізичної уломности. В кожній майже парохії трапляється 10, 20, 30 і більше неграмотних дітей.

З матеріальною нуждою іде звичайно в парі моральна нужда, той не дивниця, що такі позашкільні діти виростають без всякого релігійного освідомлення і морального виховання. Нічо дивного отже, що ті діти в 10, 12, а навіть 15 році життя не приступають до св. Сповіді і св. Причастя; не знають основних правд віри, ні молитви; а тимчасом їх душі вже затроєні їддю всяких пороків: проклонів, брехні, кривоприсяги, злодійства, нечистоти. Душпастир майже стає безрадний, коли такий молодець чи дівчина приступить самочинно до пасхальної Сповіді. Збентежені своїм незнанням, мало що розуміють з пояснюваних їм підставових правд християнської релігії, а відправлені без розрішення самі нічого не навчаться і в слідуючій році в друге приступають до пасхальної Сповіді, заявляючи без обиняків, що сповідалися вже минулого року. І такі „сповіді“ тягнуться нераз цілими літами, може й до смерти...

Тому душпастир не сміє забути про сих найбільше опущених. Бо й для них він пастир і має спрямувати їх до Хри-

ста та впровадити на дорогу вічного спасення. Душа кожної такої дитини рівнож відкуплена найсв. Кров'ю Спасителя, освячена Божою ласкою в св. Крещенню, тому й вартніша від всіх скарбів світа.

Яким отже способом має душпастир доповнити недостачу шкільного релігійно-морального формування і виховання? Передусім належить спорядити точний список всіх неграмотних дітей в шкільному віці своєї парохії, котрі не ходять до школи й не відправили ще першої Сповіді і не прийняли першого св. Причастя. Найвідповідніший до сього час, се парохіяльне посіщення вірних. Тоді належить перевірити, чи діти вміють молитви і чи знають головні правди віри. Коли ні, треба вложити на совість родичам (опікунам, господарям), щоб самі, або через других навчили їх молитов і катехізму та заповісти, що сам душпастир урядить з тими дітьми у відповіднім часі спільне приготування до Сповіді і до св. Причастя.

Від котрого року життя належить вписувати дітей на таку листу? З огляду на декрет св. Конгрегації Тайн з дня 8. серпня 1910 р. в справі першого св. Причастя, мусять уступити всякі особисті погляди і міркування в тій kwestії. В тім декреті говориться, що деякі душпастирі давніше відкладали перше св. Причастя дітей до 10, 12, а навіть 14. року життя. Таке відкладання під позором більшого пошанування для пресв. Евхаристії викликавало в практиці много лиха. Діти виставлені на різні покуси, а позбавлені так важного помічного середника, яким є св. Причастя, сей лік на людські духові немочи, впадали в гріхи, заким приступили до Божої Трапези. Се дається уникнути при вчаснішій св. Причастю. Тому св. Конгрегація узнала семий рік життя за вистарчаючий до Сповіді і до св. Причастя, бо в тім віці дитина приходить до уживання розуму, с. є. до розрізнювання доброго від злого. Отже з семим роком життя починається для всіх дітей обов'язок виконання заповіді про Сповідь і про св. Причастя. Дальше заявила св. Конгрегація, що від таких дітей не вимагається точного знання всіх правд віри, але вистарчає знання 6. правд віри, оскільки вони можуть їх поняти і щоби відрізняли Евхаристийний хліб від звичайного, в цілі гідного прийняття св. Причастя з такою побожністю, на яку в своїм віці можуть спромогтися¹⁾. Родичі, опікуни, сповідники, учителі і парохіи обов'язані подбати, щоб діти сповнили ту волю св. Церкви. Окремо па-

¹⁾ „Catechismus Catholicus“ (Ed. tertia 1930 a.) виданий і опрацьований П. Кардиналом Гаспарі, зараз в I. часті подає: Catechismus pro puerulis ad s. Communionem primum admittendis ad normam Decreti „Quam Singulari“ Pii Papae X. ст. 27-34.

рохи обов'язані уряджувати кожного року раз, або й кілька разів загальне св. Причастя. В особливий спосіб parroхи повинні зайнятися опущеними дітьми й тими, котрі з якої небудь причини не ходять або не ходили до школи. Для сих останніх треба урядити кількадевне поучення і приготування.

Тому у відповідний час найлучше по Великодни, коли вже потепліє і убогі діти можуть приходити босо, нехай душпастир оголосить в церкві, з котрим днем розпочнеться десятидневне приготування позашкільних дітей до Сповіді і першого св. Причастя. Притім булоб вказане відчитати спис всіх дітей обов'язаних до участі в тій науці і візвати родичів, щоби особисто або виручаючись ким приводили їх на означену годину до церкви. Треба родичам пригадати на їх обов'язок співділення в так важному ділі: вони мають дбати не лиш про тіло, але і про душу своєї дитини. Як сейчас по народженню дитяти принесли його до церкви для очищення з первородного гріха, так тепер нехай приведуть то саме дитя для очищення душі з його власних провин. Нехай родичі прислухуються враз з дітьми подаваним наукам, щоби опісля могли доповнити й пригадати дітям в дома. Добре також на годину перед приготуванням казати задзвонити.

Коли всі діти зберуться¹⁾, душпастир впроваджує їх до церкви і уставляє парами або рядами по 4 особи, окремо хлопців, а окремо дівчат перед намісними образами Спасителя і Божої Матери. В першій ряді стоять найменші, за ними висші, аж до найбільших. Так упорядкованих має священик всіх перед очима і рівнож всі діти видять проповідника. Крім того діти тим способом вчать порядку і карности та є приневолені уважати на слова проповідника. Родичі і кривні нехай стануть поза дітьми. Священик в епітрахили стає перед царськими дверми, звернений до дітей, велить їм вклякнути, голосно проводить знак св. хреста і молитву Отче наш і Богородице Діво. По молитві діти встають і слідує вступна 15-20 мінутова наука. В дуже простій формі (короткими реченнями) оповідається про сотворенне світа й чоловіка, про небо як ціль чоловіка, про первородний гріх і крещення, про особисті гріхи і Сповідь, котра наново вертає красу і невинність душі. В відповідних місцях тої науки треба збудити з дітьми акти віри в Бога, надії і любови Бога²⁾. З огляду на се, що й заховання в церкві і сама наука викликає в дітей інтензивне духове напруження,

¹⁾ Треба щоденно перевірити чисельний стан дітей і окремими післанцями ургувати байдужих родичів.

²⁾ Noldin, De praecceptis¹⁸, стор. 16, 46 і 61.

тому по науці треба дати дітям відпочинок. Випроводжується їх на церковне подвір'я або до городу. І тут пригадуючи собі Божественного Спасителя, що кормив маси народу не лиш Божим словом, але і матер'яльним хлібом (Мат. 14, 13-21; Марк. 8, 1-9), нехай душпастир то саме вчинить. Треба пам'ятати, що се переважно діти найубожших родичів і круглі сироти, тож годиться Христа ради дати їм скромне прийняття. Так покріплені діти стають веселіші і забувають на хвильку на домашню нужду. Можна також урядити їм коротку, невинну діточу забаву. Вказаним є запросити до помічі місцевого учителя або вчительку. Де в селі знаходиться захоронка, ведена СС. Служебницями, там вони беруть на себе приготування найменших дітей до св. Сповіді й св. Причастя. По забаві (15-20 минут) знова впроваджується їх до церкви, учиться їх правильного знаку св. хреста, метанії перед Найсв. Тайнами, перепитується молитви і виголошується 5-10 минутову науку про Божі св'йства. Заохочується дітий до участі в дальших науках і по спільній молитві відпускається домів. По тій формі повинні відбуватися й дальші лекції. Кожного дня перевірити, чи діти зрозуміли подану їм науку, а з катехізму переробити по черзі 6 правд віри, переплітаючи їх біблійними оповіданнями.

Яким методом належить перевести приготування до Сповіді і до першого св. Причастя? Зі старшими людьми переводиться звичайно на підставі 5. условин доброї сповіді. До малих дітей, котрі перший раз мають сповідатися, трудно сей плян примінити. Коли перепроводжувати з ними найперше іспит совісти (в двох, трох науках), діточа душа почується над міру обтяжена свідомістю ріжних гріхів, а бракує їй рівночасного відтяження і облекшення через жаль і постанову поправи. Взяти знова окремо від іспиту совісти науку про жаль, дитина не бачить тісної лучности мотивів жалю з провинами і тому тяжко її такий жаль збудити. Вкінці намагатися перевести постанову поправи з усіх гріхів, дитина стає замішана й не знає, від чого почати й починає сумніватися, чи взагалі зможе поправитися.

Іспит совісти, жаль за гріхи і постанова поправи стоять в психольогічній звязи з собою, тому в приготуванні дітей до першої Сповіді треба ужити іншої методи, а саме: переходити по черзі кожду Божу заповідь з осібна, вияснювати істоту заповіді і противних їй гріхів, так переводити з дітьми іспит совісти осібно з кождої заповіді і збуджувати з ними акти жалю та постанову поправи. Тим способом дитина поволи приходить до пізнання Божих заповідей і противних їм гріхів, через акт жалю відтяжує свою совість і легко з дня на день

під обсервацією родичів буде переводити в діло практичні постанови. З наведених в бібліографії (на вступі) авторів гарно опрацював сю методу о. Шварц в книжці „Erstbeicht - Unterricht¹⁾“. Тому місто подавати схиму до поодиноких наук; відсилається Всеч. ОО. Душпастирів до цієї книжки, писаної дуже легким стилем. Інші цитовані в бібліографії книжки віддадуть душпастирам велику прислугу в приготуванні дітей і старших до дальших Сповідей. Чим більше душпастир вложиться праці в опрацювання поодиноких наук, тим ревнійше буде навчати і тимбільше Боже благословення спічне на його роботі.

Всіх лекцій повинно бути принайменше десять (шість першого тижня, а чотири в другім тижні): сім наук приготування до Сповіді, дві науки про св. Причастя і одна наука безпосередно перед Сповідю. В тій останій науці треба ще раз успокоїти дітей, щоби не боялися при Сповіді й висказували все щиро. Дітям належить накладати невелику покуту. Коли є понад 20 дітей, треба запросити до помочи в слуханню Сповідей одного або двох священників тимбільше, що й рідня дітей схоче скористати з тої нагоди.

Вже в попереджаючу неділю оголошується в церкві про перше св. Причастя дітей і запрошується родину і їх кривних до участі в тім торжестві. Для більшої заохоти пригадується їм на великі духовні ласки, яких можуть в тім дні досягнути. А іменно: а) діти в дні першого свого св. Причастя досягають повного відпусту, коли притім помоляться в наміренню Свят. Отця (5 Отче наш і 5 Богородице Діво); б) родичі і кривні аж до третього степеня досягають повного відпусту, коли беруть участь в першій св. Причастю дітей і самі висповідуються, запричащаються і помоляться в наміренню Св. Отця; в) всі інші вірні, що беруть участь в тім торжестві, зискують відпуст 7 літ і 7 сороковиць, коли принайменше збудять жаль за гріхи. (Пій Х., 12. липня 1905).

Хвиля першого св. Причастя повинна бути для молоді душі найторжественнішим актом, котрий лишиться в пам'яті гарним спомином на ціле життя. Не лиш внутрішнє приготування, але і зовнішній вигляд дітей повинен відповідати сему торжеству. Тому дівчатка нехай мають на голові віночки (на селі з барвінку), а підчас Служби Божої нехай тримають горючі свічки²⁾. Подібно й хлопці повинні по змозі гарно при-

¹⁾ Ціна 6.70 зол. Замовлення: Buchhandlung Herder et Co, Wien I, Wollzeile 33.

²⁾ О. Ю. Дзєревич є тої думки, „запалювати свічки не вказане, бо діти замість уважати на Сл. Б. уважають, аби себе або товаришів не покапати“... Гляди, Катихитика, ст. 160.

братися. По євангелію священник виголосить коротку науку про значіння першого св. Причастя, а по Службі Божій голосно відмовить з всіми молитви для доступлення повного відпусту. Відтак враз з дітьми відправить благодарення, виголошуючи відповідні акти і молитви. Душпастир повинен також подбати, щоб у відповіднім місці пр. в захоронці або в школі приготувати дітям спільне снідання і там роздати їм пам'ятки.

Дітям жалко розставатися з церквою, улюбленим євхаристійним Ісусом і добрим своїм душпастирем, тому по сніданню відправлять всі спільне посіщення Найсв. Тайн. При тім священник заохотить дітей, щоби й слідуєчого дня прийшли рано до церкви та в друге прийняли небесного Обручника до своїх невинних душ. Так поступово впровадить їх до практикування частійшого св. Причастя.

Душа дитини, се святилище, се поле під найшляхотніше насіння, се запорука благословеної або шкідливої діяльності. Вона носить у соді вічність. Звідси наша пошана для душі дитини. Хто не знає приміру св. Леоніда, батька малого Орієна, котрий цілував груди малого сінка як святиню св. Духа.

Як для душі дитини, винні ми також пошану тихій, неузнаній, зате однак глибоко сягаючій праці катехита. Він образуванням душі дитини сповняє найважнішу прислугу цілому народові.

(Adolf Kardinal Bertram, Charismen priesterlicher Gesinnung, 1931. См. 166).

о. М. Карсвець ЧСВВ.

Столітні роковини знесення василіянських монастирів на Україні.

По Замойськiм Соборi 1720 р. починається розквіт нашої Церкви. Се видно не лиш з адмiнiстративних лiтургiчних i дисциплiнарних праць Собору¹⁾ — але з видань пiдручникiв бiльшого i меншого катехизму, печатаних в Супраслю 1722 р. у василіянськiм монастирi. Один з них п. з. „Собраніе краткое и духовним особам потребное“. Се бiльший катехизм для священникiв.

Той Собор перевiв також нову органiзацію василіянського Чина. На львiвськiм Соборi 1739. зорганізовано нову руську провінцію Чина пiд назвою Покрова Пресв. Богородицi. Чин заблестiв новим життям. Особливо пiднеслися законні студії. Клирикiв посилено на науку до заграничних колегій як: в Оломунцi й Вiднi до Пiярiв, в Римi до Пропаганди i до грецької Колегії, в Брунсбергу до Колегії Єзуїтiв.

По укінченню студій заграницею, могли Василіяни отворити у себе школи i науковi заведення. Мiж iншими отворили висшу богословську школу у Вильнi й у Львовi, в Свiржнi, Лавровi i в Каменцi Под., де тi школи задержалися до р. 1795; школи фiльзофії в Полоцьку, Витебську, в Луцьку, Жидичинi, Холмi, Загайцях, Замостю i Тереховлi; реторики в Креховi, Збаражi, Вiциню, Бiлостоцi, Мильчi, Сатановi, Щеплотах, Почаевi, Крем'янцi i Загоровi. Крiм того отворили школи в Уманi i Шаргородi. Були ще школи фiльзофії в Володимирi, Жировицях, Любарi i Борунах, а реторики в Бучачi, Гощах i в Якобштатi в Курляндії²⁾. Крiмтого при кождiм монастирi були початковi школи. Особливо славні були школи в Лавровi i Дрогобичi. Монастирськi церкви в Жировицях, в Креховi i Почаевi — бiльше як через 100 лiт славилися великими вiдпустами. До Жировиць сходилися богомiля з Литви i Бiлої Руси, до Почаєва з цiлої України, то є: з Волині, Галичини, Подiлля i з Київщини.

Василіяни розвинули широку мiсiйну діяльність так на Волині, як передусiм на Україні, де великою небезпекою було „православ'я“. По розборi Польщi, — коли Бiла Русь, — а по-

¹⁾ На Соборi Замойськiм були всi унiяткi єпископи з Галичини, Волині, Полісся i Бiлої Руси — вiсім василіянських архимандритiв i 126 священникiв деканiв i парохiв.

²⁾ Dzieje Kościoła Unickiego na Litwie i Rusi w XVIII. i XIX. wieku X. Ed. Likowski w Poznaniu 1880.

тім Київщина, Волинь і Поділля припали Росії — було 91 василіянських монастирів.

В порозборовім трактаті з Польщею підписанім у Варшаві 18. вересня 1773 р. російський уряд зобов'язався зберігати всі права кат. Церкви в тих провінціях, що припали Росії: „католики обох обрядів будуть користуватися у відступлених провінціях всіми посілостями і власністю, а під оглядом релігії будуть полишені *in statu quo*, то є в тім самім вільнім виконуванню їх обрядів і звичаїв з усіма тими церквами і добрами духовними, які посідали в хвилі переходу під пановання Її Царської Милости в місяці вересні 1772 р., а Її цісарська Величність і Її наслідники не вживуть ніколи монаршої власти на шкоду того *status quo* релігії римсько-католицької в вище згаданих краях“ — так було в названім трактаті. Але якуж можна було мати надію на сповнення сеї обіцянки відносно до Унії? Москва ненавиділа і переслідувала її в чужій польській державі, (цар Петро I. в Полоцьку), забиравала силою при допомозі штиків рос. війська уніятські церкви на Україні (в чегеринському, черкаському і мошевському повіті — разом 1200 церков). Арештовано в Польщі в монастирі ОО. Кармелітів в Бердичеві Макс. Рилла, холмського єпископа, котрого вислав папський Нунцій Гарампі в характері апостольського візитатора на Україну, щоби потішити й скріпити слабих у вірі священиків, що їх переслідували єпископ Лінцевський та рос. генерали. Еп. Рилла арештував генерал Ширко, напавши на нього зі 40 козаками. Але що еп. Рилло був австрійським підданим, бо Холм при першій розборі Польщі припав Австрії, то Апостольський Нунцій вставився за Риллом у польським і австрійським міністерстві. Якби не австрійське підданство Рилла, булаби Катерина II. напевно вивезла його на Сибір. Росія уважала уніятів заблуканими вівцями, відірваними від православія. Про унію інформували Москву три православні єпископи, всі три Українці: Юрій Кониський еп. Могилівський, член св. Синоду, Віктор Садковський, еп. Слуцький і Гервазій Лінцевський еп. Переяславський. Дуже ревного і діяльного архієпископа Полоцького, Язона Смогоржевського, хотів відвести від унії кн. Меншиков і купити його за 50.000. рублів. Архієпископ одначе з гідністю відкинув се юдине пропозиція.

По другім розборі Польщі (17 серпня 1793) припали Росії воевідство Минське, більша часть Волині і вся правобережна Україна по Збруч. Міністер Пушкин поставив на раді правосл. єпископів питання: як найлекше і найзручніше перевести уніятів до православної, грецької церкви? Так то шанувала Москва

свої трактати щойно по їх підписанню! Ще не засохло чорнило підпису, що полишить свободу релігії католикам обох обрядів, а вже нараджувалися — як знищити унію! І відразу зачали усувати уніятських священиків, а настановлювати православних. Василиянських монастирів забрали на разі лиш 11. В Почаєві заборонили друкувати книжки, священикам збороняли заохочувати людей до видержання в вірі. За неповних два роки від 1793 р. до третього розбору Польщі 1795 на Волині, Київщині і Поділлю Росія перетягнула більше ніж 1,500.000 уніятів на православіє.

По заняттю російською імперією Білої Руси, Поліся і Волині, Катерина II. поручила губернаторам візвати уніятів, щоб назад повернули на православіє. На Поділі не лишено ні одної церкви, а всі перемінено на православні. До нині знаходиться на Поділлю понад 100 церков, котрі своєю структурою свідчать, що будовано їх за уніятських часів, а по 1793 р. силою перемінено на православні. На разі полишено тільки деякі Василиянські монастирі й там уніяти шукали релігійної помочі й потіхи в переслідуваннях. — Але й ті монастирі довго не устоялися. І так ще перед 1794 р. забрано монастир у Шаргороді, а 1795 р. в Кам'янці Подільській. На якийсь час полишено лиш ті монастирі, де були школи головно тому, що православні не мали своїх учительських сил. Остали отже монастирі в Барі над рікою Рів на Поділлю, в Сатанові, в Почаєві, в Умані, в Овручі, Володимирі, в Любарі, а в Київщині в Каневі над Дніпром. Та не довго полишено їх в супокою. Почавши від 1831 р. і ті останні монастирі знесенню оден за другим; монахів одних відсилано до тюрми між ними й Архимандрита Сквіського, інших вивезено на Білу Русь.

Саме тепер минає 100 літ як забрано василіянські монастирі на Україні — в Почаєві, Барі, Сатанові, Умані, Каневі, Овручі, Володимирі та Любарі. Найбільше діймаючою була страта Почаєва. Був се центр католицизму для цілої України, — бо відси розходилася праця Василиян по цілій Україні — так словом по місіях, як і письмом. Тут видавано всі церковні книги, співанники, проповіді (-народовіщення). Там також виховували василіяни своїм коштом 20 питомців і вчили їх на священиків. Коли забрали від василіян Почаїв, сказав цар Николай I.: „слава Богу, вотъ и еще уничтожили несколько неприятельскихъ крѣпостей“.

Місто Бар лежить над рікою Рів. Вона розливається там широко і через те робила то місто оборонним. Ще до нині знаходяться у Барі старі оборонні мури. В р. 1648 здобули ту

твердиню козаки під Кривоносом і мешканців вирізали в пеня. Коли Дорошенко враз з Турками 1672 р. заняв Поділля, Бар приділено бейови Кричинському, котрий вирікся християнства й став музулманином. Бар звісний також з славної барської конфедерації Поляків, зверненої проти свого уряду.

З початку в самім Барі Василян не було. Василянський монастир находився в селі Семенки, віддаленім від Бару яких 8 верств. Щойно 1781 р. вже по знесенню Єзуїтів прийшли до Бару Василяни й обняли по них школу. Тогож року було у василянській школі 553 учнів. Крім Василян був у Барі також Домініканський монастир, фундований Станиславом Жолкевським 1607 р. По знесенню Домініканів в Росії віддано їх костел на потреби рим. кат. парохії.

Василянський монастир знесено в Барі 1831 р. і віддано православним монахиням. В р. 1926 грім ударив у той монастир і спалив дах. Монахині забиралися вже до відбудови та большевики вигнали їх з монастиря, самі відновили будівлю і віддали державним властям. Є се велика поверхова будова з гарною оригінальною вежею. В останніх літах резидував у Барі Апостольський Адміністратор кам'янецької єпархії о. Ів. Свідерський. Та 1930 р. большевики арештували його і в Харкові засудили на 10 літ Допру (дім примусових робіт).

В Овручі знова Василяне 1740 р. обняли так названий Заручайський монастир по православних. Там також провадили школу аж до скасування його російським урядом 1831 р.

Більше на схід висунений був василянський монастир в Умані. Умань в XV. в. був у руках Семена Коси. То місто одержав він від Вел. князя Литовського Витовта і Свидригайла. В околиці були тут знатні роди Четвертинських, Сіماشків, Коротких, Козарів, Слупичів, Рогозинських, Красносельських. В 1558 р. побив під Уманем кн. Сангушко Татарів. Тут в околичних лісах скрився Наливайко, за яким шукав Жолкевський. Опісля був Умань в руках Калиновських, а від тих перейшов до Потоцьких. Станислав Потоцький, воєвода белзьський помер 1732. і Умань перейшов до Францішка Салезія Потоцького, найбільшого польського магната, великого приятеля Василян. Він фундував також монастир в Кристинополі. Він то управителеви своїх дібр Младановичеви Рафаїлови поручив вибудувати в Умані монастир, церкву і школу для Василян. Монастир фундований 1765. р. за митрополита Ф. Володковича. По вибудованню монастиря, Василяне урядили тут місію через 3 неділі; другу в Ладжині, гайсинського повіту в 1766. р.; відтак 1767 в Соколівці, Лисянці, 1768 в Маньківці і знова в Умані, а через

11 днів в Буках. На ту працю Василян лукавим оком глядів зза Дніпра православний єпископ Гервазій Лінцевський та з ігуменом Мельхізедеком Яворським зорганізували бунт гайдамаків і різню в Умані. Гайдамаки вимордували ще по дорозі до Уманя 300 уніятських священиків. Найсв. Тайни в кат. церквах і костелах викидали на землю і доптали ногами. На місце вбиваних уніятських священиків поставляв Лінцевський православних. В самім Умані вимордували гайдамаки 18 тисяч людей, між ними 400 хлопців, учеників василіянських шкіл і всіх Василян, почавши від ректора о. Костецкого, котрий щойно повернув був з місії і приготував всіх монахів до мученичої смерті. Три керниці наповнено трупами порізаних хлопців. Те все сталося на св. Івана. А вже на Неп. Зачаття того самого року спроваджено з Гранова, де був василіянський монастир, — з процесією Найсв. Тайни і знов зачалася тут духовна праця Василян — і відновилася слава Божа. До Уманя приїхали Василяни з Шаргороду. Школи провадили Василяни до 1784 р. В тім році знесено школу, а монахи перенеслися до інших монастирів. В монастирі Умані замешкав Щасний Потоцький, син фундатора, котрому ректор Корчинський передав ключі. Потоцький обняв всі повасиліянські посілости й написав до Петрограду, щоб Катерина II. дозволила на поворот Василянам. І дійсно по двох літах Василяне вернули, Потоцький звернув всі добра і дохід з двох літ. Та 1831 р. цар Николай I. зніс школу й монастир

Найдальше на схід висунений був василіянський монастир в Каневі над Дніпром. Початок того монастиря сягає ще XI. ст. за часів переявлавських князів. Збурений Татарами на ново відбудували його місцеві бояре враз з козацькими гетьманами. Другий раз знищено його в часі козацьких воєн. Дперва за Унії відновив той монасиир митрополит Лев Кишка. В тім часі монастир в Каневі зроблено архимандрією, а першим архимандритом був о. Теодозій Любінецький, пізнійший єпископ Луцький від 1730 р. Потім став архимандритом о. Сильвестер Рудницький, а дальше о. Атаназій Шептицький. Сей послідний перебув в Каневі аж до номінації на Єпископа в Перемишлі 1762 р.

Найбільше заслуги для канівського монастиря положив Архимандрит о. Боніфатій Физикевич. Вихований в школі Василян в Бучачі, вступив до Чина в Почаєві. Студював відтак в Замостю філософію, а теологію в Римі. Був місіонарем і проповідником в Шаргороді. Вславився як місіонар по цілій Україні. В канівській школі учили: релігії, латини, географії,

права, історії, вимови, фізики, математики, теології, німецької, французької і славянської мови й граматики в останніх літах також російської. В школі було зразу 4 роки науки відтак 6 літ. Учеників було до 200, а в р. 1811. 245. Найбільше число дітей було шляхти, відтак священиків, далі міщан і селян. В 1812 р. було 196 синів шляхти, 20 духовних, 20 міщан. Були навіть діти українців міста Київ, з губ. Полтавської й інших. Ще в 1830 р. були Василяне, а вже в 1831 р. знесено монастир, а школи переняв російський уряд. Так остаточно Василяни опустили Україну. Сповнилися бажання Лінцевського, Садковського й прочих. Україна стала православна.

Так минуло одно століття від часів, як знесено останні василянські монастирі на Україні. Нині з тих монастирів большевики прогнали вже й православних монахів. Старців монахів і монахинь не раз 70-80 літніх викинули на вулицю без милосердя, а монастирі та церкви призначили на поміщення державних урядів.

Наслідники Кониського, Лінцевського, Садковського, Семашки і пр... мусіли переживати ще тяжші гонення як тому 100 літ уніятське духовенство й Василяни..

Маємо одначе надію, що по тій експіації та досвідах, коли промине большевицький буревій, на руїнах православної церкви зацвіте нове життя правдивої віри через віднову католицької Церкви на Україні. А дасть ласкавий Бог, що і Василяни повернуть знов до тих старинних мурів, котрі були свідками їх апостольської праці і мучеництва.

ЛІТЕРАТУРА:

Dzieje Kościoła unickiego na Litwie i Rusi w XVIII i XIX wieku. X. Edward Likowski, Poznań 1880.

Матеріялы для історії Монастырей Подольской Епархії. Свящ. Е. Сѣцинський, Камянець Подольськ 1891.

Винницькі Мури. Омикронъ, Винница 1913.

Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego — Warszawa 1880.

Kirchliches Handlexikon. Ein Nachschlagebuch über das Gesamt debiet der Theologie und ihrer Hilfswissenschaften. Freiburg in Breisgau 1912. (II. том, 2831 сторін).

М. Грушевський, Історія України Руси Т. V. і VI. Львів 1905 і Київ-Львів 1907.

М. Возняк, Історія Української Літератури Т. III. — Львів 1924.

Encyklopedja Kościelna — Warszawa 1904-1914.

ЦЕРКОВНИЙ ОГЛЯД

ЗМІСТ: Св. Отець на інавгурації Колегії Пропаганди — Нові декрети римських Конгрегацій — Енцикліка Св. Отця Папи Пія XI „*Quadragesimo anno*“ — Тисячпятьсотліття вселенського Собору в Ефезі — Праці над новим каталогом ватиканської бібліотеки — Нові папські гроші. — Уступлення Апостольського Нунція з Кавнас. — Радієві апарати для Нунціатур. — Конфлікт між Ватиканом а фашистами.

1. Св. Отець на інавгурації Колегії Пропаганди. Дня 24 квітня б. р. відбулася в Римі в присутності св. Отця інавгурація Колегії Пропаганди. Папа переїхав лиш три вулиці між Ватиканом а Джанікольо. Св. Отця прийняв кардинал Ван Росум і 15 інших кардиналів, питомці з одушевленням витали Найдостойнішого гостя. Св. Отець увійшов до церкви і по адорації Пресв. Евхаристії сів на трон, щоб вислухати короткого привітання кардинала Ван Росума. Відповідаючи на се привітання сказав: Язык мусить мовчати перед силою, яка промовляє з величи довершеного діла не лиш під матеріяльним оглядом але головно духовим. Згадав на радість, яку мав, коли благословив перший камінь під колегію, а тепер ще більшу має радість, коли вже благословить довершене велике діло. Дякує Божій ласці і всім тим, що з близька й далеко помагали щедрими датками для довершення діла так великої ваги для спасення душ. По промові перейшов головні убікації і благословив. Повернувши до церкви зайнтнував благодарствену пісню „Тебе Бога хвалим“ і уділив літургійне благословення.

Серед безнастанних ентузіастичних окликів удався св. Отець на площу Колегії, щоб перейти до поблиського будинку університету Пропаганди. Там звидів важніші салі, потім пішов до великої авлі і засів на катедрі, а питомці заняли всі місця амфітеатрально уставлені. В промові желав питомцям користи з науки. Пригадав слова св. Кароля Бомея, що великість окруження повинна пригадувати клирикам великість їх призначення. О год. 12¹⁵ опустив св. Отець Пропаганду. Ті відвідини викликали в місті велике вражіння, бо се третій раз св. Отець виходив з Ватикану.

Товпи народу зібралися на вулицях, куди переїжджав св. Отець. Рух на тих улиях стримано зовсім. А зібрані маси народа з ентузіазмом витали Христового Намісника, котрий з самоходу цілий час благословив нарід.

2. Нові декрети римських Конгрегацій. 1. Св. Апостольська Пенітенціярія на поручення св. Отця декретом д. 31 січня 1931 р. відпусти, котрі за відмовлювання вервиці на основі декрету з 29. квітня 1930 р. можуть доступити вірні гр.-кат. обряду (*ritus rutheni*), розтягається також на вірних візантійсько-словянського обряду. (A.A.S. vol. XXXIII. ст. 88).

2. Конгрегація Св. Тайн (S. C. de Sacramentis) подала досить обширну інструкцію, як належить допускати до свячень кандидатів духовного стану. Притокою до тих заряджень були канонічні процеси останніх часів про важність священничих свячень зглядно принятих з того титулу зобовязань. За причину подавали дотичні особи те, що свячення принимали під впливом зовнішнього морального натиску („*ex metu reverentia*“), та що не були достаточо освідомлені о обовязках, які приняли на себе. Вправді переведення доказу в поодиноких випадках з правила не дописало, все таки саме підношення таких закидів вказує, що

деяких кандидатів духовного стану допускав до свячень без точного випробування їх священничого покликання.

Тому св. Конгрегація, покликуючися на послання св. Павла (Тим. V, 22) і на канон 973 § 3, поручає Ординаріям дуже велику совісність і обережність в допусканні кандидатів до св. Тайни священства. Вже перед нисшими свяченнями належить усунути тих всіх, що не дають певних та ясних доказів священничого покликання або не відповідають всім вимогам, а не відволікати се аж до висших свячень і на кінець богословських студій. Головно перед допущенням до висших свячень належить перевести основне „scrutinium“ і його акти переховувати в тайнім архіві. Кожного року треба ту інструкцію подавати до відома питомцям, а про перепроводження тих приписів подати звіт до Апостольської Столиці. В додатку поданий також формуляр, який кандидат дух. стану має перед прийняттям піддіяконату власноручно підписати й ствердити присягою зложеною на руки Ординарія. Також залучений є квестіонар з 17 питаннями, який має виконати парох дотичного кандидата. (A. A. S. з 1. квітня 1931).

3. Св. Конгр. Церемоній видала два однозвучні щодо змісту декрети: один до резидуючих у Римі кардиналів, другий до ректорів римських церков. Завівся був саме там звичай, на всякі церковні торжества, які зовсім не мають надзвичайного характеру, запрошувати котрогось з кардиналів, (понтифікальні Служби Божі, Вечірні, Благословення). Поодинокі Еміненції не дуже нерадо приймали отсі запрошення. Однак і тут обов'язує засада: „quotidiana vilescent“. Та що й кардинальському достоїнству не випадає, щоби кардинал зараз з'являвся там, де того собі бажають. Тому Св. Конгр. Церемоній спинює цей звичай. Такі запрошення, — читаємо в декреті — можна висилати лише з приводу надзвичайних торжеств, коли дотична церква досить простора й коли є відповідне число асисті та відповідна музика або хор. Подібно звучить і декрет до кардиналів, де ще додано вказівку, що не повинні приймати таких запрошень з виїмком своєї титулярної церкви, „nisi audito, quo ipsi utuntur, apostolicarum caeremoniarum magistro“.

4. Конгрегація св. Уряду (C. S. Officii) поставила на Індексі заборонених книжок слідуєчі твори катол. авторів: O. M. Lekeux, L' Ami і Dr. Ван де Вельде, Het Volkomen Huwelijk („Досконале подружжя“).

5. Апостольський Секретаріат повідомляє, що Апост. Делегат у Константинополі наділений повноваженнями для церков всіх обрядів, які існують на просторі цілої Туреччини. Те саме сказано і в письмі кардинала Секретаря до єпископів Апулії, в якому дякує за адресу, прислану св. Отцеві з приводу зїзду в Мельфі.

3. ЕНЦИКЛІКА СВ. ОЦЯ ПАПИ ПІЯ XI про питання суспільне й робітниче в сорокліття енцикліки »Rerum novarum« з 15. мая 1931. Святий Отець Папа Пії XI, котрий переняв в спадщині від свого великого попередника Льва XIII. батьківську любов для робітників, не лише візав весь світ до торжественного обходу 40-ліття Енцикліки „Rerum novarum“, але забажав з приводу цього обходу піти ще дальше. І справді, Його Святість наміряє проголосити нову Енцикліку, в котрій хоче начеркнути Церкві й цілому світові широку програму суспільної праці.

Назва Енцикліки від її початкових слів „Quadragesimo anno“. Зачинається вона пригадкою, як нонечною й як на часі була Енцикліка „Rerum novarum“, що стрінула загальне признание цілого світа.

Нова Енцикліка ділиться на три часті. В першій св. Отець вичисляє користи, які принесла Енцикл. „*Regum novarum*“. Дала вона трівку підставу й спонуку розвоєви суспільної та економічної науки на християнських засадах. Поглибила релігійне, моральне й суспільне виховання робітників. Зробила їх свідомими свого людського достоїнства й спосібним берегти совісно й розумно моральні й економічні інтереси своєї класи та стати провідниками того руху. Змусила уступити пануючий у політичних сферах лібералізм перед новою, справедливою, суспільною політикою. В рішучий спосіб признала робітникам право творити власні стоваришення взаємної помочі й законної оборони спільних інтересів, чому лібералізм насильно намагався перешкодити.

Св. Отець кінчить ту часть Енцикліки твердженням, що досвід вісьмох минулих п'ятиліть повинен довести до признання Енцикліці „*Regum novarum*“ характеру „*Magnae Chartae*“ всеї католицької діяльності на суспільнім полі.

В другій часті Папа, навіязуючи до нинішних обставин, обговорює ті точки Енцикліки „*Regum novarum*“, котрі нині є предметом загальної дискусії й тому потребують авторитативного пояснення.

Тут Папа, покликуючися на право й обов'язок Церкви й її Голови до інгеренції в суспільні справи, зясовує науку Церкви й Льва XIII. про право власності та про його індивідуальний і соціальний характер. Шкідливими блудами називає Папа однаково й егоїстичний індивідуалізм і колективізм. Дальше пригадує, які обов'язки містяться в праві власності й які права належать до державної влади супроти приватної власності.

Св. Отець пригадує, що ні капітал ні праця не мають права жадати виключно для себе всіх прибутків із взаємного їх співділання, бо як сказав Лев XIII.: „Ні капітал не може остоятися без праці, ні праця без капіталу“. Нині бачимо надмірну і несправедливу диспропорцію зисків між працею і капіталом. Тому конче треба впорядкувати економічну систему на засаді справедливості. Лише в той спосіб досягнеться спасення пролетаріату, якого так горяче вичікував Лев XIII. Ріжниць суспільних і родинних умовин, як їх мудро установив Творець, не дасться усунути. Одначе з другої сторони стан пролетаря не може постійно бути нормальним станом більшої частини людського роду. Треба, щоби пролетарі могли дійти поступенно до якогось пропорціонального добробуту посідачів. Цего при істнующих обставинах не мож досягнути інакше лиш справедливою платнею. При кінці другої часті св. Отець зачеркує загальні напрямні, по яких належить обновити суспільний лад, щоби він відповідав законам справедливості. Треба залишити всяку класову боротьбу і привернути згідну співпрацю різних професій. Праця не становить ніякого продажного товару, тому треба завсіди пошанувати в ній людське достоїнство робітника.

В третій часті найвисший Архієрей обіймає з висоти свого Апостольського Престола своїм поглядом теперішній стан модерного економічного ладу. Не осуджує його самого в собі. Однак каже, що він звихнений і обтяжений дуже великими зловживаннями. Пануюча в ньому розгнуждана конкуренція нагромадила в руках немногих одиниць всю економічну силу не лише поодиноких націй але й цілого світа. Концентрація й могутність виродилася в тиранський деспотизм. На це безладдя одинокий успішний лік: вернути до здорових засад християнської суспільної філософії та розумно примінити їх до капіталу, до праці й до їх взаємних відносин.

Соціалізм, який хвалився, що приносить успішний лік на те лихо, виявився гірший ніж саме лихо. Від часів Льва XIII. перейшов він глибокі переміни. Розпався навіть на два табори. Оден, що з засад соціалізму витягає скрайні послідовности, виродився у комунізм. Річ всім аж надто ясна, що се не дасться погодити з наукою Церкви. Другий табір, що дальше називає себе соціалізмом, часто злагіднював свою програму і в деяких точках наблизився до католицьких суспільних засад. Однак св. Отець торжественно заявляє, що навіть і той злагіднений соціалізм не можливо погодити з католицькою наукою, бо його основне поняття людської суспільности противне євангельському поняттю. Неможливо бути рівночасно добрим католиком і правдивим соціалістом.

Тут найвисший Архієрей по батьківськи накликає заблудших, заманих до соціалізму синів, щоби вернули до католицької Церкви.

Дальше, як лік на усунення лиха, поручає Папа піднесення ума і серця до Бога. Тому треба приложити руки до поправи обичаїв й відбудування царства справедливости, яке повинно проникати всю суспільну економію.

Але й тоді остане завсіди широке поле для любови, яке є й завсіди буде самотнім вузлом, що всілі злучити всіх людей і вчинити з них одну родину.

Всі люди доброї волі повинні причинитися до цієї обнови суспільности на основах Євангелія. Тому св. Отець радіє, коли бачить всяку ініціативу й цю ревність для тих справ, з якою цікавляться ними в різних краях не лиш духовні але світські, котрі живуть духом католицької акції. Папа заохочує їх, щоби невтомно посвячувалися так благородній цілі. Бо колиб запанував напрям противний християнським засадам, тоді насталаби страшна руїна. Церква, силою Божих непомилних обітниць не боїться про себе, але про тільки синів, про тільки душ, які пішлиб на погибель. Кождий на своєму місці й у своїм крузі повинен співпрацювати для суспільного добра в повній згоді й карности, пильнуючи лиш Божої справи й Христового Царства.

Тою вітцівською заохотою кінчиться сей важний документ, який св. Отець жертвує, як цінний ювілейний дар своїм дорогим синам, а через них цілому світові, бажаючи і взиваючи для всіх небесного благословення.

4. Тисячпятьсотліття Єфеського Вселенського Собору. Се-горічні торжества з приводу тисячпятьсотліття Єфеського Вселенського Собору (431) мали характер Марійського національного Конгресу цілої Італії. В програму торжеств ввійшла архієрейська Служба Божя після грецького обряду в Санта Марія Маджорета, процесія до Сан Джованні в Лятерані, підчас котрої дня 10. мая с. р. занесено туди образ Богородиці (Теотокос), а 15 мая перенесено назад при світлі смолоскипів, на пам'ятку відпровадження домів Отців Єфеського Собору.

З приводу отворення національного марійського Конгресу написав св. Отець письмо до недавно помершого кардинала Помпілі, в котрім підніс значіння ювілею Єфеського Собору. Між иншими так пише: „На тім Соборі представники західної Церкви в злучі зі східними під предсідництвом папського Легата проголосили проти загрожуючої ереси Несторія у незрушій формі три основні правди християнської науки: „Єдність Божої Особи в Христі, Боже Материнство Преч. Диви Марії і первенство св. Петра“.

5. Праця над новим катальогом Ватиканської бібліотеки йде успішно вперед. Обем нового генерального катальогу втриє більший від старого. Праці над упорядкуванням сего діла ще й досі непокінчені. Матеріал упорядковується по найновішим методам, щоб кождий міг з бібліотеки вигідно користати.

6. Нові папські монети, які недавно видано є такі: 100 лір (в золоті), 10 лір, 5 лір, 2 і 1 ліра. Крім тих є монети по 50, 20, 10 і 5 сотиків. Столірова монета має на одній стороні образ Христа Царя, а на другій погруддя Папи; 10-лірова монета прикрашена образом Матери Божої як Цариці мира, а 5-лірова образом св. Петра в рибацькій лодці. Прочі монети зображують Доброго Пастиря з ягнятем, Непорочне Зачаття, Архистратига Михаїла й апостола Павла.

7. Апостольський Нунцій Бартольоні опустив Кавнас. Часописи подали вістку про видалення з Литви Апостольського Нунція Бартольонього. Ті одначе вісти не є точні. Візвання до виїзду Ап. Нунція стрінулося майже рівночасно з іншим, присланим з Риму, щоб приїхав сейчас і уділив Секретаріатови Стану деяких інформацій. Нунцій виїхав безпроволочно.

Ватикан одержавши заяву литовського уряду, що Нунцій Бартольоні се „*persona ingrata*“, звернувся до литовського міністерства закордонних справ з проханням подати мотиви, котрі спонукали уряд до такого рішення. В тім Секретаріат Стану ґрунтувався на нормах міжнародного права. Одначе литовський уряд відмовив подати мотиви. Одна з трудностей, котра перешкаджала Ап. Нунцієві в його діяльності в Кавнас, було його особисте відношення до міністра закордонних справ Завніяса. Той міністер жив у нелегальнім подружжю й се змусило, що Ап. Нунцій не міг удержувати з міністром товариських зносин. В звязку з виїздом Ап. Нунція „*Osservatore Romano*“ подало слідуєче вияснення: Від довшого часу уряд у Кавнас без подання мотивів домагався відкликання Бартольонього. Згідно з дипломатичною практикою Ватикан зажадав мотивів, задля яких Ап. Нунцій Бартольоні попав у неласку. Та не бажаючи заострювати справи Ватикан 5 червня, не чекаючи на відповідь литовського правительства, телефонічно наказав Нунцієві поворот до Риму. Помимо того литовські влади видалили Нунція того самого дня.

8. Радієві апарати для Нунціятур. Фабрика Марконія в Дженуї одержала від Ватикану припоручення виконати для Нунціятур 10-лямпові апарати на короткі філі. Інженір Матіє, повірник Марконія й співпрацівник при Ватиканській радіостанції, буде особисто наглядати над сею роботою. Можна припускати, що також не перебуваючі в курії кардинали одержать такий апарат, щоб мали безпосереднє получення з Ватиканом.

9. Конфлікт між Ватиканом а фашистами. В місяці маю ср. в Італії дійшло до острого напруження між Ватиканом а фашистівською владою. Безпосередною причиною того напруження були змагаючіся в останніх часах агресивні виступи фашистів проти католицьких організацій молоді, головнo тих, що розвивають живу діяльність у рамках католицької акції. Фашистівські круги, маючи претенсії до виключного „монополю“ у вихованню молоді, від довшого часу непокоїлися зростом впливів католицької акції на щораз ширші круги італійської молоді.

В шовіністичнім засліпленню підняли в пресі нагінку проти католицької акції, інсинуючи їй, що за її „кулісами“ скривається протифашистівська політична діяльність недобитків із колишньої демократичної партії т. зв. „popolari.“ Вслід за тим почалися по більших містах протикатолицькі демонстрації, котрі довели до руйнування льокалів католицьких організацій. На вулицях Риму залунали кличі проти католицької Церкви й проти Папи. Фашистівська публична опінія виробила такий настрій, що в Римі, в празник пресв. Евхаристії, не появилася на вулиці ні одна церковна процесія. Уряд, мимо протесту св. Отця, розв'язав усі католицькі організації молоді.

Своє становище зазначив Св. Отець у промові до генерального Настоятеля оо. Піярів. Св. Отець сказав, що слідує: „Від якогось часу з глибоким смутком оглядаємо перші наслідки дозрівання овочів виховання, котре стоїть у противенстві до християнських засад і навіть цивілізації, бо скермовує уми виключно до ненависти, до браку пошани і до насильства. Ми ніколи не призабули піднести неоцінене добродійство релігії в школах, котра хотіла бути і була підставою виховання. На жаль, занадто скоро нищать лівою рукою те, що будують правою. До якої міри дійшла вже руїницька робота, видно з останніх подій в Римі й цілій Італії... Болючий удар навістив нас: у нашій Римі та в цілій Італії вдарив він у те, що нам найдорожше, в Католицьку Акцію та в дорогі нам організації молоді й університетських студентів. Маємо право відкликатися до постанов трактату проти надужить. Робимо се і рівночасно протестуємо проти того, що сталося в Римі й цілій Італії, а особливо проти способів, які примінено. Можуть забрати в нас наше життя, але не можуть жадати від нас, щоб ми мовчали, коли беться в те, що найдорожше Богові, котрого заступаємо на землі. По штучно підготованій диванкарській кампанії, опертій на брехні й огиднім насильстві, наступила інвазія до льокалів товариств, котрі належать до Католицької Акції; їх занято й засеквестровано. А все те сталося по наказу властей, хоч день перед тим ті власті сказали нашому Нунцієві, що не мають йому нічого сказати. Ми вірили й віримо, що заслугуємо на краще поведіння з нами. В першій нашій Енцикліці ми витягнули батьківську руку по приятельськи й висказали надію, що буде мир і згода. Потім не занедбали ми показати шляхи й способи, що ведуть до мира і до згоди. В Енцикліці „*Quadragesimo anno*“ кожний може легко запримітити уступ, в котрім жичливо відносимося до італійських синдикалістичних та кооперативних законів. А тепер цілий світ бачить, як обійшлися з нами, хоч ми давали запоруку, що не ходять нам о політичну акцію, тільки о релігійну. Звертаємося до молоді, котру так тяжко досвідчено. Потім, що ми говорили про взаємини між Католич. Акцією і Єрархією, т. з. Церквою, отже самим Спасителем, — нема сумніву, що ти, найдорожша молодіже, наша радосте й батьківська гордосте, повинна бути благородно горда тим, що терпиш за католич. Церкву, за Папу і за Христа...“ (Гляди „Нова Зоря“ ч. 42 з 11. червня 1941)

Вістря конфлікту між Католицькою Акцією й фашизмом на дніх дещо притупилося. Борґончіні-Дука, Нунцій при КвірINALІ, піднявся посередництва між обома сторонами, а президент Католицької Акції виразно заявив, що вона добровільно й широко хоче співпрацювати з Урядом над зєднанням усього італійського народу. Однак нема надії на скорі зліквідування конфлікту між Католицькою Акцією й фашизмом. Бо Апостольська столиця ніяк не відступить прав Церкви до виховання

молоді. З другої сторони фашизм уперто узурпує собі ті права. Про становище Церкви в тім конфлікті свідчать слова Папи, висказані на авдієнції 400 салезіянських питомців. Папа тоді між іншим сказав: „На організаціях молоді поповнено велике насильство.“ З огляду на поважне й критичне положення, єпископи Італії одержали поручення обняти провід і опіку над Католицькою Акцією особисто, а не через дієцезальні Управи. В часі одної розправи в беатифікаційнім процесі Глікарія Ляндріяні Св. Отець сказав, що сподівався заслужити на щось краще, бо вже в своїй першій Енцикліці „*Ubi arcano*“ з грудня 1928 простягнув був руку до мирного порозуміння; та тепер зачинають лівою рукою бурити те, що збудували правою рукою.“ В тих словах міститься натяк на порушення фашистами лятеранського договору, в якому застережені права й свобода розвитку Католицької Акції. Що дотичить вісток про зачинення католицьких льокалів і архівів слід замітити, що виразного декрету уряду на се нема. Лиш міністерство внутрішніх справ видало префектам розпорядок, супроти католицьких організацій примінити „закон про охорону держави“. Після того закона оснування, статuti та діяльності тих організацій зависимі від опінії префекта, який ізза невластивого під національним оглядом поведення тих організацій може зарядити їх розв'язання.

Коли кінчили ми печатання сего аркуша, надійшла вістка, що знова заострівся конфлікт між Ватиканом а фашистами. З того приводу в празник верховних Апостолів Петра й Павла появилася в „*Osservatore Romano*“ енцикліка, котра вказує на грізне положення Апост. Столиці в Італії. Зміст сеї енцикліки такий: Св. Отець дякує Єпископам і католицьким Організаціям за вискази співчуття та вірності для Апостольського Престолу в сих тяжких хвилях. Дальше виступає в обороні правди й справедливости, бо сего вимагає Його Апостольський Уряд. Притім св. Отець підносить з натиском, що в тім непорозумінню зовсім не ходить про політику, лиш про мораль і релігію. А коли так, то не годиться називати Апост. Столицю „чужою владою“, як се роблять італійські фашисти. „Католицька Акція“ — се лиш притока для фашистівської влади. По правді тут іде про се, щоб вирвати молодь з під впливу Церкви. А се є порушення найсвятішого права Церкви. Церква признає і шанує права держави та при тім осуджує всяку идеологію, що веде до поганського ідолопоклонства. Останні події повинні отворити очі всім. Вистарчило кілька літ фашизму, а в міліонах душ знищено правдиву релігійність та правдиве горожанське й релігійне виховання. Також осуджує формулу фашистівської присяги, де присягається безоглядний послух приказам партії без дискусії. Конечно треба додати слова: „за виїмком того, що відноситься до Божих та церковних законів“. Св. Отець не осуджує саму партію лиш протикатолицьку часть її програми. Вкінці завзиває всіх до молитви, щоб Бог дав своїм слугам силу й мужність видержати. — Ось до чого доводить ідол націоналізму!

З НАШОГО ЦЕРКОВНОГО Й РЕЛІГІЙНОГО ЖИТТЯ.

1. Два послання Преосв. Григорія Хомишина. — Перше послання має заголовок: „Про політичне положення українського народу в польській державі“. Се послання дуже актуальне й дуже великої ваги. Поручує цілу низку пекучих життєвих питань нашого політичного сучасного положення, висвітлених з вирозумілістю батька, з горячою любовію сина рідного краю і народу та з відвагою апостола. З цілої нашої політичної літератури останніх 50 літ нема нічого, що моглоб рівнатися листові Преосвященного Григорія Хомишина тим більше, що політичні питання освітлені тут і пояснені з точки релігійно-моральної. Станиславівський Владика виступає різко проти саботажів, а також проти всякого рода надужиття зі сторони тих, котрі мають тепер власть в руках.

Про се послання заговорила майже вся преса, краєва й загранична. І коли чужа, навіть ворожа преса, віднеслася до послання Преосв. Григорія більше або менше прихильно, а всі майже без виїмку з признанням, то одинока українська націоналістична преса не тільки не зрозуміла ваги згаданого кроку, але накинулася з некультурною лайкою. По ошоломленню викликанім відвагою і безоглядністю виступлення Станиславівського Владики, зачалася критика й опозиція. На жаль, не річева критика, але пристрасна й злослива. Напади на Преосв. Хомишина посунуло „Діло“ просто до огидної лайки якраз то „Діло“, котре найменше від трьох літ хоче уходити за правовірний католицький орган. Вправді „Мета“, орган Укр. Катол. Союзу, не посунулася так далеко, та в коментарях до послання, виціджених по тижневій застанові, недвозначно висказала своє невдоволення. Ніби то узнає мотиви листу та не таїть, що послання Преосв. Григорія як „політичний документ“ се вода на польський млин. А коли має яку позитивну вартість, то хіба в етичнім змислі.¹⁾

Менше розголосу та зате більше заінтересування в духовних кругах викликало друге послання Преосв. Григорія Хомишина „Про Візантійство“. Станиславівський Владика виступає проти того нездорового духа, „який зовнішнє ревнування поставив як мету коштом внутрішнього убогороднення й освячення душі... Головно формальности обрядові поставив за мету цілої духовної діяльности, замість життя з надприродної віри і благодати...“ Сей напрям започаткував у нас часопис „Нива“. „Дух византійства пропагований висше сказаним часописом зачав підважувати дві головні основи життя і сили католицизму. Бо се річ певна, що життя і сила катол. Церкви спирається головно на двох основах. Перша, то її сила внутрішнього життя духовного по приказу Христа Спасителя, щоб шукати Божого царства в нутрі душі, а друга то її дисципліна й організація через зрозуміння, респектування і підчинення її авторитетови від Христа установленому, освяченому і приказаному...“ Тому Преосв. Григорій рішучо виступає проти такого напрямку й закликає: „За ніяку ціну не даймо заманювати себе духом византійства. Стіймо кріпко в вірі, як до сего упоминає св. Ап. Павло (I Кор. XVI, 13) і жиймо життям з віри. А ту віру заховано і будемо жити життям з віри, коли будемо жити життям катол. Церкви: то помножений, продовжений, то цілий Христос, то сам Христос в своїм збірнім містичнім

1) Порівняти: „Gazeta Lwowska“ з 8. IV. 1931. N. 80 стаття: Na martwym punkcie.

тілі, як каже оден поважний католицький автор (N. Faber, Das Allerheiligste Altarsacrament. ст. 252)¹⁾.

Майже рівночасно з оголошенням пастирського послання Станіславівського Владики про византійство, появився в „Меті“ ч. 6 з 19. квітня 1931 лист Ексцел. Митрополита А. Шептицького.¹⁾

2. Сорокліття енцикліки папи Льва XIII „Rerum novarum“. — З приводу 40-ліття енцикліки папи Льва XIII „Rerum novarum“ появилася в „Перемиських Епархіяльних Відомостях“ ч. IV за квітень б. р. ст. 53 - 59. спеціальна розправа, в котрій подано головні думки й засади названої енцикліки. „Причина сьогоднішньої катастрофи, над якою стануло днесь людство, може бути тільки одна себто, що засад Христових, які Лев XIII. виложив в тій енцикліці, до сьогодні не переведено в життя. Коли хочемо бодай в часті і по нашим силам причинитися до освободження людства з пропасти так матеріальної як і моральної нужди, мусимо піти за вказівками, напінненнями й остоорогами Льва XIII. Мусимо доложити всіх середників до того, щоб ідеї вилужені в бесмертній енцикліці „Rerum novarum“ переводити в чин. В цей спосіб найкраще і найгідніше відсвяткуємо 40-літню появу енцикліки і окажемо вдячність великому „папі робітників“ Львови XIII.“ Заразом розпорядив Преосв. Ординаріат повисше письмо відчитати вірним місто проповіді в одну з неділь місяця мая та в поясненню видвинути в особливий спосіб, що одинокою дорогою до направи злих відносин у світі, є рішучий поворот до основних засад Христової науки, якими є передовсім: справедливість і любов.

На міжнародний зїзд до Риму на день 15. мая с. р. з приводу 40-ліття названої енцикліки, виїхало також українське паломництво, зорганізоване Укр. Кат. Союзом у Львові, під проводом Преосв. Еп. Йоана Бучка. Наше паломництво було також на осібнім послуханню у св. Отця Пія XI.

3. Обходи 1500-ліття Ефеського Собору. Преосв. Еп. Йосафат Коциловський видав в справі 1500-літнього ювілею Ефеського Собору „Лист до Всеч. Духовенства“ (Гляди: Перемиські Епархіяльні Відомости за май 1931. Ч. V.) В тім числі загірає Владика до поширення та поглиблення почитання Пр. Д. М., котрого значіння і розуміння не є чужим для духовенства. Поручає дальше, щоби в тім ювілейнім році в особливий спосіб через відправлювання майських богослужень не лиш в матірних але й філіяльних церквах „вірні мали нагоду брати участь у тім прославленню нашої небесної Неньки“.

А в ч. VI. Перемиських Епархіяльних Відомостях за червень б. р. знаходиться осібна відозва „До Всечесного Духовенства в справі торжественного звеличання памяти 1500-ліття Ефеського Собору“. При кінці слідує зарядження: В неділю 21. червня в празник Пресв. Серця Ісуса на Сл. Божій належить виголосити проповідь на тему, подану в згаданій відозві. Заохотити вірних, щоб того дня жертвували св. Причастя в намірення св. Отця о приєднання незєдинених на лоно катол. Церкви й по Сл. Божій в тімсамім наміренню відмовити три рази молитву Господню і Ангельський привіт і один раз Символ віри.

В Станиславові дня 25. мая с. р. з приводу ювілею Ефеського Собору відбулася святочна Академія. Академія та відбулася в городі

¹⁾ Про відношення і ріжницю думок в обох тих посланнях гляди: „Нова Зоря“ ч. 33 з 10 мая 1931 р.

наукового заведення СС. Василянск в присутности Преосв. Еп. Йоана Лятишевського, численного духовенства й великого здвигу народу. Святочну промову виголосив о. Др. Кушнір¹⁾. Подібну Академію устроїли Марійські Товариства молоді у Львові дня 4. червня.

10. Священічі покликання. Тую тепер дуже важну й актуальну справу порушив Преосв. Еп. Йосафат Коциловський в Пастирським листі до батьків і матерей про потребу виховання синів до духовного стану (Перемиський Епархіяльні Відомости ч. VI. 1931). „До вас, Батьки і Матері“ — пише Владика — відзиваюся сьогодні у переважній справі. До тих зпоміж вас, що посилаєте синів до середніх шкіл, яких сини покінчили гімназію і склали іспит зрілости. Вони тепер переживають важну хвилю, рішаючи нераз на ціле життя для вашого і їхнього щастя. Може у вашого сина на дні душі жевріє іскорка покликання до духовного стану, але покуси молодечого віку, погубні кличі а надівсе вплив злих людей не дозволяють їй спалахнути в огонь любови і посвяти для Христа, в рішучу і тверду постанову стати священником. В таку хвилю рада батька і матері може зробити найбільше. І тут моя просьба до вас: Поможіть вашій дитині побороти сумніви і хитання! Якщо бачите в ній зерно святого покликання, не придавляйте його, а добрим словом, радою і заохотою утверджуйте їх в постанові вибрати високе звання Христового священника....“ Дальше пише Преосв. Епископ про велике значіння і достоїнство священничого призвання і як мають поступати родичі, щоб виховати дітей на добрих і святих слуг Церкви. Відтак кінчить: „Щасливий той батько і мати, які віддали сина на службу оltаря! Боже благословення спічне на них і мир Божій зійде на їх дім, бо вони зрозуміли хвилю Божих відвідин і своїм посередництвом влекли ділання ласки священничого покликання“.

11. Вибір Архимандрита Чина св. Василя Вел. Як вже було подане в ч. 2. „Доброго Пастира“ силою декрету св. Конгрегації для Східної Церкви з 1. I. 1931 р. дня 23. VI. зібралася в Добромілі, в тій колісці Василянської реформи Загальний Собор Василянського Чина. Крім теперішньої Управи Чина прибули висланики з Галичини, Чехословачії, Мадярщини, Румунії, Югославії, Канади і Бразилії в числі 28 осіб. Дня 23. VI. по торжественній Службі Божій о год. 10-ій відбулося перше інавгураційне Засідання. Отворив заступник покійного Протоігумена о. Протоконзултор Діонісій Ткачук. В промові привітав всіх зібраних, згадав померших і вельми для Чина заслужених Протоігуменів та підніс велику вагу хвилі так для Чина як і для гр. кат. Церкви.

Дня 27. VI. знова по відправленню торжественної Сл. Божої о призвання помочи св. Духа наступив вибір найвисшої Управи Василянського Чина. Архимандритом вибрано О. Діонісія Ткачука, довголітнього Учителя новиків, кількарязового Ігумена відтак Протоконзултора при останній Управі Чина. Як дорадники Архимандрита вибрані: О. Діонісій Головецький, ректор папської української Колегії в Римі; о. Лазар Березовський, дотеперішній Конзултор галицької провінції; о. Панкратій Кандюк, духовник укр. Колегії в Римі; а Секретарем вибраний о. Йосиф Заячківський, ігумен монастиря в Дрогобичи. До формальности того вибору треба було ще затвердження Ап. Столиці і ось дня 14. VII. наспіла через Секретаріят Стану телеграма слідуючого змісту: Р. Ткачук

¹⁾ Докладний опис тої Академії подала „Нова Зоря“ з 14. VI. 1931 ч. 45.

Basiliani-Dobromil. Citta del Vaticano 14. VII. 1931. Santo Padre conferma avvenuta elezione di Archimandrita e Consultorio ed invia Apostolica benedizione al intero Ordine. — Card. Pacelli. Так сам св. Отець зволив затвердити першого по реформі Василянського Чина Архимандрита й Його дорадників. Се справді в історії нашого Чина подія першої ваги.

ВІСТИ З КАТОЛИЦЬКОГО СВІТУ

Сумний білянс еспанської революції. — „Нова Зоря“ пише: Католицька преса доносить, що в Еспанії знищено 200 церков і монастирів. Особливо нищили всякі інституції Єзуїтів. Не пощадили й таких, як великий Технічний Інститут для виображування інженірів, майстрів і робітників. Рівночасно пліндрували й нищили також монастирі й інститути всіх інших мужеських і жіночих Чинів та Згромаджень... Паліїв підбурювали й платили большевики. (Гляди: „Н. З.“ з 28. VI. 1931, ч. 47).

Крім згаданих висше підпалів та нищень діялися тяжкі і кривдячі зневаги найвисших церковних достойників та святокрадські збещення церков.

Кардинал Примас з Толедо добровільно виїхав на заточення до Франції. Єпископа з Вікторії, за те, що не вирікся своїх симпатій до королівського режиму, прогнано з краю. Архієпископа Севілли, в хвили, коли вийшов напроти вдираючоїся до палати повпи, зневажив якийсь молодий чоловік. Товпа спалила опісля єпископську палату. Цивільна гвардія заняла супроти розгнужданої товпи так нерішуче становище, що підюдженням комуністичними агітаторами масам удалося спалити в Мадриті десять монастирів. В часі гашення пожеж товпа перетинала гумові вужі від сикавок. Важку шкоду поніс чин Єзуїтів, якому крім монастиря знищено 100 тисяч томів обіймаючи бібліотеку. Згоріли монастирі в Валенції, Аліканте, Кордові, Гранаді, Мелязі, Кадиксі. В Альгерікас і околиці збещешувано престולי й церкви. Якийсь фанатик, в хвили, коли серед страшних богохульств розбивав у церкві Кармелітів у Севілли статую Божої Матери, впав поражений мозковим ударом. Правительство, яке складається з нащадків Морранів, потайних жидів, виступило запізно та ще й устами свого міністра зовнішних справ Зеггоух-а вину жалюгідних подій приписало необережному поведенню духовенства. Совітські часописи радіють, що події переросли понад голову буржуазійну владу та теперішній режим в Еспанії називають стадією Керенського. Папський нунцій Тедескіні як найостріше запро-тестував із за недостаточної охорони монастирів і висказав бажання, щоби правительство заявило своє спожаління й титулом відшкодування за страти в самім лиш Мадриті виплатало 40 міліонів пезетів. На щастя виявилася неправдивою вістка, що катедра в Севілли впала жертвою вогню.

Як се пояснити, що будь що будь католицьке населення в такій католицькій державі як Еспанія дозволило на того рода зневаги й напади? — На те дають відповідь два великі католицькі публіцисти. О. Ф. Мукерман Т. І. ось як пише: Революція в такій католицькій країні як Еспанія мусить у найвисшій мірі інтересувати католиків на

цілім світі. Та революція в Іспанії тим важніша, бо свого часу передсказав Ленін, що після Росії найскорше буде радянська республіка в Іспанії... Маємо вправді світовий католицизм, але бракує йому свідомості й запалу. Власне тому при вирішуванні важних міжнародних справ християнство виліміноване. Та вельми інтересна річ, що католицизм не має впливу навіть тоді, коли соціалізм, лібералізм і масонерія знайшлися в розпучливій положенню супроти проблеми безробіття — і в тій розпуці своїм капіталом запмагають Кремль, отже зачинають острити сокиру для ката не тільки християнської культури, але й свого власного ката. Якже зрозуміти, що навіть в такій ситуації католицизм не грає жадної ролі?.. Є три причини того. Перша та, що лібералізм просякнув скрізь також католиків. Вони спокійно дивляться на розділ релігії від політики, від економії, від науки й мистецтва. Через те релігія втратила вплив на всі ті області, а віруючі люде замкнулися по церквах у своїм особистім релігійнім життю, залишаючи публичні справи тим напрямом, які тепер панують. — Друга причина, се певного рода інертність та „св. егоїзм“ тих кругів, що зовсім не журяться суспільним ладом, а журбу за нове налагодження суспільного життя полишають соціалістам та большевикам. — Трета причина в тім, що католицизм входить у надто щирий союз з тими силами, які рішають у господарстві й політиці. Наслідком того являється фальшивий й консерватизм, котрий хоронить зігнілі овочі й гальванізує трупи... Католицькі моралісти ще далі стараються мораллю проповіді „на горі“ охоронити несправедливий поділ дібр, повний поганської жерстокости й лихварського духа. — Відчуває весь світ, що наближається остаточна розправа між християнською цивілізацією а большевизмом. Річ ясна, що до такої боротьби неспосібні люде, яких християнство ослаблене лібералізмом, егоїстичною побожністю та фальшивим консерватизмом. — Так Мукерман.

Другий публіцист, угорський Єзуїт о. Адальберт Бангга, основник і організатор угорської католицької преси, так пише: На наших очах відбуваються не тільки поодинокі вибухи переслідування, але вже йде постійна революція проти всего, що лиш пригадує Бога й релігію. Ненависть до Христа поступає... Чому ж католицизм не може тому запобігти? Чому він не в силі здобути собі бодай такого впливу на маси, які мають малі групи як жидівська або масонська?..

Се річ певна, що католицизм представляє не лиш ідеальну, льогічну єдність, але становить також світову Церкву, котра має сильну єрархічну організацію... Одначе та церковна організація не становить еще сили в значінню суспільнім і горожанським... На суспільне, публичне життя має вона тільки посередній вплив через вишколення поодиноких душ. Всякі зовнішні підприємства й праці, потрібні для охорони релігійної свободи, як пресу, літературу, науку, фільм, радіо, політику, суспільну організацію і пр. оставляє ініціативі одиниць... Вона робить се нарочно, бо з того має великі вигоди. Колиб поступили інакше, то се накладало б на Єрархію не вигідну відповідальність...¹⁾

Що дотичить спеціально Іспанії, то там зазначився великий занепад релігії серед еспанського населення. Релігії в найширшій значінню того слова: релігійного освідомлення, релігійної етики, релігій-

¹⁾ „Нова Зоря“ з 1931 р. ч. 39, 47, 49.

ного світогляду. І та недостача релігійного освідомлення і світогляду була не лиш в низах, але й серед еспанської інтелігенції. Відповідальність зате паде в першій мірі на еспанське католицьке духовенство. Які ненормальні відносини панують в Еспанії, се виказав Др. А. Міссонг. Він зовсім влучно і слушно звернув увагу на те, що еспанське катол. духовенство головну вагу кляло на форму, а не на зміст, на паради й всякі торжества, а не на проповідування Божого слова, не на душпастирську працю. Катол. духовенство Еспанії поза церковними відправами не звертало майже уваги на населення, серед якого живе і тому не має на него ніякого впливу. Не звертало уваги ані на катол. пресу й катол. організації, а радше вислугувалося всяким націоналістичним та ліберальним діячам в надії, що тим потягнуть їх до церкви, або притуплять їх збрую. Наївні не знали, що власне тим гострили меч на власні голови.

Події в Еспанії повинні також дещо навчити і нас. У нас не лиш повний брак релігійного освідомлення і католицького світогляду серед низин і вершин української суспільности, не лиш те, що загал духовенства з малими виїмками стоїть на услугах ліберальним та націоналістичним кругам; але що гірше, одиниці з духовенства стають проводирами в боротьбі з катол. пресою, з католицькими організаціями та в ліберальній пресі виступають проти власної Єрархії і навіть проти Ап. Столиці так тут, як і на еміграції в Америці. Ще не було випадку, щоби на деканальнім соборі ухвалено бойкот якого ліберального чи націоналістичного або навіть радикального часопису. Зате були випадки, що на таких соборах ухвалювано бойкот „Нової Зорі“ або „Місіонаря“, збирано підписи на всякі протести проти целібату та проти власних єпископів, збирано датки на видавання огидних брошур у виді: „В обороні прав гр. кат. Церкви“ і пр...

Деякі наївні оптимісти з кругів нашого духовенства, бачучи тисячні товпи на місіях і відпустах, кінні бандерії з приводу посіщення єпископів та нераз численні виступи нашої інтелігенції у всяких т. з. народно-церковних обходах, ювілеях, панахидах і процесіях на Зелені свята, тішаються великим підйомом релігійности. Не думають навіть, що якраз ті товпи відпустовців, ті кінні бандерії при змінених обставинах можуть перші кинутися на наші церкви й монастирі. А їх провідниками можуть стати ті інтелігенти, що потраплять маніфестуватися як католики, а рівночасно бути визначними діячами ліберальних, націоналістичних і радикальних напрямів.

Опіка над родинами у Відні. Віденська харитативна організація „Das Josefswerk der Familienfürsorge“ опублікувала звіт діяльности за 1930 рік. На сьому місці подаємо деякі дані з того звіту: З числа 917 заручених пар приступило до церковного вінчання 664. З того 521 жили в недозволеній звязи; 17 супруж канонічно уважнено; 12 супруж заключено на смертній постели; 35 поза Віднем. В звязи з тими супружками легітимовано 232 дітей. В кожний четвер о. др. Петро Шміц, проф. церковного права, уділює від год. 5 до 7 в централі світського апостоляту інформацій у справах супружого права.

2. Роздаровано около 4000 штук одежі й білля та 234 шт. меблів так, що обдаровано (одежами) 204 особи, а 45 осіб меблями. 32 особам придбано працю, а для 6 осіб мешкання. Не подано тут кількості розданих харчів. На Різдво централія роздала через свої опікунки пакунки з одіжю 38 родинам для 110 дітей. 30 дітей уміщено в захистах,

11 вислано на лічення. Харитативна діяльність має лише промошувати дорогу релігійній опіці над родинами. Відвідини опікунок мають на цілі навязати контакт з парохією, спонукати до припинання св. Тайн, дати пригожу лектуру та вказівки відносно виховання дітей і т. п. В 11 родинх довершено інтронізацію Нсв. Серця Христового.

3. Відпавших 171 навернено цілковито. Через се 70 дітей заховано в католицькій вірі. Та діяльність дуже важка. В одній з найбільших парохій Відня двох апостолів протягом року в часі деколи кількакратних відвідин розмовляло з 620 відпавшими, з котрих 39 вже навернулося. Крім того працює ще 6 спеціально образованих опікунок над апостатами. 4 жидів, 11 протестантів і 1 старокатолика підготовано до прийняття до катол. Церкви. З того приводу охрещено 7 дітей і переписано одну дитину. 7 дітей, котрі ізза безконфесійности або іншої релігії не могли ходити на науку релігії в школі, одержували лекції релігії приватно.

В катедрі св. Стефана уділено св. Тайну Миропомазання для дорослих. Запрошено 1779 ще немиропомазаних дорослих. Св. Тайну одержало 180 дорослих осіб.

Раз або два рази в місяць священик давав нагоду до сповіди тим, котрим сповідь справляла особливіші труднощі, між тими також і для приглухуватих. Скористало зі сеї нагоди 87 осіб. Роздано много тисяч примірників католицьких часописів і брошур.

Фахове вишколення слідне в другій части сходин і на конференціях для опікунок над родинами й апостатами. Крім того відбулися слідуючі курси: 1. Душпастирська поміч у практиці, в якім взяло участь 18 абсолювенток висшого катехичного курсу для світських; 2 курси про санацію супруж; 5 вечерів для 8 співробітниць і другий курс у рамках Марійської Конгрегації дівчат у Ляйпци.

В генеральній секретаріаті працює 3 сестри й 5 урядовців. Протягом року полагоджено тут 43.810 письм. В контактї зі секретаріатом працювало 18 помічниць й около 100 почесних співробітниць. Організація має свої особи довіря в Братиславі, Будапешті, Празі, Чернівцях і Берліні.

Католицизм у Голандії. В цілім світі, головно в Англії, вдержалася думка, що Голандія, се протестантський край з дрібною католицькою меншиною. В дійсности воно цілком інакше.

Через реформацію Голандія розпалася на дві части: на цілком протестантську північну Голандію з головними містами Амстердамом, Роттердамом, Гагою й Гарлемом; полудневу часть, котра складається з голандської Брабантії й Лімбурга, з католицькими містами Боаледік і Маастріх. Однак ся католицька часть краю була значно менша від протестантської і попала під гегемонію тоїж. Католики підпали строгому карному заковови. Державні посади, уряднича кар'єра, були для католиків зачинені.

Нині обставини цілком змінені. Описує їх англіканський конвертит Verpoen Johnson, який звиджував недавно Голандію.

По своїм приїзді, задержався він у північній Голандії, в гагській і гарлемській дієцезії. Заїхав до одної з духовних семинарій. Тут здивувався дуже, коли довідався, що в Голандії на 7 мільонів населення існує понад 60 таких місійних семинарій з 6000 кандидатами духовного стану. З того 4000 виїдуть на місії, а 2000 остануть у ріднім краю.

Гарлемська дієцезія, ізза надмірного приросту кандидатів, побуду-

вала нову семінарію на 400 богословів. Сто прийнято сього року. Число духовних покликань є ключем розвою Церкви в данім краю. Сей зріст покликань цілком нової дати. До тепер не далось тут ніщо зробити, хоч у гарлемській дієцезії, тій твердині протестантизму, протягом послідних 20 літ повстало не менше як 90 нових католицьких парохіяльних церков. Се лиш пригрівка до того, що далі буде, коли нові сили приготуються до свого звання. Так у самім серці Голляндії бачимо могутню житеву силу католицької Церкви.

Образування не обмежується лише до семінарій. Бо в останніх 6 роках повстав у Німвеген новий католицький університет. Вже три факультети під дахом. Приготування для дальших у повнім тоці. Вже тепер на тім університеті 500 студентів.

Дальше католицька Церква на полі народньої просвіти звела шкільну боротьбу й виграла її. Католицькі школи одержали державну піддержку й ті самі права, що й інші школи.

Як досягнуто такий успіх? Дуже рішучою католицькою публічною опінією послідних часів. В часах виїмкових законів всі державні становища були замкнені для католиків. Кожде намагане зусилля викликавало ще більший гнет. Се мало такий наслідок, що католики звернулися до господарства так, що нині між головними економістами в Голляндії много ділянок, як рівнож заступлені вони навіть у міродатних кругах в усіх ділянках публічного життя: у політиці, судівництві, музиці, літературі й науці. Дуже замітний сей розвій у політиці: президентом міністрів вибрано в третє католика. Три міністри в кабінеті рівнож католики. Католики творять у сенаті найбільшу замкнену партію. На 100 місць вони займають 30.

Рівнобіжно з тим розвивається сильна католицька преса. В Голляндії існує два католицькі днівники, „Maasbode“ і „Tijd“. Крім того існує около 40 католицьких льокальних часописів. В усіх питаннях, які підносяться відносно віри й моралі, вони згідно й рішучо заступають католицьке становище.

Можна часто почути, що в католицьких краях все роблять священники, від яких нарід залежний та що католицька Церква не вміє потягнути за собою світських верств. В Голляндії якраз противно! В останніх роках повстав між світськими новий рух. Носить він назву „Евхаристійного хрестоносного походу“. Його ціль — виховати духовну еліту в усіх ділянках життя кожної парохії. Правила тих „хрестоносців“ слідуючі:

1. Складати живе свідоцтво про високу вартість християнського поняття життя й дійсности освячуючої ласки.

2. Виявляти бажання посвяти у боротьбі з жадобою уживання.

3. Вводити в усіх життєвих обставинах духа братньої любови.

4. Бути без застережень послужним священикам і єпископові.

Отсі правила мусить „хрестоносець“ заховувати в домашнім і публічним життю. У переведенню їх находити він силу в Евхаристії. З центрального таїнства своєї віри черпає він послух супроти священника. Звідси бере надприродну силу до побороення своєї особистої немочі. З безперестанної жертви Христа на престолі черпає він відвагу до дуже реальних жертв у життю, котрі кождий „хрестоносець“ мусить приносити, якщо хоче поборювати як у приватнім так в публічним життю всяку змисловість, натуралізм і матеріалізм. Вкінці Евхаристія се світлий знак єдності й союз любови, який уможливило йому надприродну братню любов.

„Евхаристійний хрестоносний похід“ щораз більше поширюється. Під його впливом росте організація католицької промислової молоді. В кожному промисловім центрі відкривається домівок. Організується жінок і мужчин. Ділом тогож „Хрестоносного походу“ було, що в Лімбургу, вуглевім ревірі Голандії, не міг устоятися комуністичний часопис.

Сей короткий перегляд вказує нам, що католицька Церква в Голандії не становить незначної меншости. Зорганізована на велику міру, повна пульсуючої життєвої сили й одушевлення росте під кожним оглядом і стає щораз сильнішим забором надприродного життя Голандії. Протестантські церккви стоять у сумнім противенстві. Раціоналізм вжирається в їх віру й руйнує все надприродне. Їх приклонники маліють. Вже тепер змушені зачинити кілька шкіл. Всь час безпереривно слідує в цілім краю „переоблечення“ всього населення. Даються замітити наслідки „регуляції народин“. В околиці Гоорн, в сімох громадах замість протестантів вибрано начальниками католиків. Се знак, що до недавна протестантське населення стало в більшости католицьке. Судити з чисел тяжко. Однак видається, що нині половина голандського населення католицька. Той велитенський поступ слідував протягом 50 літ.

Коли порівнати католицизм у Голандії з католицизмом у Англії, здається, що в Англії стоїть він у тій точці розвою, де в Голандії стояв перед 50 роками. Положення так дуже подібне, що англійські католики можуть мати надію, що те, чого довершили в Голандії минулих 50 літ, те в Англії довершать слідуєчих 50 літ.

Царгородський Патріярх Архипресвітером. В Константинополі Османська влада приготує закон, котрий православному патріярхови Фотієви II надає титул „Архипресвітера“. Тим самим падають послідні останки колишнього значіння Епископа „восточного Риму“. Урядові турецькі письма надіслані вже під тим новим титулом, патріярх завернув.

Боротьба з безбожниками в Англії. В Англії замітний в останніх часах вірадрний об'яв, що широкий, по християнські думаючі круги основно прочуналися та зеднуються в один фронт проти совітського безбожництва. Найкращі й найповажніші люди стоять на чолі того руху, який веде відважний пресовий наступ проти поширюючоїся в Англії совітської пропаганди, а в останніх часах проти плянної господарської політики совітів. Навіть прихильному совітам міністрови зовнішних справ, Гендерзонови, висказують вони свою думку. В англійській північній Америці й у Канаді отсі круги віднесли побіду. Живу діяльність проявляє в тому русі католицька меншість не лиш словними протестами але і практично. Католицький тижневник „The Tablet“, який вправді не є офіційним єпископським органом, однак стоїть у тісній звязи з єрархією, підняв і веде боротьбу проти ввозови совітського дерева, яке обробляють політичні вязні у звірській совітській неволі. Річ ясна, що ся боротьба не остає без успіхів. Вказує на се наведена низше стаття найновішого числа того часопису. Читаємо там :

„Коли англійці говорять про конечні до життя річи, так мають тут на думці дах, кухонне огнище і масло. А всі ті конечні річи достарчують тепер совіти, наш явний ворог. Про зрубуване невільниками дерево на наші доми й до кухні „Tablet“ писав уже часто. Також про велитенські вантажі совітської пшениці писали ми много. Тепер при-

ходить вкінці до хліба могутня порція масла. Совіти найшли в Великій Британії розпродавців масла на суму 2 мільйонів фунтів штерлінгів (около 80 мільйонів золотих). Вже продано в нашій країні 15.000 перших бочок. Тому, що нашому часописові повелося здержати публичність від куповання совітської пшениці, так і тепер радимо, щоби господарині дому подбали про се, щоб їх доставці дали гарантію, що не будуть зовсім перепродувати ні совітського масла ні ніякого перетвору з нього. Російський народ потребує сам масла. Коли ми те масло купуємо, так відбираємо його тим, кому воно належить і фінансуємо військові пляни Росії проти християнства“.

Священики перед литовським військовим судом. Литовська правительствена партія т. зв. „тавтінінкай“ перевела перед військовим судом в дні 12. і 13. серпня процес за державну зраду проти 4 священиків, 6 католицьких студентів, членів т-ва „Атеїстичнінкай“ і двох співробітників Католицької Акції. Предсідника, полковника Будравіціюса, щойно загрозою утрати посади змушено держати провід у процесі. Оборонцям, між якими було 4 бувших міністрів, удалось вістря обжаловання прокуратора, отамана Гудавіціюса, притупити настільки, що з 14 обжалованих 6 звільнено цілком, а прочих замість карою смерті, покарано доволі високою гривною й в'язницею.

В Мехіку все те саме. З Мехіку повідомляють, що там дальше триває тиха боротьба з релігією. Видання пародії катехизму в числі 1½ мільйона примірників роздано по школах. Між військом цює проти Церкви ілюстрований тижневик „La Patria“. В учительських семінаріях учать про полові справи в неморальний спосіб. В кінах висвітлюють для молоді безстыдні фільми про полове мораль. Закони, які позбавляють духовних усіх прав, дальше в силі, хоч їх не все примінюють. Католики не зорганізовані, тому їх протести проходять майже без відгону.

Повний занепад англійської церкви. Вплив англійської церкви очевидно зменшується з року на рік. На 40,000.000 визнавців англійської церкви ледви два мільйони прийняли с. р. великодні причастія. Їх церкви пустіють. З огляду на брак кандидатів духовного стану необсаджених є 4 тисячі посад; і нема надії, щоб найшлися кандидати. Нема ні одного визначнішого англійського писателя, котрий заявлявби себе віруючим англійцем. Меншість англійських авторів належить до католицької Церкви, а більшість невизнає ніякої релігії.

Маси народу не інтересуються зовсім справами англійської церкви і не хотять навіть думати про релігію. Вправді велика частина англійців не є атеїстами, але свідомо зачисляють себе до „агностиків“ т. є не знають жадного порядку надприродного ані ніяких догматичних правд, а відносно етики сповняють більше або менше совісно те, що вважають за добре. Родинне життя заломлюється щораз більше, розводи множуться, число уродин зменшується з кожним роком. Вправді загальний народ бореться з тою язвою, та згадана в попереднім ч. „Доб. Пастира“ декларація англійських єпископів про обмеження уродин ще більше причинилася до занепаду родинного життя.

Та хочай Англія стратила протестантську віру, тим ще не покинула протестантських упереджень до католицької Церкви. Нема можна сказати країні, де католицизм був би так незнаний і так поборюваний як в Англії.

Тому й становище католиків в Англії тяжке. Чисельно вони ще

слабі, бо всего $2\frac{1}{2}$ мільона на 40 мільонів населення. Одначе їх діяльність велика й сильна. Католицьку пропаганду веде досить успішно союз „Catholic Evidence Guild“. Се стоваришення світських католиків, котрі з уповажнення єпископів ширять католицьку науку. Мають вони 600 бесідників, котрі без ніякої винагороди організують зібрання і проголошують католицькі правди віри й католицькі засади. Пересічно організують на тиждень 120 згромаджень, „Товариство католицької правди“ (Catholic Truth Society“) роздало в минувшій році понад мільон книжок, розправ і летючок, загалом видало 14.000 томів різних діл. Католицька преса сильно й мужно боронить католицьку справу перед атаками протестантів. „Catholic Directory“ з 1931 р. доносить, що 1929 р. навернулося до католицької Церкви 12.075 осіб; загальне число всіх конвертитів в 1920-1929 р. виносило 121.973. Католицьких світських священиків збільшилося о 112 осіб, монаший клир не побільшився. Отворено 15 нових церков, разом 649. Число середніх шкіл дійшло до 511, а учеників 58.882. Шкіл народних мають тепер католики 1.351, до котрих вчащає 379.484 учеників. В тім році зачали будувати 30 нових церков, а найгарнішою й найбільшою має бути катедра в Ліверпулю, котра має коштувати 3 мільони ф. ш.

Значіння католицького університету в Міляно для італійського культурного життя. „Osservatore Romano“, обговорюючи значіння згаданого університету для теперішньої Італії, згадує про сумний його стан на склоні XIX. століття: Слухачі тогочасного університету були переняті плитким духом матеріалізму. Захоплені революційним рухом, вони кпили собі з релігійних і культурних традицій краю Масонський вплив розбухав серед тодішньої університетської молоді анархістичні й соціально-революційні інстинкти. — Тепер сей католицький університет у Міляно має обняти провід у теперішнім духовім відродженні Італії; він має відновити релігійні й культурні традиції Італії й зв'язь з народом, а зберігаючи християнську ідеологію середньовіччя, має він поставити сильну заперу матеріалізму.

Характеристичний виступ жидівського рабіна. До італійського президента міністрів вніс протест проти католицького духа в публичних школах надрабін Др. Сачердоті. Бо хотая звільняється жид від науки релігії, то підчас наочування інших світських предметів впоюється в них католицькі ідеї. — Дійсно не знати, як осудити сей поступок жидівського надрабіна. Се крайна безличність вимагати, щоб задля кількох жидівських учеників, не вільно було тисячі католицьких дітей виховувати й вчити в католицькім дусі. Тут так оже насувається рефлексія, як католицькі родичі й виховавці мало або зовсім не реагують, коли в школах впоюється в серця їх дітей масонські й жидівські ідеї та погляди.

Визначення католицького священика. На днях відбулося на віденському університеті знаменне торжество. Ото бувшого державного Канцлера, пралата Др. Ігнатія Сайпля, наділено почесним докторатом правничого й державно-наукового факультету в признанню його наукових праць на полі суспільних і державних наук, як також за його заслуги для держави. В своїй бесіді з приводу того торжества зазначив о. пралат Др. Сайпель, що основу й розвій суспільним наукам дали головню католицькі богослови. Найважніші письменні твори о. пралата Др. Сайпля з ділянки державних наук є: „Gedanken zur österreichischen

Verfassungsreform“, 1917 i „Nation und Staat“, 1916. Сама бібліографія сего останнього твору обіймає 20 сторін друку.

НА ВИБРАНІ ТЕМИ

Чи в церковних Службах належить поклонятися на спомин таїнства Вовлощення?

Здавалосяби, що не треба кланятися на згадку таїнства Вовлощення в церковних Службах гр.-кат. обряду, бо деякі обрядовці противляться сему, уважаючи се за наслідування латинського Заходу. Між иншими діло „Изложение цареградской литургии“ говорить на 51 сторони: Въ подражаніе Западу у насъ было добавлено этой пѣсни только поклоненіе таинству вовлощенія Сына Божія при словахъ: воплотѣтисѧ ѿ сѣмѧ Бѣци (Любой нашъ простолюдинъ вслѣдствіе этого думаетъ, что воплотѣтисѧ значитъ то само что: поклонитисѧ).

Одначе поклін Вовлощеному Слову поручає св. Письмо і церковне Передання.

І. Св. Євангелист Маттей пише (2, 1-11): *Иѣсѣ рѣдѣшѣсѧ... сѣ, колесѣи ѿ востѣкъ прѣидѣша... ѧ пѣдѣше поклонѣшасѧ ѣмѣ. Дух св. обявив мудрцѧмъ Вовлощення Божого Сына, Дух св. провадив ѧхъ звѣздою і тойсамъ Дух св. натхнув ѧхъ поклонитисѧ вовлощеному Божому Синові.*

Пастирі, навчені Ангелами, також віддали поклін вовлощеному Ісусови. Само отже Небо навчило людий поклонятися таїнству Вовлощення Божого Сына.

Що більше! Чого Небо навчило нас, від того не відказувався сам вовлощений Божий Син, хотяй Він сама покора, але потвердив то, приймаючи належний Йому поклін. Се бачимо при рѣзнихъ нагодахъ. Коли Ісус, ідучи по воді, виратувавъ потопающого Петра, ввійшовъ з нимъ у човен; тоді ті, що були в човні пришѣдѣше поклонѣшасѧ ѣмѣ, гл҃голюще: *койстинѣсѧ Бѣжій Сынѣ ѣсѣ.* (Мат. 14, 33). Иншимъ разомъ хананейська жінка кликала за Ісусомъ, синомъ Давида, щобъ помилувавъ її. Коли Ісус не відзивався, она приступила до Нього ѧ поклонѣсѧ ѣмѣ, гл҃голюще: *Гдѣ, помози ми* (Мат. 15, 25). А якъ велику честь для Ісуса має Марія, сестра Лазарова! Вона, сѣдѣши при ногѣхъ *Иѣсѣсѣхъ, слѣвшасѧ слѣво ѣгѣ* (Лк. 10, 39)! Та сама Марія по смерті Лазаря, побачивши Ісуса, пѣдѣ ѣмѣ на ногѣ (Йоан 11, 32). Знову слѣпороджений, довідавшись від Ісуса по своїмъ уздоровленню, що Ісус є Божимъ Синомъ, з вірою поклонѣсѧ ѣмѣ (Йоан 9, 38).

Годі поминути мовчки ѧ св. ап. Павла. Сей великий ревнитель і любитель Ісуса, перенятий тимъ самимъ Духомъ, що мудрі і висше згадані особи, пішовъ еще дальше в своїй любові і жадає (Фил. 2, 7-11), щобъ вінъ вже на само імѧ Ісуса кланялося кожде колѣно. Вінъ каже: за те, що Вінъ зрѣкъъ раба прѣймѣ (т. є. воплотився), дане Йому імѧ понадъ всяке імѧ, щобъ на імѧ Ісуса кланялося кожде колѣно. Коли на саме імѧ Ісуса належить кланятися, то що великого, коли ми поклоняємося на згадку Вовлощення, черезъ яке Він, Син Божий, стався Ісусомъ?

Тимъ духомъ була завсѣгди перенята католицька Церква, чи на Сході чи на Заході. Заходить лише рѣзниця, що на Заході духъ католицької

Церкви обявляється переважно західним обрядом, а на Сході східним обрядом. Для того й на східнім обряді мусіла відбитися та найвисша честь для таїнства Воплощення. Загляймо в церковне передання.

II. І дійсно східний обряд, особливо грецький, відає в своїх Службах належне почитання таїнства Воплощення; розуміється після своєї форми, бо каже поклонятися їй. Отворім Минею і читаймо Царські Часи перед Христовим Різдом. І так: Наславник тропарів Шестого Часу говорить: Прїйдїте хрістобогїи людіє, да відимъ чѣдо всакий рѣзмъ ѡужасїюще ѡ ѡбдержїше: ѡ благочїстнъ воспѣвающе поклонїмса: днїсь къ Бгдїемъ Дѣва прихѡдитъ родїти Гдѣ..

На Девятім Часі так кінчиться перший тропар:... Тѣмже благочїстнъ вѣрїи сошїдшїса, поклонїмса Хрїтѡвъ Рождествѣ.

Наславник на тїмже Часі кінчиться потрійним поклоном:... Поклонїмса Рождествѣ твоємъ Хрїте...

Що св. Софроній, папїярх ерусалимський († 644), творець чина сих великих Часів на Христове Рождество, утотожнює в сім случаю Рождество і Воплощення, бачимо се в наславнику тропарів Третього Часу, де він так співає:.. ѡувакрихса, ѡакъ Бѡга родїти ѡмать Марїа, емѣже на поклонїїє колесї ѡ востѡкѡвѣ прїїдѣтъ. Бѡплотїкѡйсѣ насѣ радї Гдї слава тѣбѣ.

Не лише з приводу Христового різдва, але і в інших випадках, де лише згадуєсь Воплощення, висказує Церква своє переконня о належнім поклоні таїнству Воплощення і взиває нас до виконання сего.

В службі Преподобного отця нашого й ісповідника Харитона, 28. вересня, котру уложив св. Йоан Дамаскин († 780) так співаємо в другім сїдални на Утрени:.. Тѣмъ ѡ страданїемъ крѣпкѡ подвижалса єсї, Хрїстѡвѣ кожїстїннѡмъ бѡплотїнїю кланїамса съ кожїсткѡмъ, Харїтѡне блажїнне. Після сих слів св. Йоан Дамаскин є переконаний, що і св. Харитон, який жив в III. столїттю, кланявся таїнству Воплощення.

Вкінци ще один примір. На Рождество Пр. Богородиці 8. вересня, співаємо наславник на стїховній Великій Вечірї такого змісту: Прїйдїте всї вѣрїи, къ дѣвѣ тицїмъ: сі ко раждѣтса... царскїй чертѡгъ, къ нїмже преслѣднѡє неизрѣчїннагѡ соєдїнїїа, сошїдшїхса ко Хрїстѣ єсїстѣтъ, совершїннѡє содѣлса таїнство, емѣже поклонїюшїса, воспѣваємъ Дѣвѣ всенїпорѡчнѡмъ рождествѣ. Автором сеї стихири є Сергїй святоградець, ерусалимський монах, який жив і писав за панування цїсаря Теофіла (829-842).

Як бачимо автори повисших пісень жили і писали на Сході, переважно в Єрусалимі, в часі від VII. до IX. столїття. Се одні з основоположників грецького обряду. Рїч ясна, що вони не були западниками ані не під впливом Заходу взивали до поклону таїнству Воплощення. Се був радше дух католицької Церкви, а вони були його орудїєм. І так сам Дух св. навчив їх поклонятися таїнству Воплощення, а через них і нас.

* * *

Св. Церква, опираючись на сїй первїсній практиці і віковій традиції, подає нам або рїшеннями соборів або принагідними розпорядками сталї вказівки, які увїйшли до церковних книг під назвою рубрик. В них приписує нам св. католицька Церква між иншими і то, щоб ми не лише серцем відчували почесь для таїнства Воплощення, не лише самими устами висказували їй, але також оказували се почитання зверхним уло-

занедбані, або яких вагу та значіння не пізнавано й не доцінювано як слід, або котрі голошено лиш теоретично, а не примінювано їх у практиці.

Тому вчімся нині від соціалізму. Кажемо, що він через одностороннє заакцентування деяких християнських правд учить нас бистріше глядіти. Тому буде можна відкопати деякі первісні християнські елементи, які вже давніше були в Церкві й через те не буде се ніякою ересю. Не тому, щоби приподобатися соціалізові, але просто тому, бо бачимо, що Бог того нині жадає від Церкви.

Все висше сказане унаглядним примірами. „Релігія — се річ приватна!“ Кілько то закидів посипалось на соціалізм за сей його клич! Але чи й ми не поносимо вини із-за того клича? Чи недільне Богослуження в наших парохіяльних церквах виглядало так, щоб пізнати було, що се справді громадське публичне діло народу? Коли то кожний відмовляв при тім свої приватні молитви? Коли то ледви один раз у часі Богослуження народ вступав у живу звязь з відправляючим священиком¹⁾.

В самих лиш товариствах та у передвиборчих проповідях, які вчать що католик повинен виявляти свою релігію в публичнім життю, — ніхто не переконується, що релігія, се дійсно публична справа цілого народу.

Дальшу точку становлять тут стипендії за Служби Божі та треби. „Гроші за святі річі!“ Нема сумніву, що більшість народу глядить нині на ті річі неначе на симонію. Хто порівнає дефініцію симонії з церковного права (*pretium temporale pro re sacra*) — з питанням простого чоловіка при якій небудь релігійній чинности („Що то коштує?“ Прм. Служба Божа, хрест, похорон і т. д.), мусить признати, що в народі панує бодай напів симоністичне поняття про ті річі. І тепер отвирають нам очі закиди зі сторони вільнодумців і пролетаріату на те, що на місце первісної християнської жертви вірних з приводу богослуження, установлено много даючий до думання „Ersatz“. Не в імені соціалізму, але для чистішого відправлення християнського богослуження, хочемо промостити дорогу до усунення тих річий.

„Ostdeutsches Pastoralblatt“ (ч. 2. 1931.) пише на сю тему так: „Наступи нинішнього пролетарського вільнодумства й обсервації в робітничих кругах насувають мені питання: чи не можнаби всюди знести епітрахільні доходи? Се повинно стати самозрозуміле, що за всі релігійні чинности не береться ніякої заплати“. Зноваж часопис „Theologie und Glaube“ в окремій статті „Священство Христа і sacramентальне священство“ (пера проф. дра Бартмана) доходить до таких висновків: „Христовий приказ: *gratis accipite, gratis date* — містить ще до тепер нерозвязану добре проблему“. Тут маємо потвердження, так сказатиб, з урядового жерела, як дуже пекучою для правдивого священства і християнства повинна бути розвязка сего питання.

Ідм ще дальше. Духовенство в Церкві стало окремим станом, на подобу шляхотського стану, щойно в пізнішій добі і в середньовіччю. Безперестанно було в Церкві негодування й велесь змагання проти такого одностороннього творення духовного стану. Много чинів з Францисканами на чолі, завдячують по більшій часті своє повстання пануючій ідеї, що стреміла до того, щоб від християнського духовенства

¹⁾ Автор має на думці Богослуження в латинським обряді.

віддалити станову, до аристократії подобаючи самосвідомість та не допустити його до яких небудь правильних доходів. З того бачимо, що християнська свідомість завжди реагувала тому надмірному унормованню. Тому в тім, на кожний випадок не з приязни піднятим через соціалізм жаданню, щоб знести офіційний „клер“ — можемо доглянути не лиш диявольську затію. Бачимо в ньому й світанок можливостей розвою в Церкві, яких нині не дасться навіть предвидіти. Але й кілько того вже існує тепер! Ось і католицька акція, яка в своїй розбудові буде накликувати якраз за деякими степенями зближення в Церкві духовних зі світськими. Ми бачимо, як шість різних степенів духовних свячень остають прямо бездільні, а не можлива річ, щоб се було ціллю і зміслом тих степенів. Вони покликані на те, щоб властиву різницю стану між священником і світським вирівнати хоч у часті. Дальше памятаймо, що в середньовіччю були всякі можливі чини; був навіть чин для будови мостів. Отже й чин, який нині живби в пролетарському світі, в світі машин, — не належить до утопій!

Створити чин, в якому з одного боку не булоб тої великої різниці як „отець“ і „брат“, а з другого існувалаб відвага вийти у світ фабрик і не нате, щоб вести всяку можливу пропаганду за християнством, але прямо тому, щоб установити християнське життя в тім світі — отсе завдання, яке ми вичитуємо зі соціалізму, а яке ми в християнськім дусі хочемо й мусимо знайти. Ми, по християнській вірі, складаємося з відграниченого певними становими степенями людського товариства. Однак ми сього не помічаємо, що тепер духовний стан можливий лиш у міщанськім світі, а не може існувати в світі пролетаріату. Не помічаємо, чому той, що став священником конче мусить покинути стан пролетаріату. Коли між селянами священник часто є й мусить бути селянином, чому не повинен він у світі фабрик бути й остати робітником? Се все річи, котрі мусять прийти й ми уважаємо себе покликаними раз-у-раз говорити про них. Очевидно, не можуть вони прийти без особлившої Божої ласки.

Коли я був ще дуже молодим священником — пише др. Діллерсбергер, — розказував мені один старший священник свою теорію про мозкові звої. Він думав, що коли хтось живе все в тім самім крузі думок, так тоді мозкові звої дістають з часом той сам напрям і для такого чоловіка булоби майже неможливе прийняти правильно инший хід думок. Бо мозкові звої ржавіють. Можна сміятися з того, однак за тим скривається глибока життєва правда того старшого чоловіка. На кожний випадок, нагнав він мені порядного страху тим ржавінням мозкових звоїв, тому завжди стараюся мати їх у сильнім рухові. Може се ошибочно, але в нинішнім, так рухливім часі може й так бути. Даруйте мені, коли тепер скажу, що я про таке заржавіння думав при деяких моїх висказах, до котрих дійшов я з приводу kwestії стипендій за Службі Божій і тим подібні річи. Треба про те сказати дещо ясніше.

Стипендії (а під деяким оглядом і треби) завдячують своє існування одній правді, ака належить прямо до скарбу віри християнства. Та правда віри дається відай сформулювати настільки, що в Службі Божій, як жертві цілої Божої громади, одиниця бере практично участь тоді, коли сама приносить якусь особисту, матеріяльну жертву. В давнині панувала засада, що хто хоче дійсно взяти участь у Службі Божій, приносить при жертвуванню свій дар (принос) й одержує при св. Причастію Тіло Христа. Коли затратилася та свідомість вірних, як

дуже їх приноси потрібні до доповнення жертви престоло, прийшло унормування в виді нинішньої стипендії. Те, що ми нині відчуваємо, як щось нормальне і практичне, — є в першій мірі доказом на заржавлення мозкових звоїв, бо вже далі ніхто не думає ані не питає, чи не моглоби се бути інакше, та чи тому первісній, можна сказати, догматичній думці дано тим справді найкращий, найбільше пригожий вираз? Однак на се патання ми перечимо гладко і твердимо, що первісні жертвенні приноси вірних були много кращим, відповіднішим виразом тої правди віри. Ми тут у повній згоді з тим усім, що треба вірити в непомильність Церкви. Ми навчені докладно, що непомильність Церкви в справах дисципліни не простягається так далеко, щоб вона мусіла завсіди приписувати найвласивіші й найкращі середники, а лиш так, що ніколи не приключиться, щоби вона могла ввести або толерувати якісь противні вірі звичаї. Між обома тими границями є безліч можливостей і ніхто незобовязаний раз на завсіди придержуватися одної, навіть тоді, якщо передше існувала якась інша.

Які наслідки малоб привернення бодай недільних приносів для громадян? Перш усього ідеально сповниласяб засада: хто служить престолові, з престоло живе. Чи ми живемо нині з престоло? Ні. Але з гроший (беремо під увагу лиш державну платню), які держава стягає з податків навіть від тих, що ніколи не прийшлиби їм на думку удержувати католицьких священиків. Однак се ще не найважніше. Подумаймо лиш, що кожний, хто в неділю приходить до церкви, жертвує вартість одної булки. Кілько то убогих можнаби прокормити через цілий тиждень¹⁾. Чим тут діточі збірки, та успішна акція клиру в користь безробітних у Стирії. Се лиш доказ на те, як дуже сучасна нужда кличе за такими річами, які спасенні не лиш для тіла але й для душі убогих. Вірно, що клич „релігія се приватна річ“ ніколи не запоморочивби убогих, коли кожної неділі моглиб наочно переконатися, що вони є предметом публичної печаливости всеї Божої громади.

Архієпископ Кордач назвав недавно іменем „vogax usura“ лихварські чинші. Хто глибше гляне в господарське життя, знайде у перевазі тої „vogax usura“ страшну ціху: В природі чоловіка лежить, що він лиш ограничений пан своєї власности, бо Паном є Господь усіх над усім, що посідає чоловік. Всі природно думаючі й відчуваючі люди, відчували обовязок давати Богові зі свого майна жертву (часто десятину). Коли люди перестали Богові платити „чинш“ у жертві, мамона стала нараз пажерливою й жадає нині жертв, дійсних, діймаючих, много більших, ніж коли небудь Бог жадав з власности чоловіка. Однак жертви, яких жадає мамона ізза рафінованої системи нашої капіталістичної господарки, припадають лиш немогним богачам. Зноваж жертви, які колись приношено Богові, по нерафінованій новозавітній т. є християнській системі, припадали убогим. Тут сходяться близько право й безправство цілого соціалістичного і комуністичного руху. Коли вони жадають більшої користи зі земських дібр для бідних, так жадають

¹⁾ „Der Seelsorger“ 7. пічник, 5. число за лютець 1931 В статті „Sozialistenseelsorge — Arbeiterseelsorger“ о. Albert Bieler критично відноситься до харитативної католицької діяльности, опертої лиш на милосердя. Він пише: „Ходить у першій лінії про поняття власности. Крайна пора зірвати з тим мнимо християнським, а в дійсности чисто поганським, абсолютистичним поняттям. Яке вражіння викликає се в робітника, коли ми те, що йому правно належить, признаємо йому лише з любови, отже як ласку і з права робимо милостину“.

вони дійсно річі первісно християнської, а то, щоби Божий чинш впливав туди, де його бажає відпровадити сам Христос, а саме „найменшому братові“. В тім мають вони слухність. Неслушне у цілій системі те, що вони се жадання дуже часто ставлять лише зі земського становища, — але хто схоче правуватися з ними? Хто мусить перший заступати християнське становище в цілій його повноті — ми, чи вони? Думаю, що ми. Тому повинні ми в переборщуванях часто жаданнях пролетаріяту всеж таки відчутти нужду самого Христа; повинен зворушити нас факт, що по 1900 літах християнської проповіді й християнської науки, Господь велить для нас проповідати запіненим злобою, заблудшим та всеж таки по первісно християнськи бажаючим пролетарам, соціялістам, большевикам і т. д.

Так квестія стипендій містить у собі ніщо менше, а розв'язку цілої соціальної проблеми. І то в найглибшій її місці. Бо соціальна нужда ніколи не перша! Божа нужда йде перед нею. По думці примітивних людей — Бог терпить голод, коли не дістає жертв. Що та наївна думка містить важку правду, — вчать про се нинішні часи. Де люди дають „голодувати“ Богові, там „vorax usura“ пожирає жертву й голод терплять тисячі й тисячі людей. На тілі й на душі. Се є та Божа нужда.

о. В. Я.

Смерть Горація Марукого, професора християнської археології.

Дня 21. січня с. р. помер у Римі славний археолог Горацій Марукі. Смерть його припала в день св. мучениці Агнети. Ся обставина гідна завваги, бо покійний визначався великим пієтизмом до св. мучеників. При постелі вмираючого находились мощі св. мученика Севастіана, котрого пам'ять празнувала лат. Церква у переддень смерті Горація. Ті мощі св. мученика цілував професор Марукі з горячою побожністю та просив на своєму гробному камені поставити напись: „Горацій Марукі почитатель св. мучеників.“

Родився він у Римі 10. падолиста 1852 р. Батько його був інженером. Хотів рівнож тому самому фахови посвятитися, але стріча з Джованні Баттістом де Россі, професором христ. археології, звернула його на инший шлях. Від сього часу став пильним учеником свого професора та дуже полюбив археологічні студії, виявивши в сій ділянці незвичайний хист. По смерті Джованні Батіста де Россі 1894 р. стає Марукі провідником археологічних студій. Близько 50 літ був секретарем а відтак головою Товариства „Collegium cultorum Martyrum.“ Є се товариство, котрого члени сходяться в катакомбах і тут обговорюють важніші археологічні питання. Марукі вповні зрозумів апольогетичне значіння християнської археології. Своїми трудами-студіями удалося йому опрокинути закид протестантів, немовби християнські традиції опиралися на легендарних оповіданнях.

З наукових його праць важніші:

1) Три томи про елементарні поняття христ. археології; 2) Римські катакомби; 3) Церкви й базиліки Риму; 4) Підручник христ. археології. Всі писані італійською мовою. Останній твір написав Марукі в ціли виказання совершенної тотожності в догмах первісної Церкви з теперішнюю.

Через 30 літ редагував „Вістник христ. археології.“ Занимався також Египтологією. Був професором на різних університетах Риму. Найважливіше його відкриття, се катакомби й базиліка св. Валентина.

Його талановитість і заслуги йшли в парі з правдиво християнським життям. Смерть його спричинила велику жалобу. Тлінні останки відвідували високопоставлені особи. Родині його надіслали кондоленційні телеграми: Вікарій св. Отця Папи Пія XI. Їх Ем. Помпілій, король Італії Віктор Емануель III., голова уряду Б. Муссоліні й інші.

Похорон його відбувся дуже величаво серед непроглядних мас народу та клиру. Заупокійне Богослуження відбулося при участі Їх Емініцій Кардиналів: Біслете, Сінчеро, Череті, Лавренті та світських достойників: губернатора ватиканської держави, амбасадора Франції при Ватикані і пр. — В. Й. П.

о. Й. Ст.

Петро Гебей, Єпископ Мукачевський * 1864 † 1931.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

Петро Гебей ур. 1864. р. в селі Кальнику, округу Мукачевського, де його отець Михайло був священиком. Вже в ранній молодости втратив отця, а виховувала його мати Зузанна Микитович.

Покійний відзначався великими способностями. Вже як ученик ужгородської гімназії був він все першим.

По скінченню гімназії прийняв його Еп. Пастелій між клириків мукачевської єпархії і як відличного ученика вислав до центральної, духовної семінарії в Будапешті. І там пок. Петро своїм талантом і своєю вдачею вибивається на перше місце. По скінченню теології 1889. р. вертає Петро до Ужгороду і там дістає посаду префекта дух. семінарії. На тім становищі працював через 17 літ і все змагався виховувати священиків добрих, люблячих свій народ. Його вихованки все з правдивим поважанням і щирою любов'ю відносилися до нього.

Крім того був він від 1892. р. ще катехитом і духовним провідником у дівочім заведенні (інтернаті), де ревню й успішно працював і много причинився до піднесення релігійного життя між своїми ученицями.

За ревню працю відзначено його. 1898. р. дістав титул тайного папського шамбеляна, а 1902. р. радника Консисторії. 1906. р. назначено його катехитом в гімназії, а слідуєчого року ще директором „Алюмнея“ (конвікт для священичих синів мукачівської єпархії.)

1912. р. назначено його каноніком мукачівської капітули і парохом катедральної церкви й рівночасно професором церковного права й історії в дух. семінарії.

1922. р. став бл. п. Петро протопресвитером, а вже 1924. року в червні іменувала його Апостольська Столиця Мукачівським єпископом. Тогож року 3. серпня був він посвячений на єпископа в Велеграді (на Моравії) в часі унійоністичного конгресу. Обряду посвячення довершили Їх Ексц. Преосв. Д. Няраді, єп. Крижевацький і Ексц. Й. Коциловський, єп. Перемишський при асистенції р. к. єп. Кошицького

Фішера, в присутності Апост. Нунція, 21. єпископів і численних інших учасників конгресу. Інtronізація відбулася 31. серпня тогож року.

Помер ненадійно 26. квітня 1931.

Покійний еп. Петро в тяжких часах засів на владичім престолі. Були то часи повоєнні. Підкарпадська Русь стала складовою частию нової Чехо.-слов. держави. Відносини ще взагалі не були упорядковані, а церковні в особенности. Попередник Преосв. Петра на Мукачівськім, владичім престолі, не зорієнтувавшись в час в обставинах, здержливо держався до нових володітелів, засе ті мстилися в той спосіб, що старалися підкопати авторитет церкви і священства і се в значній часті їм удалося. Давно засіяну схизму почав уряд тепер явно підпирати, а наслідком того цілі села, особливо в Мармарошині, відпали від кат. церкви і віри, а перейшли на схизму загарбуючи безправно церкви і церковні маєтки. Рух сей був тоді найживіший. Схизматики атакували, а католики залякані стояли безрадно, лиш денеде ставали до боротьби.

Якраз в тім часі виступає Преосв. Петро. Сама його поява здержала запал у боротьбі проти гр.-кат. церкви. Се був чоловік „свій“, до того „Русин“, а не Мадяр, як загально закидали його попередникові, а се в тім часі мало велике значіння. Духовенство приймає його з щирою радістю, а простий народ горнеться до нього як до добре знаного, любого вітця.

Сам Преосв. Петро зовсім не радується своїм вивисненням. Він свідомий того, як много прийдеться йому тепер пряцювати і терпіти. Настали нові часи, треба буде завести делеко йдучі зміни в пасторизації вірних, боронити зі всіх сторін атаковане духовенство, перепинити насильства схизматиків, відобрати насильно і беззаконно загарбані церкви і церковні маєтки, навязати приязні відносини з державними властями, а вкінці що найважніше повернути на лоно правдивої католицької церкви, збаламучених, заблуканих вірних. Він знає, що се за тяжка праця на його підірвані сили (він часто хорував, ревматизм мучив його). Також несимпатичною була і ся обставина, що його попередника єпископа Антона Папа, єпископа ревного і безперечно доброї волі, якого він правдиво шанував, усунено проти волі з мукачівського еп. престола. Преосв. Петро визнає в своїм першім пастирськім листі, що він єпископства не шукав і добровільно не прийнявби тої гідности, але яко добрий воїн повинується волі Намісника Христового, а впрочім уповає на Божу поміч.

Також і се склонює його прийняти на себе той тягар, „бо“ — як каже — „горячо люблю мій добрий, милий, руський нарід, з котрого походжу і за сей мій руський народ залишу спокійніше життя і готов принести всяку і найбільшу жертву“. А той народ має много укритих і явних ворогів. З боєм серця при одній нагоді говорить пок. єпископ: „Вороги, яких ми прийняли як братів, розширили в нас схизму. Они властиво безвірки, се авангарда масонерії. Перший їх наступ на Папу Римського, відтак роздувають роздор, незгоду, ворожнечу і ненависть між тим малим народом, що перед війною держався одної віри і та єдність віри захвала його перед загладою зі сторони сильних ворогів. По війні агітатори ту єдність розірвали й обіцяючи гори і долини і „лучшу твердую віру“ внесли в народ роздвоєння, гнів, ворожнечу, ненависть; вороги відбирають церковні школи, а духовенство засуджують на голод і убожество.“

Хоч які не потішаючі були вигляди єпископ знаючи, що церкве

побудована на скалі, якої пекольні сили не переможуть, береся відважно до праці щоб направити „неуспіх минувших часів, завести знова в життя утрачений мир, спокій, вдоволення, взаїмну любов і розквіт духовного життя.

Зачинає від навязання зносин з державними властями. Зближається до Чехів, передовсім католиків і до кінця життя є з ними в тіснім контакті. В тій цілі ніколи не залишає брати участь в єпископських конференціях, запрошує учених професорів з принагідними викладами до дух. семінарії в Ужгороді, висилає питомців на теологічні студії до Праги й Оломуця, старається о заснування гр.-кат. парохії в Празі.

В пастирських листах до духовенства і народу пригадує обовязки одних і других. Часто згадує в них і то завсіди з великим одушевленням, любов'ю і привязанням про Христового Намісника на землі, Папу Римського.

В недовгій часі посітив майже всі парохії своєї єпархії, нераз такі, де більше як 200 літ вірні не бачили у себе свого єпископа, а в часі тих посіщень чи місій владики сповідав, проповідав і приймав авдієнції.

З великим заінтересуванням слідив місійну працю, яку в тім часі започали ОО. Василіяни. Часто висказував бажання, щоб по можности в кожній парохії відправилася місія, а сам, хоч нераз слабій, не відмовив просьбі приїхати на закінчення місії і своєю присутністю покріпити вірних і додати відваги, щоб опісля мужно постояли за свою віру і не так легко піддавалися підшептам агітаторів.

Для поборювання схизми, ересей і безвіря основує Єпархіяльну Канцелярію Оборони Віри, яка вжето розширює між народом апольгетичні брошури, вже то інформує чужих про переслідування греко-католиків в Подк. Руси. Видає заклики до збірок на католицьку пресу.

Радо витає оснування церковних Товариств і Брацтв, як Апостольство Молитви, Н. Серця Іс. Марійських Конгрегацій, Товариства св. Йосафата і інших. Запроваджує в єпархії свято Царя-Христа і дбає, щоб його відсвятковано з якнайбільшим торжеством. Сам особисто бере участь в богослуженнях Н. Серця Ісуса, а вже любить у Суплікаціях, ямі в короткім часі почали відправлятися по дуже численних парохіях мукач. єпархії.

Священникам поручає що неділі і проповідати і катехізувати молодь і старших, тимпаче що давнішими часами, ся ділянка пасторизації ізза незнання мови многих священників, була дуже занедбана. Вислід того був такий, що народ в справах віри був дуже мало освідомлений. На слово агітатора відверталися нераз і від ревного священника цілі парохії; та хоч з великим одушевленням витав нераз єпископа з нагоди місії чи иншого, то при виборах голосував на ворогів церкви і Бога; колись примірні люди переходили на різні секти. Длятого єп. часто і кілька разів до року завзивав священників до пильної катехізації, передовсім молоді. Домагався від священника інтензивної праці, щоб він був вихователем молодіжи, добрим дорадником дорослих, ревним сторожем перед засіяним сім'ям блуду, мудрим вождем громади у всім. Пригадує, що не вистарчить лиш в церкві працювати, але треба глядіти на господарські і соціалні потреби вірних; крім релігійних товариств потрібний провід і праця в економічних товариствах і кооперативах. Священик має бути „всім для всіх“. Але щоби священник міг

се досягнути, мусить пізнати себе і свої хиби — в реколекціях, а вірних в місіях.

Ще про одну річ треба знати і то не маловажну. Преосв. Петро знав, що на розквіт духовного життя в єпархії дуже великий вплив мають цвітучі монаші Чини. Для того ще яко крилошанин з великою радістю приймає вістку про реформу одинокого на тій території Василіянського Чина. Від перших початків до кінця життя все оставав він щирим прихильником, покровителем і оборонцем Василіян.

Також Преосв. Петрови належить приписати в заслугу, що на Підк. Руси осіли СС. Василіянки, котрі перебрали провід дівочого інтернату, сиротинця і могли отворити новіціят в Ужгороді.

В останніх часах почав пок. Владика з особлившою старанністю опікуватися гр.-кат. віткою Чина ОО. Редemptористів, яких впровадив до своєї дієцезії, і які урядили на тій території більше місій.

Вкінці належить згадати, що Преосв. Петро лишив по собі деякі письменні праці. Ще на теології написав про „Стиль будинків церков східного обряду“. Більше статей помістив в Ужгородській „Науці“, „Місяцясловах“, укладав „Церковний Устав“, видав „Зборник“, а будучи професором церк. права, написав обширний твір о новім цивільнім супружнім законі. Через три роки був редактором проповідничої газетки: „Слово Божіє“: там помістив около 40 своїх проповідей — яко єпископ написав кілька посланій до вірних.

В особі Петра Гебея стратила Мукачівська єпархія одного з найвизначніших своїх єпископів. Гідно і достойно значіння пок. Єпископа потрафить оцінити лиш той, хто добре обзнакомлений з тяжким положенням гр.-кат. церкви на Підкарпадській Руси в його часах.

НОВІ КНИЖКИ Й ВИДАННЯ

Борці за Церкву. Життєписні оповідання. Частина друга. За І. Кірхом оповів А. Лотоцький. Львів, Р. Б. 1930. Накладом Укр. Католицької Організації. Стор. 208, мала 8°.

В часах, коли правдива внутрішня релігійність та сила релігійного запалу так дуже понизилися і релігійність зводиться дуже часто лиш до бездушної обрядовщини та формалістики, поява сих життєписних оповідань про борців за Церкву дуже на часі. Сі оповідання ставлять перед очі читача геройську, глибоку віру первісних християн і святих, котра навіть у невірної чи індіферентної людини може викликати щирий подив і пошану для сих геройських мучеників, що з радістю вмирали за Христа. Силу вражіння цих оповідань збільшує дуже жива й образова мова оповідань у виді діяльогів, що може служити взірцем для сего рода гагіографічної літератури.

Сі життєписні оповідання про св. мучеників читається з захопленням одним духом. Навіть високоінтелігентний читач може найти корм і насолоду для духа в сего рода лектурі. »Борці за Церкву« повинні знаходитися в кожній парохіяльній і читальняній бібліотеці. Ся лектура може бути великим помічником душпастиря в його духовній праці, тому Всеч. Отці духовні повинні подбати про її масове поширення.

Осип Назарук. **Галицька Делегація в Ризі 1920 р.** Спомини учасника. Львів, 1930. Накладом Української Християнської Організації. Форм. мала 8°, ст. 170.

Отсе перша більша публікація про рижський договір. Перша не тільки в українській мові, але і взагалі, бо досі нема ще споминів про цей договір тих, які в Ризі ділили не свою землю. Перший про цей новий андрусівський договір написав один з представників тих, які «в Ризі мусили стояти за дверима». Мабуть в нашій політичній мемуаристиці не найдемо других таких споминів, які точністю представлення моменту, об'єктивністю і бистротою оцінки подій та осіб моглиби рівнатися зі споминами дра Назарука. Та не тільки се. В сих кровю писаних споминах, крім докладної хроніки подій, відтворені дуже плястично психічні переживання і трагедія галицької делегації, котра весь час свідомо того, що боронить пропашої справи усіх сил уживає на те, щоби бодай зменшити те лихо, яке як консеквенція політичного недоросту нашого проводу до історичної хвилі нашу Батьківщину мусіло стрінати. Спомини сі переплітані також дуже влучними й оригінальними історичними рефлексіями і паралелями з нашої минувшини, які знаменито ілюструють роль Галичини в історії України та вказують на її теперішнє призначення. Одначе Галичина сеї історичної ролі як слід не зрозуміла і тому спроневірилася своїй історичній місії. Чому? Шановний автор дає на се таку відповідь: Галичина, що є мозком України, зреклася належного її першенства прав й обов'язків на користь Придніпрянщини і тимсамим сама у своїх очах позбавила себе престижу. Сталося це наслідком «недостачі всякої теорії опертої на наших відносинах і на нашій традиції». Така конклюдія мабуть богатьом нашим «соборникам» буде не до смаку, одначе вона одиноко льогічна і правдива. Побажатиб тільки, щоб Шан. Автор ствердивши недостачу «теорії опертої на наших відносинах і на нашій традиції,» сю теорію як найбільш покликаний нам дав і тим способом допоміг Галицьким Українцям «віднайти себе» та сповнити свою історичну місію,

М. П.

Християнське виховання молоді. Провідні думки Енцикліки Святішого Отця Пія XI. Подав Р. Г-к. Львів, Р. Б. 1931. Мала 8°, стор. 44. Накладом Української Католицької Організації.

Як 16 ч. бібліотеки сеї Організації вийшла отся невеличка брошура. Одначе вона своїм змістом дуже актуальна в теперішніх часах загальних нарікань на зіпсуття молодіжи і виховний хаос, спричинений ріжними «теоретиками» виховання без Бога. В ній родичі і виховники найдуть ясно і приступно виложені провідні думки і вказівки Енцикліки Папи Пія XI про християнське виховання молоді з пристосованням до наших українських відносин. Читачі найдуть у ній також відповідь на неедин сумнів в тій многоважній справі. Тому ся книжка повинна бути масово поширена і найтися в кожній християнській родині, в кожній парохіяльній та читальняній бібліотеці.

П.

О. Н. **Ідеологічні основи Української Католицької Народної Партії.** Львів, 1931. Накладом Організаційного Комітету У. К. Н. П., стор. 64, мала 8°.

Католицька політична партія на нашому ґрунті се новість. Вона у своїй організаційній роботі мусить поборювати величезні труднощі і колоди, кидані не лиш ворогами і противниками, але й також нераз людьми доброї волі іза невідомости. Се діється зрештою з кожним рухом, з кожною ор-

ганізацією, котра щойно оре переліг. І тому дуже добре зробив Організаційний Комітет У. К. Н. П., видаючи отсю брошуру. В ній порушено і висвітлено цілий ряд актуальних політичних, суспільних й економічних проблем з католицького становища. Брошура ся дає змогу зорієнтуватися читачеві і майбутньому членові партії, чим католицька партія ріжниться від інших політичних організацій. Вона може бодай в малій части усуне хаос в політичнім і суспільнім думанню Українців-католиків. Шкода тільки, що в сій хосенній брошурці не зясовано відношення католицьких партій до націоналістичних і ріжниці між ними. В тій області панує ще в нас велике помішання понять, з котрим стрічаємося на кождім кроці. Треба сподіватися, що в дальших виданнях »Політичної Бібліотеки« У. К. Н. П., котрої ся книжочка являється першим числом, ся справа буде основно обговорена.

о. Др. Ярослав Левицький. **Перші українські проповідники і їх твори.** Праці гр. кат. Богословської Академії у Львові, т. VIII. Львів 1930. ст. 193., вел. 8°.

Нарешті! — скаже кожен, кому дороге минуле нашого народа на вид цієї праці, — нарешті зачинаємо навязувати перервану нитку культурно-національної традиції і на релігійному полі. Про цих проповідників домонгольської доби чув дещо наш загаль, та згадували про них лиш історики й історики літератури, які ipso facto оцінювали їх зі свого боку, а не як проповідників. Тому поневолі мусів автор опертись у першу чергу на московських авторів, які дали кілька цінних праць і монографій з цієї області. А протеж дав нам автор основну (як на наші обставини) і можна сказати, наукову працю про рідних нам по крові проповідників.

В першу чергу зясовує Автор те культурно-історичне тло, на якому зросли ці наші проповідники. На цьому місці дає нам дуже цікавий погляд на суть і вагу візантійських впливів, які так сильно відбилися на культурі домонгольської доби. Дальше йдуть життєписи поодиноких проповідників у хронологічному порядку, враз із оцінкою їх гомілетичних творів.

Трета частина книжки це твори даних проповідників в оригіналі. Сподіємось, що Автор, знаний з перекладу св. Письма Н. З. на українську мову, подасть нам ще й ці твори в живій, народній мові. Це зблизилоби ще більше нашу давнину до нас, зробилоб її більше приступною для загалу священства (а не всіж є знатоками староруської мови), зробилоб її, що так скажу, ще більше нам рідною.

О. Л. Б.

Njaradi Dionizij Dr. Vladika Križewacko, **Presv. Bogorodica** 431. — 1931. Poslanica. Zagreb 1931. 8°, ст. 19.

Послання призначене для священства й вірних. В нім ВПреосв. Владика закликає до гідного відсвяткування 1500-літнього ювілею ефеського собору. Представляє коротко передісторію цього собору, його перебіг і постанови та ясно викладає кат. науку про Пр. Д. Марію.

Ks. Dr. Teodor Kubina, biskup częstochowski. **Akcja katolicka a Akcja społeczna.** Nakład księgarń św. Wojciecha, Poznań 1930, стор. 96., брош. 3.50 зл.

Книжочка, поправді обемом мала, але зате велика своїм актуальним змістом. Побіч переднього слова й закінчення складаєся з чотирох розділів: I. Конечність суспільної реформи; II. Суспільна місія св. церкви; III. Найважливіші постуляти христ. господарської і суспільної етики; IV. Найактуальніші суспільні завдання.

Ціль достойного автора, знаного суспільного теоретика й діяча, ви-

яснити відношення Католи. Акції до суспільного питання. Католи. Акція має перетворити сьогоднішній суспільно-господарський устрій з усіма його браками й кривдами по засадах Христової науки. Виходячи з сего погляду автор розвиває католицьку суспільну науку в першій мірі з огляду на капітал і працю. Радикально, як мало котрий з католи. соціологів, виступає проти капіталу та його господарсько-суспільної системи. Горячим бажанням автора є, заохотити всіх до поглиблення й поширення христ.-суспільної ідеології та до усвідомлення прилюдної opinii, що теперішній господарсько-суспільний устрій конечно належить перебудувати, коли світ хоче остерегтися перед погубними катастрофами. Пожаданим булоби, щоби зі змістом сеї книжочки познайомилися наші духовні провідники. О. О.

Kowalski K. Dr. ks. **O trzech czynnikach Królestwa Bożego:** o sprawiedliwości, o radości, o pokoju. м. 8°, стор. 38, брош. Lwów 1931. Wydawnictwo OO. Dominikanów.

На основі науки св. Томи дає автор коротку, але ядерну розправу про три чинники Божого Царства: справедливість, радість і мир. Розправа написана приступно після гарно уложеного ходу думок. Матеріал поділений на дві часті: в першій автор теоретично обговорює суть, ділання та взаїмне відношення згаданих трьох чинників, при чім звертає увагу на жерело радості і мира — на надприродну любов; в другій дає практичні вказівки, як переводити їх в життя. В практичній часті підкреслює автор, що єдиним ліком на всі недомогання нашого особистого та суспільного життя, поставити справедливість і любов в основу думання, говорення та ділання кожного християнина. З любови родиться в серці правдива радість і правдивий мир. Вкінці вказує на жерела радості, якими є чистота серця та поглиблення духовного життя через розважання та католицькі студії. З цілої розправи пробивається щира воля автора піти на зустріч змаганням »Папи мира« Пія XI., розбудити серед вірних заінтересування його мудрою й гарною програмою та заохотити всіх до життя по вказівкам вселенського Учителя.

Д. III.

Dr. Ludwika Jelińska. **Sztuka Wychowania,** nakładem »Naszej Księgarni«, 8°, ст. 229. Warszawa 1930.

До недавна народна й середня школа вважалися научними заведеннями, яких цілком було дати молоді певний засіб знання. Виховна справа лежала на останньому пляні; її полишано родичам, середовищу згл. спеціальним виховним інститутам. Нині всі школи за виїмкою університетських вважаються виховними заведеннями, а наука поодиноких предметів помічним середником виховання. Новітня педагогія погоджується з тим, що в школі пропадає багато часу без користи для самої науки, але ні одна хвилинка не сміє пропасти без хісна для виховання. Переміна характеру нинішньої школи довершується на наших очах, примінюється нові методи не лиш у навчанні але передовсім у виховній системі, тут і там осуджується безпощадно дотеперішні засоби як пережитки. Множаться чим раз то нові виховні методи, яких багатство знайшло вислів у незвичайнім розрості виховної літератури у повоєнних літах.

В трактуванні виховного діла зазначаються сьогодні два протилежні напрямки: індивідуалістичний і соціологічний. Др. Єлінська репрезентує т. зв. інтегральний напрям, який будучи синтезою обох перших підходить найкрасше під цілі християнського виховання та відповідає духови недавньої енцикліки Св. Отця Пія XI. про християнське виховання молоді.

На вступі названої книжки знаходимо влучне й ясне висвітлення по-

няття педагогії, яка виросла зі загально людської, вічної проблеми з намагання повернути згл. справити внутрішню гармонію в людині, що по словам св. Ап. Павла чинить не добро, котрого бажає, а зло, яке ненавидить. Відси такі дефініції: »Педагогіка се наука про внутрішнє згармонізованнє людини«. Завдання виховання є створити в дитині те, чого вона ще не посідає, себто динамічну рівновагу душі або силу, яка безнастанно ділає, організує, удержує лад в усіх чинностях душі, у відношенні до всього, що лежить поза межами власного »я« — коротко, дати дитині волю, спрямовану до самовиховання. Та самовиховна сила не виключає ані індивідуального розвою особняка ані його відношення до спільноти — навпаки, вона рівноважить оба ці моменти, скріплює їх та зводить у гармонійну єдність. Праця педагога полягає на виконуванню впливу на дитину, а сей вплив може мати двоякий характер: півсвідомий і свідомий. Один і другий повинен бути примінюваний рівночасно через весь час виховної праці, а мало-важення одного з них може болючо відбитися на висліді. Згідно з двояким характером впливу книжка ділиться на дві часті. В першій заслугоє на особливу увагу розділ про свободу у вихованню, яку авторка вияснює в католицькій дусі. У півсвідомім впливі грає найбільше ролю середовище, яке виховник має рівноважити посереднім діланнєм, виробленнєм почуття послуху, наставленнєм уваги, методом підсування, лектурою. В другій часті опрацьовані методи свідомого впливу: метода ідеалу, об'єктивізації та спеціалізації зусилля. Релігійний, суспільний і національний ідеал у взаємнім відношенні до себе та до ідеалу людини схоплені незвичайно глибоко до того гарно і ясно представлені так, що читача не лиш переконують але захоплюють. В »Штуці Виховання« Єлінської знайшло рівнож належну оцінку так дуже сьогодні форсоване фізичне виховання; воно підчиняється вповні моральному вихованню і має йому служити як помічний середник.

Книжочка Єлінської писана приступно, призначена для дому і школи, з огляду на напрям та пропаговані ідеї позиточна і ділає на читача так, як собі авторка бажає на вступі. Опирається вправді на дослідах найновішої психології, однак залюбки цитує погляди старих, головно католицьких мислителів і педагогів, щоби »в зіставленні зі сучасними виказати силу правди, яка не залежить від часу«.

О. Голинський.

Leon Halban. **Eucharystja źródłem pełni życia jednostki.** Nakładem Lwowskiego Towarzystwa im. Piotra Skargi. — Lwów 1930 Ст. 16, 8°.

Се реферат, виголошений проф. Др. Л. Гальбаном 26 червня 1930, на повнім засіданню Евхаристийного Конгресу в Познаню. Брошурочка невелика розміром — а богата змістом. Світ пересякий тепер матеріалізмом — а з него випливає грубий егоїзм. Завдяки техніці еднаються люде фізично найдалше віддалені, але брак їм духового звязку, звідси навіть поважні вчені думаючи матеріальними категоріями заповідають історичну катастрофу. Сі песимістичні розумовання тоді булиб узасаднені, колиб події світові були незалежні від учинків і волі людей і колиб лиш матеріяльні чинники рішали про долю світа. Однак в суспільностях і одиницях морально здорових рішаючим чинником не є матеріалізм. Матеріяльна сила Риму впала у стіп хреста. Борба віри з невірством — після Гетого, становить найбільшу проблему історії світа. На устрій відносин середньовіча вплинула геніяльна праця св. Августина: *De civitate Dei*. На її основах повстають великі постаті дієві як Карло Великий і інші. Матеріялізм не міг опертися моральній силі Апо- столів і їх учнів. І великі богацтва не остояться в загальній крізі госпо-

дарській. 200 літня борба з Богом в найстрашнішій формі виступає у совіті і вона грозить людству загладою.

В Пресв. Евхаристії міститься лік для людства й одиниці. Евхаристія, ся Тайна Любови, запевнює людству й одиниці повноту життя. Хто лучиться з Богом в Пресв. Евхаристії, той не буде виноситися понад других. В Евхаристії ідеал християнського життя, в Ній ясніє ідеальна любов ближнього. Автор опрокидує поганську правничу думку о державі, виражену в римським праві, а звертається до християнської любови. Справедливість по словам св. Амвросія, полягає не на обставанню при своїм, але на узглядненню потреб ближнього; се справедливість християнська, альтруїзм, любов суспільна, милосердя. Видно, що шан. автор добре перестудював св. Августина і св. Амвросія та інших церковних писателів — а передівсім пильно читає Св. Письмо, бо на свої твердження влучно наводить тексти св. Ап. Павла.

Leon Halban, **Pakta lateraneńskie**, Warszawa, 1931. Nakładem Księgarni F. Hoesicka. 8°. ст. 72.

Для кожного католика не певинно бути рівнодушне, як розвивалася справа віднови Ватиканської держави. Тому і для нас, Українців, не мало-важна се справа як, уложилися відносини між Столицею св. Петра й Урядом італійської держави. З Апостольською Столицею вжуть нас історичні зносини і релігійний звязок ще з X. ст., як про се свідчать історичні документи.

Наведена висше праця пера чоловіка світського, проф. львівського університету, духового провідника Католицької Акції між Поляками. Автор підносить, що в нашім столітті замітне заінтересування всіх суспільностей релігією більше, ніж се було в XIX ст. Се можна було замітити перед війною, а ще більше по ній. Але по війні замітний є ще один обяв: стверджено, що система супрематії розуму над вірою безосновна. Повстали нові держави, котрих перед війною не було. Та так у тих нових як і у старих державах піднісся до високої степені націоналізм, який стає новим божищем. Голосять старі кличі, що держава всемогуча і все їй вільно.

Автор, як щирий католик, признає, що ненависть, класовий егоїзм, захланність і визиск капіталу, національний шовінізм або державний егоїзм, се обяви незгідні з духом християнства і як такі осуджені.

Ні чистий розум, ні всемогучність держави, особливо модерної, яка захланно хотілаб забрати під свою владу всі ділянки в суспільнім і приватнім життю, не є в силі без релігії довести до рівноваги, ладу і спокою народів і суспільностей.

Ісповідникам всемогучости держави рівнодушне, чи державний устрій буде монархічний чи республіканський. Всякий інший чинник ладу попри державу для них не існує і знаменний симптом теперішньої доби се те, що в противенстві до недавньої минувшини росте переконання, що до повного унормування відносин належить також релігійні і церковні справи.

Католицька Церква в рішучий спосіб підносить свою рівнорядність і незалежність від держави, унормовує на ново своє відношення до світської влади як се бачимо в конкордатах, заключуваних по 1918 р.

Щоби дати ясне поняття о важности латеранського пакту з 11 лютого 1929 р. між Апостольською Столицею, а королівством Італії, робить автор порівняння подібних укладів з Латвією, Баварією, Польщею, Литвою, Румунією і Прусами. Тут наводить слова Пія XI, висказані до учителів і учеників гімназії в Мондрагоні: »Quando si tratta di salvare qualche anima, di impedire maggiori danni di anime ci sentiremmo il coraggio di tractare col diavolo in persona« (»коли ходить о спасення душі, о перешкодженню більший

втраті душ, чуємо в собі відвагу переговорювати зі самим дияволом»). Коли перевести аналізу конкордатів, можна зорієнтуватися в тенденціях і цілях та дорогою, якими йде Рим до своїх цілей, уявлених в науці церковного права.

Пакт з 11 лютого 1929 р. розв'язав важке питання, яке чекало на розв'язання від 1870 р. З різними почуваннями стрінули народи акт з 11.ІІ. 1929. В католицьких кругах з радістю, бо від давна, особливо від 1914 р. відчувано потребу належного упорядкування відносин Апостольської Столиці. Неспокій запанував у Франції і Чехословачії. У Франції тому, що вона мала місійні кольонії поза Францією, а призначення її протекторату залежить виключно від Ап. Столиці; в Чехословачії тому, що там не є належно упорядковані відносини з Церквою. Протестанським краєм не на руку був той пакт, бо і в них були значні католицькі меншости. Краї романські немало були діткнені перевагою Італійців в Кардинальській Колегії, однак до спільного виступу тих держав не прийшло.

Автор перестудіював солідно всі дотичні акти й історію відносин Італії до Ватикану від часів Кавура, творця зєдинення Італії аж до Муссоліні. За Кавура випрацював Панталеоні проєкт угоди з Ватиканом і поладження римського питання. Та за Кавура не дійшло ще до заняття Риму, бо рештками церковної держави опікувався Наполеон III, а Італія була ще за слаба, щоби поважилася на військовий виступ проти папської держави. Проєкт Панталеоні, поправлений Кавуром, признавав Папі певного рода суверенність, але не давав ясної заяви до власности Ватикану і цілого ряду важних і для папської Курії конечних домів. Таксамо не було ясно определене становище кардиналів. Відносини до Ап. Столиці і до Церкви мали бути виключно справою Італії. Через заняття Риму в 1870 р. настало нове положення. Видано новий гаранційний закон і Папі признано достоїнство і всі права суверена. Закон той обіймав 12. артикулів майже тих самих, що за Кавура, лиш покинено засаду, що відносини Італії до Голови Церкви се чисто внутрішня справа держави. Гаранційний закон з 1871 р., хоч признає Папі цивільну лісту в сумі 3,250.000 лір річно і спокійне уживання ватиканських і лятеранських палат та замку Гандольфо то редактори проєкту закона виминали заяву, чиею власністю ті будинки, а говорять лиш про їх уживання через Апостольську Столицю. Отже під кличем Кавура приступлено до зреалізування супрематії держави над Церквою, як сего домагалися творці того напрямку: Van Espen і Northheim ще в XVIII в. Папа не прийняв сего акту і запротестував. І в тім стані перетривала Ап. Столиця аж до 1929 року.

Лятеранський пакт обіймає два акти: 1) трактат, силою котрою твориться ватиканська держава й усталюється її границі та відносини до Ап. Столиці і 2) конкордат з Італією.

Тут автор перестудіював совісно трактати і промови Папи, голоси преси та погляди юристів і католиків на тему сего пакту.

Ціла книжка свідчить о великій ерудиції автора в ділянці канонічного права, який основно ознакоmlений з голосами світової преси та відзначається щиро-католицьким поглядом на справу Апостольської Столиці і Церкви взагалі. Книжка, якій не дорівнують праці інших каноністів, читається з незвичайним заняттям, бо змушує до думання в католицькій душі на так важну справу, як становище Апост. Столиці в цілм світі, а спеціально в Італії.

Книжку сю повинен перечитати кождий, хто інтересується Апост. Столицею, правноісторичними відносинами Церкви до держави й Апост. Столиці до королівства Італії.

М. К.

Mgr. Michel d'Herbigny et A. Deubner, **Evequues Russee en exil.** — Douze ans d'epreuves (1917-1930). Orientalia Christiana, Romae 1930, том XXI. Ч. 67, стор. 1-284.

На сторінках сего тому обговорює єпископ Д'Ербіні, заразом Ректор папського Орієнтального Інституту враз з російським священником судьбу православної російської церкви на еміграції. На основі автентичних документів змальовують вони ясно кризу російської та цілої православної церкви, яку вона перейшла від 1917 до 1930 рр. Вершом сеї кризи нова схизма та цілковите внутрішнє розбиття православної церкви на різні групи. Православних російських емігрантів є около 2,000.000. Їх єпископи й священники зіхалися 1921 р. на синод у Карлівцях в Югославії, щоб створити «Церкву для еміграції». Однак різниці й розходження в політичних поглядах та тактиці ударемнюють сі змагання і приводять до поділу російської еміграції на дві групи. Перша з них, з резидуючим у Парижі архієпископом Євлогієм на чолі, заявляється проти політичного становища емігрантської церкви, друга з Митрополитом східних церков православних Антонієм постановляє собі працювати над реставрацією династії Романових у Росії. Російський Патріярх Тихон та його наслідник Сергій стають по стороні парижської групи. Та негідний поступок патріярха Сергія, який, як відомо, заперечив офіційально переслідування релігії в Совітах, змусив Євлогія рівнож офіційально запротестувати за Апост. Столицею проти релігійних гонень в совітських республіках, та цілковито зірвати зносини з російським Патріярхатом. Так повстало 3 групи. Крім того між групою Євлогія а Антонія є великі догматичні розходження.

Подані документи висвітлюють психологію російських православних єпископів та кидають багато світла на початки схизми в 9 і 11 століття.

В. Б.

Schmidt Wilhelm p. Dr. **Handbuch der vergleichenden Religionsgeschichte, Ursprung und Werden der Religionsgeschichte (Theorien und Tatsachen).** 1930. Münster in Westfalen, Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung 8°, стор. (296+XV), брош. Mk. 6·80, опр. Mk. 8·25.

Автор — світової слави учений в області етнології, — розбирає, як вказує сам наголовок, у сьому творі питання про порівнючу історію релігій. Проблема ся дійсно одна з найцікавіших, але заразом і найтрудніших, тому що тісно вяжеться з початками культури та її дальшим розвоєм. Сей твір, як зазначає автор у передмові, то радше введення до порівнючої історії релігій. Сама галузь науки, як така, датується від кінця XVIII. стол. Однак початків її треба шукати у Греків та Римлян. Зіткнення християнства з поганством додає нової сполуки в тому напрямі, як нові сили виступають християнські філософи й апологети. Однак ізза побіди християнства не було так великого заінтересування поганськими релігіями. Щойно часи відкриті, часи реформації та гуманізму дають нову притоку та збуджують нове заінтересування в тому напрямі.

Опреділивши поняття історії релігій та відношення її до психології й філософії релігій, дає автор короткий перегляд про її повстання. Так переходить та порівнює всі релігійно-історичні теорії, як пр.: природний мітологізм, фетишизм, манізм, анімізм, астральний мітологізм і панвавилонізм, тотемізм, магізм і динамізм. — З науковою солідністю відріжнює в них лож від правди і підчеркує правду, а опрокидуючи лож, зазначає артор, що кожда з сих теорій причинилася в певній мірі до прояснення

історії релігій. Прикінці докладно обговорює теорію про віру примітивних народів у високого Бога (Hochgottesglaube), обосновану ученим з Oxford-у Andrew-ом Lang-ом († 1912), яку сам автор далі розбудовує та поширює. Ізза того влучного упорядкування різних шкіл і теорій порівнюваної історії релігій автор переводить вповні гадку, зазначену в першому томі свого твору »Ursprung der Gottesidee« (I^a, стор. 795), а іменно, що ті різні школи й теорії хронологічно слідують по собі в протилежнім порядку як самі релігії на протязі історії людства.

Слід замітити, що Плутарх, Максим з Тиру і Кельсій були плятонцями, а не неопітагорейцями, як се автор зазначає (стор. 19). о. Др. Василик

Geobel Bernardin P. Dr. O. M. Cap. Katholische Apologetik, Freiburg im Breisgau, Herder Verlagsbuchhandlung, 8° стор. (XII-488), брош. Mk 13.40; опр. в полотно Mk 16.

Сей твір подуманий як звичайний підручник. Тому автор обмежується у ньому лиш до основних, теологічних питань, які старається ясно представити та добре обосновати. Тим саме і вирізняється від інших підручників апологетики. Цілість матеріялу поділена на 3 часті: 1) об'явлення Ісуса Христа, 2) проголошення сего об'явлення католическою Церквою, 3) се об'явлення замикається в св. Письмі та передавлю. Так ставлячи квестію, автор поминув все те, що відноситься до первісного об'явлення: патріархального і Мойсеевого. Зате послуговується доказовим матеріялом з християнського життя двох перших віків.

Ясне представлення понять, об'єктивне переведення доказів та заокруглення і добре упорядкування поданого матеріялу переконуючо ділає на читача. Тому з хісном можуть послуговуватися тою книжкою не лиш теологи, але й душпастирі й катехити, а навіть світські інтелігенти. При дальшій виданню належало б докладніше опрацювати вступ про поняття, завдання, методу апологетики та дотичні розуміння в католицькому таборі, як також тезу про монархічний епіскупат. о. Др. Василик

Homiletischer Kommentar zum Evangelium des hl. Matthäus. Mit Inhalts und Gebrauchsregistern. Von Mons. Franz Stinger, Ehrendoktor der Theologie, Domprediger i. R. 8°. (440). Linz 1930, Kathol. Pressverein. Schil. 12. — M. 7.10.

Автор, знаний вже в проповідничій літературі зі своїх публікацій, подає в сій книжці пояснення цілого Євангелія св. Матея і рівночасно з поясненням поодиноких стихів уміщує обширні апплікації і рефлексії, що надаються не лиш до проповідей і експорт, але також до приватного розважання. Обширно опрацював автор проповідь Ісуса Христа на горі, молитву Господню, обітницю примату, преображення і притчу про робітників у винограді.

Готових проповідей автор не подає, лише вказує на гомілетичне багатство Євангелія і сим робить читачеві куди більшу прислугу чим готово опрацьованими проповідями. Використовуючи біблійний текст порушує автор апологетичні квестії й етичні проблеми теперішнього душпастирства. Книжка ся свідчить про основну науку, широкий досвід і горячу любов автора до людських душ і повинна знаходитись в бібліотеці кожного душпастиря. О. Др. Баран

D-r Josef Krones: Die neuzeitlichen Anschauungsmittel und ihr didaktischer Wert für den Religionsunterricht — Verlag Hermann Appel, München 1931, м. 8.° стор. 103 — ціна 2.50 M.

Надати навчанню релігії вид відповідний домаганням новітньої педагогіки, зробити те навчання більше плідним, подати дитині святі правди в більше приступному, до життя зближеному виді — ось завдання новітнього вчителя релігії, ось проблема, яка мусить цікавити всіх катихитів. Причинком до розв'язки цієї проблеми являється згадана праця. Автор дає нам працю солідну так з теоретичного як і з практичного боку. Живо й переконуючо доказує автор конечність поглядової методи при навчанню релігії, а доказує цитатами з творів ОО. Церкви, філософів і визначних педагогів. Дальше обговорює цілий ряд нині доступних середників поглядового навчання і подає спосіб методичного пристосування їх при науці релігії, щоби діти винесли реальні користи так щодо опанування предмету, як і щодо його поглиблення.

Рівночасно подає автор і джерела, де можна набути обговорювані ним середники, а навіть критичну оцінку вартости поодиноких видань. При кінці сеї невеличкої але основної праці є подана новітня література.

о. Л. Б.

Schneider Dr. Elisabeth, Handbuch der weiblichen Jugendpflege. Grundsätzliches und Praktisches. Mit einem farbigen Titelbild und zwei Zeichnungen. 8° (VIII u. 164 S.) Freiburg im Breisgau 1930, Herder. 2.80 M.; kartoniert 3.50 M.; in Leinwand 4.20 M.

Фактом, що кождому накидується в очі, є нині поступенне відхристіанізування суспільности. Сьогодні дух поганства, замаскований лишень покостом християнської форми, опанував не тільки політику, але проявляється в суспільнім і товариськім життю тай поволі втискається в домашнє огнище. А що рідня се розродна клітина суспільности, тому слушно авторка наведеної праці бачить відродження родини у вихованню й опіці дівочої молоді. Книжка Е. Шнайдер у великій повені європейської педагогічної літератури є без сумніву найкращим і наймодернішим твором. В нинішній добі еманципація жіноцтва зійшла вскорі на невластиві й аномальні шляхи безкритичного копіювання мужчин, що в послідовности доводить до затертя природних жіночих прикмет і характеру, до фальшивого погляду на життя, до затемнення піднеслого ідеалу жіноцтва. Авторка, доктор філософії, секретарка німецького Дівочого Союзу, вложила в свою книжку велике знання не тільки педагогічної літератури але й довголітний досвід у царині виховання й опіки над дівчатами. Зв'язлим і ясним стилем начеркує авторка теорію і практику виховання фізично й морально здорових дівчат на основі добре й глибоко зрозумілого християнізму. Вартість твору лежить саме у тому, що не займається загальною проблемою педагогіки, але бере означений круг праці над доростаючими дівчатами. Книжка розложена на 6 розділів, які подають найцінніші вказівки для кожного, кому лежить на серці добро нації. В I. розд. пояснено поняття і суть опіки над жіночою молоддю від 14-18 року життя. »В переходових літах дозрівання — читаємо — сповиває дівчину наче густа імла; в нутрі всьо тужить й пружиться, зовнішнє життя не має сильних підпор, аж згодом по літах дужання і боротьби входить у душу велика ясність і прогання темінь перше з душі, а опісля й на вні. Можливе одначе сталє замрачення». Згадані літа — се час взагалі повного фізичного розвою, а душевний стоїть ще на роздорозі. Психічний стан молоді людини проявляється духовою непевністю, переходом пасивної думки до активного життя. Сила волі ще слабка, а логічне думання, опанованє цілковито уявою. В II. р. змальована психологія молоді дівчини. Ціхує її пливкість, нестійність, замкнення в собі

— небезпечні симптоми, які можуть довести до затраченн^я рівноваги. »Лиш така дівчина, що збереже свою уяву чистою, що піде за своїм ніжним жіночим почуттям, а знайде у своїй рідні або якійсь сильній особистості підпору свого етичного хотіння, вибріне з лабіринту свого серця й оточуючого світа на ясні шляхи«. В III. р. є мова про три рішаччі виховавчі впливи: дух часу, родинне життя і звання. Найбільше спустошення в молодих душах вираджує »дух часу« себто се індивідуальне п^ят^но нинішньої доби, яке виражається в єдиному і цілковитому наставленню життя на сьогочасність. Його плодом є: метушня за золотом, зовнішню славою, змисловим уживанням, фліртом, спортом і т. д. Нині дух часу виводить молоде жіноче покоління на спортові стадіони, а нехтує і погорджує ідеалами жінки як матери, жрекині й цариці домашнього огнища. — Не багато позитивних даних дає нині дівчині домашнє виховання, а праця о хліб насущий поза домом дає більш пригнічує фізично й морально нерозвинену дівчину. »Місто весняної свіжості й радости життя опановує душу втома й огірчення. Тому не диво, що така молодь шукає на яку годинку забуття і розвеселення у плитких розривках, кіні, танцю, театрі і т. д.« — В дальших розділах подає авторка цінні практичні способи ратування молодих дівчат. Найважнішим моментом опіки дівчат треба уважати католицькі дівочі організації під проводом свідомої жінки і наглядом священика-презеса. Молоді членки такого Союзу мусять самі працювати над завданням організації, що має вивести їх поза вузький круг власного життя. Авторка зі знанням досвідченої жінки і вченого педагога чудово інтерпретує практичне застосування питань, які треба брати під увагу в таких організаціях: віра й мораль, розривки й товариське життя, звання, вітчнна й Нація, материнство і домашнє огнище. Начеркнена в книжці цілорічна програма опіки над дівчатами наскрізь достроюється до стилю модерних життєвих вимог і переведена в життя, стримає молодечі душі від вступлення на шляхи душевного, релігійного й національного затрачення.

К. П.

Tage mit Gott. Von B. Beda Naegele o. Carm. D. 128 ст. і 15 ілюстрацій. 32° Ціна Mk. 3'60. Verlag »Ars sacra« Jozef Müller, München 13, Friedrichstr. 18.

Се одно з гарних свідочств, яке можуть подати контемплативні Чини зі свого багатства. Маємо жити внутрішню, щоби перебувати з Богом у кожнім дні. Стремління до безупинного образування і самовиховання се одна з головних завдань чоловіка, щоби він був не лише случайним католиком, але щоби дійсно у всіх обставинах життя оказував, що хоче бути католиком. Се стремління не залежить від зовнішніх обставин місця, часу, стану чи характеру. — Лише внутрішнє життя може дати людині мужню відвагу заявляти всюди свій католицизм. Книжечка »Alle Tage mit Gott«, у коротких висказах подає корм для внутрішнього життя. Зовнішня сторона сеї книжочки задовольнить і найбільшого естета. О. К.

Anton Huonder S. J. Die Mission auf der Kanzel und im Verein. III. B. Freiburg im Breisgau, 1914. Herdersche Verlagshandlung. 2. і 3. видання, ст. 216 8°, брош.

Се третій і останній том циклу місійних проповідий, викладів і начерків. Ціллю сих як і загалом усяких місійних проповідий автор уважає навіязати живу духову звязь і взаємні відносини між молодю, повстаючою між поганами, а старокраєвою Церквою; будити й укріпляти в народі правдиво католицьке почування спільности, щоби всі в дітях червоної, чорної

й жовтої раси бачили своїх братів і сестер у Христі та рівноправних членів одної Божої родини. Автор наводить велике багатство конкретних примірів з місійних областей, які дають змогу ближше пізнати місійне життя, пошляху місіонарів та обильні овочі ділаючої через них Божої ласки. Наведені з достовірних джерел («Katholische Missionen») приміри великих християнських чеснот, які стрічається на свіжій, недавно ще поганській ниві, дітий примітивної культури, мають велику переконуючу й заохочуючу силу. В. Я.

Fink Stephan Dekan und Stadtpfarrer, Semina V. Band: **In terram bonam.** Kinderansprachen. 1931. Rottenburg a N. (Württ.) Bader'sche Verlagsbuchhandlung. 8°, стор. 193.

Виповнюючи бажання свого вчителя, славнозвісного бесідника і вченого покійного еп. Кепплера, о. Фінк видає отсе вже п'ятий том своїх проповідей п. н. »Semina«. І знову виступає в ньому як досвідний сіяч, що щедрою рукою кидає золоте зерно Божого слова — сей раз — в найкращу і найліпшу почву, в скиби діточих сердець. Те дороге насіння взяте головню зі св. Письма й Літургії, по мистецьке примінене до важніших моментів з життя молоді, подане в ясний, образний спосіб так, що »добра земля« діточих душ прийме їх легко та з великим хіснем. Автор підходить до своїх слухачів з глибоким зрозумінням і відчуттям діточої душі з усіма її бажаннями, поривами й ідеалами. Тон проповідей несеться раз лагідно, то знову знімається наче могутній голос дзвона й вдаряючи в струни діточих сердець, добуває з них ніжний акомпанімент. — Сьогодні, в час інтензивної праці біля релігійно-морального двигнення людства, треба найбільше звертати увагу на релігійно-моральне виховання молоді. Тому всі вартісні наукові спроби, які облекшувалиб працю в тому напрямі, а при тім вели певно до бажаного успіху, повинні стрічатися з найбільшим признанням. Між ними й сим проповідям треба дати непересічне місце. Д. Ш.

Viktor Kolb S. I. **Das Leben des heiligen Ignatius von Loyola,** Stifters der Gesellschaft Jesu. Freiburg im Breisgau 1931. Herder u. Co. ст. 164, 3 ілюстр., 8°.

В тій книжці автор опрацював на основі найпевніших джерел біографію того великого святого. В новій біографії, виданій щойно по смерті автора, з великою любов'ю і пієтизмом видвинений на перший план дух і геройські чесноти св. Ігнатія Л'єойолі, колишнього жовніра, покутника, паломника, богослова, основника й настоятеля Товариства Ісусового, реформатора й автора монаших правил та духовних вправ. Автор приводить читача при кінці того життєпису до гробу св. Ігнатія в Римі і вказує на малу бронзову домовину з мощами святого, як на вихідну точку, як на джерело безмірної й подиву гідної діяльності основаного ним Чина за протяг минувших чотирох століть. Величаві єзуїтські колегії й оселі в Португалії, Іспанії, Італії, Франції, Німеччині, Данії, Литві, Польщі, Австрії, Чехословачії, Угорщині, Бразилії, Полудневій і Північній Америці, Австралії, на островах всесвітнього моря, в нутрі Африки — те все обильні плоди великого духа й святости св. Ігнатія. В. Я.

Geschichte einer Seele Selbstbiographie der hl. Theresia vom Kinde Jesu. Vollständige Volksausgabe. 1931. Verlag der Schulbrüder, Kirnach-Villingen, Baden. 8°, стор. 547, опр. ціна: 5 мк.

В новішій добі історії кат. Церкви нема другої святої, що в короткому часі після відходу з сього світа тішилася так великою ласкою і почитанням як св. Тереса. До сього дивно скорого поширення її почи-

тання в католицькому світі причинилася у великій мірі таки сама св. Тереса через свою автобіографію «Історія одної душі», що досі переложена на 40 мов, розійшлася в мільйонах примірників. Отсе знову виходить у світ ся перла містично-аскетичної літератури в повнім, поправнім виданню для народу. І не один, що читав вже історію життя сеї святої, ще раз візьме цікаво сю книжку до рук, щоби вслухуватися в небесні тони, які несуться з кожної сторінки сеї історії. На примірі св. Тереси побачать многі, що святість, освячення себе, не є байкою ані річю неможливою, навпаки доступною і можливою до досягнення у кожному стані. Дуже влучно висказався про св. Тересу св. Отець Пій XI називаючи її словом Божим до людства, яке нам показує, в чім полягає совершенство, до якого всі зобов'язані. Розв'язка християнського совершенства зовсім проста: мати успокійнення невинної дитини в Божих річах, мати простоту серця, правдиву покору, вірно виповняти обов'язки свого стану, в упованню здатися вповні на Господа Бога, а передовсім безупину піддержувати і помножувати любов Бога.

Д. Ш.

Aufbauen — Nicht verzweifeln! Zeitgemäße Broschüren. м. 8°. Кожний шиток 32 стор., ціна: по 0-30 мк. Verlag der Schulbrüder, Kirnack-Villingen, Baden. Nr. 1. Otto Cohausz: Die Kunst recht zu leben. Nr. 2. Burt-schell: An der Schwelle der Ewigkeit. Nr. 3. Härle: Maria. Nr. 4. Cohausz: Sind wir durch Christus erlöst? Nr. 5. Ghisleni: Die Kirche Gottes auf Erden. Nr. 6. Cohausz: Haben wir sichere Kunde über Christi Leben?

Великий повені безвірної і деморалізуючої преси, що сьогодні заливає світ мусимо протиставити здорову, католицьку пресу, що ясно й рішучо боронилась відвічних Божих правд, переданих кат. Церкві. Се завдання знайшло повне зрозуміння в католицькому науковому світі. Появляються у великім числі брошури, що в приступний, популярний спосіб висвітлюють поодинокі правди науки кат. Церкви та дають відправу тим, що важуться посягати на її повагу. Для сеї цілі призначені також брошури, що виходять під кличем: *Aufbauen — nicht verzweifeln*. І треба признати, що належать до найкращих у сього рода популярній літературі. Побажатиб їм тільки як найдавшого поширення, бо вони без сумніву причиняться у великій мірі до збереження, поглиблення й скріплення віри та розбудови внутрішнього, релігійного життя.

Д. Ш.

КНИЖКИ Й ЧАСОПИСИ НАДІСЛАНІ ДО РЕДАКЦІЇ

А. КНИЖКИ:

Algermisen Konrad D-r, *Socialistische und christliche Kinderfreunde-bewegung*. 1931. Verlag Joseph Giesel, Hannover. 8°.

Aufbauen — nicht verzweifeln!

ZEITGEMÄSSE BROSCHÜREN, Nr. 1. Cohausz Otto S. J.: Die Kunst recht zu leben. Nr. 2. Burt-schell M.: An der Schwelle der Ewigkeit. Nr. 3. Maria, Auf marianischen Pfaden: von einem franziskanischen Marienkind. Nr. 4. Cohausz Otto S. J.: Sind wir durch Christus erlöst? Nr. 5. Ghisleni A. M.: Die Kirche Gottes auf Erden. Nr. 6. Cohausz Otto S. J.: Haben wir sichere Kunde über Christi Leben? Verlag der Schulbrüder in Kirnack — Villingen Baden. Bei formatu м. 8°, по 32 стор., брош., ціна одного зшитка Мк. 0-30.

Presv. Bogorodica 431-1931. Poslanica D-ra Dionizija Njaradia, Vladike Križevačkog Zagreb 1931.

Bolley Alfons D-r. *Gebetsstimmung und Gebet*, (Empirische Ununtersuch-

gen zur Psychologie des Gebetes, unter besonderer Berücksichtigung des Betens von Jugendlichen). Düsseldorf 1930. Pädagogischer Verlag G. M. B. H. 8°, стор. 247.

Fink Stephan Dekan und Stadtpfarrer, **Semina, V. Band: In terram bonam**, Kinderansprachen. 1931. Rottenburg a. N. (Württ.) Bader'sche Verlagsbuchhandlung. 8°, стор. 193.

Християнське виховання молоді, провідні думки Енцикліки Святійшого Отця Пія XI. — подав Р. Г-к. Львів, 1931. Накладом Української Католицької Організації м 8°, стор. 43.

Fischer Zyrill P. **Die sozialistischen Kinderfreunde in Deutschland** (Zweite, völlig neu bearbeitete und erweiterte Auflage). Kevelaer. Butzon und Bercker G. m. b. H. 1930. 16°, стор. 208.

Geschichte einer Seele, Selbstbiographie der hl. Theresia vom Kinde Jesu + 30. September 1897. Vollständige Volksausgabe. Verlag der Schulbrüder. Kirnach — Villingen, Baden 1931. 8°, стор. 547, опр. ціна: Mk. 5'00.

Goebel Bernardin D-r P. O. M. Cap. Lektor der Theol. zu Münster in Westfalen, **Katholische Apologetik**. Freiburg im Breisgau 1930. Herder und Co. G. M. B. H. Verlagsbuchhandlung. 8°, стор. 488, брош. Mk. 13'40 опр. в полотно Mk. 16.

О. Н. Ідеологічні Основи Української Католицької Народньої Партії. Львів, 1931. Накладом Організаційного Камітету У. К. Н. П. м 8°, стор. 64.

Koch Hans D-r, Privatdozent für Kirchengeschichte in Wien, **Das kirchliche Ostproblem der Gegenwart**. (Ein Vortrag). Wichern-Verlag, Berlin-Spandau

Kolipiński Stanisław D-r Ks. C. S. Sp., **Krótkie rozmyślenia różańcowe**. Lwów 1931. Wydawnictwo OO. Dominikanów. 16°, стор. 120.

Ціллю книжечки влекшити побожним душам відмовлювання вервиці, при яким, для осягнення відпустів, конечні розважування різних таїнств. Автор подає у тій цілі великий засіб думок та підчеркує головні моменти з духового життя (покута, богословський й моральні чесноти, Пр. Евхаристія, обіти вбожества. чистоти й послуху).

Krones Josef D-r. **Die neuzeitlichen Anschauungsmittel und ihr didaktischer Wert für den Religionsunterricht**. 1931. Verlag Hermann Appel, München 27. Laplacestr. 26. м. 8°, стор. 103, карт. ціна: Mk. 2'50.

Minichthaler Josef Dechant, **Heute ist diesem Hause Heil widerfahren**, Handbüchlein der feierlichen Familienweihe an das göttliche Herz Jesu. Verlag »Ars sacra« Josef Müller, München. 16°, стор. 41, брош. ціна Mk. 0'40.

Маленький підручник, написаний в цілі поширення Інтронізації то є посвяти родин Пресв. Серцю Ісуса. Ся побожна практика, що в побідному поході здобуває собі все більше родин, представлена під образом дерева. Хто уважно прочитає про коріння, пень, квіти й овочі сього величного дерева в городі Церкви, знайде для себе заохоту засадити його в своїй родині, а якщо воно вже пустило корінь у його родині, то ся книжочка вкаже йому, як треба про се дерево дбати, щоби могли збирати з нього обильні плоди. В тексті є 8 гарних образків для орієнтації, які образи надаються до т. зв. Інтронізації. На кінці подані акт посвяти і відпусти, які набувають члени родин посвячених Пресв. Серцю Ісуса.

Левицький Ярослав Д-р о. **Перші українські проповідники і їх твори**. Львів. 1930. Накладом гр.-кат. Богословської Академії у Львові. 8°, стор.

Лотоцький А. **Борці за Церкву**. Ч. I. і II. Львів, 1931. Накладом Укр. Кат. Організації. м. 8°, I. часть стор. 224, II. часть стор. 207.

Naegele Beda P. O. Carm D., **Tage mit Gott**. Verlag »Ars sacra« Josef Müller, München 13. Friedrichstr. 18. 16°, стор. 128, опр. Mk. 3'60.

Schmidt Wilhelm P. D-r **Handbuch der vergleichenden Religionsgeschichte: Ursprung und Werden der Religion** (Theorien und Tatsachen). 1930. Münster i Westf. Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung. 8°, стор. 296+XV., брош. Mk. 6'80, опр. Mk. 8'25.

Sieniatycki M. D-r ks., prof. Uniwers. Jagiel. w Krakowie. **Zarys dogmatyki katolickiej**. Tom I.: O Bogu jednym i trójosobowym. Tom II.: O Bogu Stworzycielu i Odkupicielu. Tom III.: O łasce i cnotach wlnych. Tom IV.: O Sakramentach i rzeczach ostatecznych. 8°, T. I. str. 320, Kraków 1928. T. II. str. 368, Kraków 1929. T. III. str. 287, Kraków 1930. T. IV. str. 473, Kraków 1931. (з опустом можна набути в автора або у Станіславів, Монюшка 9).

Б. ЧАСОПИСИ:

Ateneum Kapłańskie. Miesięcznik. Włocławek; Sem. Duch. 1931. Zeszyt 3. Ks. W. Kwiatkowski C. R.: Odkupienie integralne. — Roman Szajnerman: Zagadnienia

wychowawcze u biskupa Krasickiego. — Ks. A. J.: Złudzenia transformizmu. — Ks. St. Biskupski: »Casti connubii«. — K. Berkanówna: W obliczu religij azjatyckich. — Ks. A. Mielniński: Opieka duszpasterska nad wychodźcami sezonowymi — O. Atanazy Fic: Z podróży do siedmiu Kościołów Azji. — Przemówienie Ojca św. Piusa XI. przez radio Wat. w dniu 12. lutego 1931 r. (Przetł. Bp. Cz. S.) — Oceny książek. — Wzmianki o książkach etc.

Zeszyt 4. Ks. Dr. J. Młodochowski: Komentarz do Psalmu 67. — R. Szajnerman: Zagadnienia wychowawcze u biskupa Krasickiego. — Ks. A. J.: Złudzenia transformizmu (dokończenie). — Karol Wróblewski: Stolica Apostolska wobec ruchu wszechchrześcijańskiego. — Ks. S. Wyszniński: Towarzystwo Wiedzy Chrześcijańskiej w Lublinie. — Ks. M. M.: Kapłan u łóża chorego nieprzytomnego lub pozornie zmarłego. — Ks. W. Mł. Z praktyki duszpasterskiej. — Ks. L. Wiśniewski: Niezwykłe okoliczności śmierci. — Ks. P. Planko: Poglądy wykład Mszy św. przy czynnym współudziale dzieci. — O. Atanazy Fic: Z podróży do siedmiu Kościołów Azji. — Oceny książek etc.

Благовістник. Місячник. Ужгород, Раковця 45. 1931. Ч. 4.

Bogoslovni Vestnik. Ljubljana 1931. Zvezek II/III. Grivec: Fjodor M. Dostojewskij in Vladimir Solovjev. — Močnik: Indult in toleranca (De conceptu indulti et tolerantiae in iure canonico). Lukman: »Tolle, lege! tolle lege!« (Aug. Confess. VIII, 12, 29). — Jos. Demšar: Spolna vzgoja. — Jos. Ujčič: O zakoniti sterilizaciji umobolnih in zločincev. — A. Odar: Zadržek sakonske vezi. — A. Odar: Ali veljajo sodbe starokatoliškega zakonskega sodišča tudi v državnem področju? — Orientalia christiana sn. 52—66 (F. K. Lukman). Ocene in poročila: Feldmann, Geschichte der Offenbarung des A. T. 3. Aufl. (M. Slavič). Kortleitner, 1. Babyloniorum auctoritas. 2. De Sumeriis (M. Slavič). — Razno.

Bogoslovska Smotra. Zagreb 1931. Broj 2. Dr. A. Živković: Enciklike pape Pija XI. za moralno-socijalni preporod društva. — Janko Šimrak: Marčanska eparhija. — P. Butorac: Prenos slike Gospe od Škrpjela. D. Kniewald: Dušobrižnik i politika. — J. Gunčević: Apostolsko vjerovanje. Krsto Stošić: Naš stari rukopis o bl. Janji D. Kniewald: Pastirsko bogoslovje. — F. Lasman: Povodom jednoga novoga pedagoškog leksikona. — Recenzije.

Chryscijanskaja Dumka. Biełaruskaja katalickaja časopis. Wychodzić dwa razy u miesiac. 1931. Nr. 1—10.

Дзвони. Літературно-Науковий Місячник Ч. 1. квітень 1931.

SS. Eucharistia, Organ für die »Priester der Anbetung«. Expedition für Österreich: Wien X, Laärberg. 1931. Nr. 516.

Irénikon, Prieuré d'Amay-sur-Meuse, Belgique. 1931. Nr. 1. C. Bourgeois: Le problème de l'Unité sous le signe des Carpathes. — D. O. Rousseau: Missions orthodoxes du Japon et de Perse. — Infuctueux essais de rapprochement en Ethiopie au XVIIe siècle. — N. Leskov: Aux confins du monde. — Hiéromoine David: Chronique de l'Orthodoxie russe. — Notes et Documents: Mort et obsèques du Patriarche Tichon. — Bibliographie.

Katechetische Blätter, München 28, Pestalozzistrasse 1/3. 1931. 3. Heft: P. Pfister: Zeitgemässe Kinderseelsorge. — Dr. A. Bolley: Die psychologischen Voraussetzungen für die Kinderseelsorge. — Gunkel: Die Seele des Kindes in der Diaspora-Grossstadt. — Dr. H. Hörle: Das Arbeitsfeld der Kinderseelsorge. Msgr. G. Götzl: Kindergottesdienst. — Georg Kifinger: Tun, nicht bloss reden! Karl Raab: Noch eine Religionsstunde in der ungeteilten Landschule. — Valentin Eschenlohr: Der hl. Josef als Vorbild für die Erstkommunikanten. — Kleine Beiträge. — Mitteilungen. — Bücherschau etc.

4. Heft. Christ ist erstanden! — Dr. Schnitzler: Religiöse Erziehung und religiöser Unterricht. G. Frenck: Schulkind und Messopfer. — Dr. Franz Weiler: Zum 25-jährigen Jubiläum der Eckerschen Schulbibel. — Josephine Gross: Isaak und Rebekka. — Dr. Joh. Schielle: Kinderaussprache zu Beginn eines neuen Schuljahres. — K. Dörner: Kinderpredigt zur Vorbereitung auf die Firmung. — Kleine Beiträge — Mitteilungen. — Bücherschau etc.

5. Heft. Dekan Karl Raab: Der Weltkatechismus. — Dr. H. Ballof: Die religiöse Willensschule. — Dr. Heinrich Mayer: Die wachenden Knechte. — A. Lengauer: »Jesus, bleib bei uns«. — J. K.: Nachbereitung nach der ersten hl. Kommunion. — Kleine Beiträge etc.

Kirche und Kanzel. Zweimonatsschrift für das gesamte religiöse Vortragswesen. 1931. 2. Heft. D-r G. Böhmer: Wie predigen wir heute die Osterbotschaft? — P. D-r Th. Soiron OFM.: Das christliche Lebensideal des hl. Paulus als Aufgabe für Seelsorge und Predigt. — D-r Ad. Donders: Bischof Ottokar Prohászka. — Anregungen. — Bücherbesprechungen. — Eingesandte Bücher.

Наш Приятель, Львів, квітень 1931 Ч. 8, травень Ч. 9.

Nova Revlija. Makarska 1931 Broj II. **Fra Leonard Bajić:** Medicina priznaje Lurdska čudesa. — **Fra Bonifacij Perović:** Socijalna savjest njemačkih Katolika. — **D-r fra Oton Knezović:** Specifični ideal Franjevačkog reda. — **Fr. K. Eterović:** »Da li je Andrija Kačić kompilator?« — **Fr. K. Eterović:** Još jedan komad Grabovčeva »Cvita dopro do nas«. — Kulturni pogledi. — Književni pregled etc.

Нива, Львів, Коперника 36. 1931. Ч. 3. і 4.

Museum. Brno, Antoninska 1. 1931. Čis. 3.

Mgr. Michel d'Herbigny et Alexandre Deubner, Evêques Russes en exil. — Douze ans d'épreuves (1918-1930). **Orientalia Christiana**, vol XXI, num. 67. Ianuario — Martio 1931. Pont. Institutum Orientalium Studiorum, Piazza St. Maria Magiore 7, Roma 128. 8º, стор. 284.

Prąd. Kwiecień 1931. **Bohdan Rutkiewicz:** Wszecławiat i życie w oświeceniu współczesnego dbiologa. — **Ks. D-r St. Wyszynski:** Główne typy Akcji Katolickiej zagranicą (dok.). — **J. E. Ks. Bp. Pizzardo:** Przemowa o Akcji Kat. — **Ojciec św.** do całego świata — **J. E. Ks. Bp. Chomyszyn** o stosunkach polsko ukraińskich. — **Czcigodny sługa Boży C. Ferrini.** — **Prześladowanie katolików słowiańskich we Włoszech etc.**

Pro Christo, wiara i czyn. Organ młodych katolików, miesięcznik. Warszawa, Moniuszki 3a. 1931. Nr. 4 — kwiecień. **St. K-ski:** Pius XI. a czasy obecne. — **Ks. Dr. Stefan Abt:** Encyklika Piusa XI. o małżeństwie. — **H. Lutostańska:** Lumen Christi. — **J. M. Chudek:** Z cyklu »W obliczu gór«. — **Ks. J. Swirski:** Kościół a polityka. — **R. W.: Czy zawsze spełniają się przepowiednie.** — **Wł. Deptuła:** Katolicy do czynu. **S. Y. K.: Na froncie walki.** — **Odchód 40-lecia Encykliki Rerum Novarum etc.**

Nr. 5. **St. K-ski** Na 40-lecie Rerum Novarum. — **Złote wyśli.** — **Św. Franciszek z Asyżu** na tle swoich czasów. — **Ks. D-r St. Abt:** Hinkmar z Reims. średniowieczny kanonista i biskup. — **Z. Zaleska:** W obronie katolickiego małżeństwa. — **Cz. Zbyszynski:** O pomoc dla młodzieży szkolnej etc.

Przegląd Homiletyczny. Kwartalnik poświęcony zagadnieniom kaznodziejstwa polskiego. Kielce 1931 Zeszyt 2. **Ks. W. Kosiński:** O kazaniach stanowych. — **Ks. St. Żukowski:** O egzortach szkolnych (dok.). — **B. S.: Lud a przyroda.** — **Ks. K. Bisztyga:** Misje ludowe. — **Tematy kazań katechizmowych z historii biblijnej i z dziejów Kościoła.** — **Ks. J. Korzonkiewicz:** Prawo dwóch tablic (szkice) (c. d.) — **Kronika — Recenzje.**

Sodalis Marianus. Kraków Kopernika 25. 1931. Nr. 5. **St. Windakiewicz:** Tradycja Marjańska w Polsce. — **St. Zawadzki:** Modlitwa w życiu sodalista. — **K. Zieliński:** Młodzież a kult N. M. P. — **M. Trnkówna:** Kongres Marjański w Krakowie. — **Ks. Fr. Kwiatkowski T. J.: Matka Boga.** — **Ks. Wł. Wojton:** Królowa Polski (wiersz). — **N. Gołba:** Było to w Efezie... — **A. Miller:** Duch czasu... — **Ks. J. Rostworowski T. J.: Tęsknota duszy współczesnego człowieka za wiarą.** — **Ks. St. Bednarski:** Nie rozgrzeszamy. — **M. Koźmianówna:** Wybitny prawnik, wybitniejszy człowiek etc.

Szkoła Chrystusowa. Miesięcznik. Lwów, wydawnictwo OO. Dominikanów. 1931. Nr. 5 maj.

Українська Загальна Енциклопедія під редакцією Д-ра Івана Раковського. Видання кооперативи »Рідна Школа«, Львів — Станіславів — Коломия. Березень 1931.

Wiadomości Katolickie, dwutygodnik poświęcony ideom i sprawom katolickim. Kraków. 1931. Nr. 6-10.

Записки Наукового Товариства ім. Шевченка, Ювілейний Збірник в пятидесятипяти ліття основання 1872-1928. Том CL — Праці філологічної та історично-філософської Секції, під редакцією Кирила Студинського й Івана Крип'якевича. У Львові, 1929. Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка. 8º, стор. 458, брош. ціна:

Zeitschrift für katholische Theologie. Innsbruck. 1931. 2. Heft. **A. Landgraf:** Die Erkenntnis der helfender Gnade in der Frühscholastik I. — **Rahner:** Pompa diaboli. — **L. Hertling:** Hagiographische Texte zur Bussgeschichte des frühesten Mittelalters. — **L. Lercher:** Die hl. Eucharistie als notwendiges Mittel zur Bewahrung des Gnadenstandes. — **Rezensionen.** — **Neuerscheinungen etc.**

Stadtpfarrer, Semina V. Band: In terram bonam. (Д. Ш.). — *Viktor Kolb S. J.* Das Leben des heiligen Ignatius von Loyola. (В. Я.). — Geschichte einer Seele. Selbstbiographie der hl. Teresia vom Kinde Jesu. (Д. Ш.). — Aufbauen — Nicht verzweifeln! Zeitgemässe Broschüren. (Д. Ш.) 233
Книжки і часописи надіслані до Редакції 158

Редагують: о. Др. А. Бойчук і о. Онуфрій Орський.
Виходить за відомостю і дозволом церковної Власти.

Ширіть і передплачуйте католицьку пресу!

„НОВА ЗОРЯ“

— Появляється двічі в тиждень.

Коштує 6 зл. на квартал, на рік 24 зл.

„ПРАВДА“

— Виходить раз на тиждень 12 сторін.

Коштує 12 зл. річно, 1 зл. місячно.

Адреса обох тих часописів: **ЛЬВІВ, Кльоновича 8/П.**

„БЕСКИД“

— Виходить щотижня.

Передплата на рік 8 зл., чвертьрічно 2 зл.,
за місяць 80 гр.

Адреса: **ПЕРЕМИШЛЬ, пл. Чацкого 5.**

Замовляйте отсі книжки!

А. БІБЛІОТЕКА УКР. КАТОЛИЦЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Ціна	Ціна
Ч. 1. Основи соціології 3—зл.	нічний Алберті . 0'50 зл.
Ч. 3. Спиритизм . . . 2— „	Ч. 12. о. Т. Галушинський: Найвищий Пастир- ський Уряд — в Хр. Церкві 0'60 „
Ч. 4. Життя св. Кирила і Методія 0'80 „	Ч. 13. Зброя до оборони і наступу (Начерк проп. про пресу) добр. даток
Ч. 5. Секти і сектанти 0'60 „	Ч. 14. о. Т. Галушинський: Царство сатани на- ступає на нас . 0'80 „
Ч. 6. Петро, перший уні- ятський митрополит України-Руси . . 1'50 „	Ч. 15. Борці за Церкву ч. II. 2— „
Ч. 7. Греко-кат. Церква 0'95 „	Ч. 16. Християнське Вихо- вання Молоді . . 0'40 „
Ч. 8. Д-р О. Назарук: Преса 3— „	
Ч. 9. Борці за Церкву — св. Павло 2— „	
Ч. 11. Д-р О. Назарук: Вчасна весна в пів-	

Б. ІНШІ ВИДАННЯ:

Ціна	Ціна
Д-р О. Назарук: Греко- кат. Церква і укр. лі- беральна інтелігенція 3—зл.	ша чільна партія у власнім зеркалі. (Кри- тичні замітки) . . 1—зл.
о. Д-р Т. Галушинський: Думка і наука Цер- кви в питаннях літург. мови 0'20 „	Д-р С. Томашівський: Про ідеї, героїв і політику 2— „
Д-р С. Томашівський: Де- сять літ укр. питан- ня в Польщі . . . 1'50 „	О. Назарук: Роксоляна (повість) 12— „
Д-р С. Томашівський: На-	О. Н. Ідеологічні осно- ви Укр. Кат. Нар. Партії 0'50 „

На замовлення висилає:

ВИДАВНИЦТВО УКР. КАТ. ОРГАНІЗАЦІЇ

Львів, вул. Кльоновича, 8/II.